

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

DVACÁTÝ SEDMÝ ROČNÍK

6

VŘSR — počátek dějin vojenské politiky socialistického státu

Když před šedesáti lety — památného dne 25. října 1917 (podle starého ruského kalendáře) — zazněl v Petrohradě od řeky Něvy výstřel křížníku „Aurora“, aby dal signál ke zteči Zimního paláce, rozdělil XX. století na dvě obrovské epochy. Nová epocha ukázala lidstvu, jak je třeba se zbavit kapitalistického vykořisťování, koloniálního útlaču a nastolit moc pracujícího lidu. Proto je vítězství Velké říjnové socialistické revoluce hlavní událostí našeho století, která od základu změnila vývoj všeho lidstva.

Dobytí Zimního paláce zakončilo vítězné lidové, ozbrojené povstání, které vedli ruští bolševici proti buržoazní vládě. Vítězství socialistické revoluce v Rusku však daleko přesáhlo hranice Ruska a svým významem a vlivem obsáhlo národy a země celého světa. Bylo to zejména proto, že byl v hlavních, podstatných rysech ukázán vzor třídně důsledného řešení sociálních antagonismů buržoazní společnosti. Historické zkušenosti světového socialismu nezvratně prokázaly všeobecnou platnost základních zákonů socialistické revoluce, které se poprvé uplatnily v praxi Velké říjnové socialistické revoluce a potvrdily nutnost tvůrčí aplikace těchto zákonů podle konkrétních podmínek a zvláštností jednotlivých zemí. Rusko — vlast leninismu — zahájilo světovou socialistickou revoluci.

V její přípravě, průběhu a vítězství se rodila i nová armáda, nová vojenská politika, které si vytváří socialistický stát k obraně vymožeností revoluce. Tento nový typ ozbrojených sil socialistické revoluce a vojenská politika socialistického státu vykazují některé, do té doby v dějinách vojenství neexistující rysy, které je kvalitativně odlišují od většiny podstatných záměrů vojenské politiky vykořisťovatelských a imperialistických států.

V první socialistické revoluci na světě formovaly její cíle a obsah první dekrety a deklarace sovětské moci přijaté v letech 1917 a 1918. Zejména to byly dekrety lidových komisařů „O dělnickorolnické Rudé armádě“, „Dekret o míru“, „Deklarace práv národů Ruska“ a „Deklarace práv pracujícího a vy-

kořistovaného lidu“. Její další rysy se utvářely v průběhu měnící se mezinárodní situace a přinášel je i složitý vývoj a postavení prvního socialistického státu světa. Tak se mimo jiné formovaly v zahraniční politice socialistického státu principy mírového soužití, které formuloval V. I. Lenin a svými třídními východisky se promítly i do zásad vojenské politiky sovětského státu.

Vojenská politika socialistických zemí se postupně obohacovala o nové poznatky, zejména po druhé světové válce, v období, kdy socialismus překročil rámec jedné země a přeměnil se ve světovou socialistickou soustavu. Kvalitativní změnu přinesl zejména zrod Varšavské smlouvy. Výměna zkušeností z výstavby socialistických armád, systematické přejímání zkušeností Sovětské armády a koordinace zahraničně politického postupu členských zemí Varšavské smlouvy na zasedáních Politického poradního výboru Varšavské smlouvy vnesly do formování rysů vojenské politiky socialistických zemí prvky internacionalizace obrany socialismu v míře, kterou dějiny vojenství dosud neznaly.

Výrazným ideovým základem vojenské politiky socialistických států se stalo leninské učení o obraně socialistické vlasti, vědecky zdůvodněné leninským rozбором agresivní podstaty imperialismu, která se nezměnila ani v soudobých podmínkách, a principy mírového soužití, které v soudobých podmínkách na základě vědeckého rozboru poměru sil ve světě objasnil XXIV. sjezd KSSS — zejména v politice aktivní obrany míru a v „Programu dalšího boje za mír a mezinárodní spolupráci, za svobodu a nezávislost národů na XXV. sjezdu KSSS“, dále dokumenty mezinárodních porad, konferencí a sjezdů bratrských komunistických a dělnických stran socialistických zemí. Tyto dokumenty také vytvářejí základ a mnohdy zahrnují i úkoly vojenské politiky socialistických zemí v současných podmínkách.

Zásady vojenské politiky prvního socialistického státu světa, které se postupně staly obecnými principy vojenské politiky socialistických zemí, od prvních dnů existence sovětské moci se prosazovaly v nelehkých, složitých podmínkách boje s odpůrci leninských tezí, v situaci, kdy řada správných, promyšlených a vědecky zdůvodněných myšlenek Lenina byla zpochybňována a napadána jeho odpůrci i odpůrci výstavby socialismu v jedné, kapitalismem obklíčené zemi. Život však prokázal, že to byly myšlenky správné, zdůvodněné a že se staly nutně základem, na němž se vojenská politika socialistického státu tvoří.

Ve stati „Válka a revoluce“ Lenin formuloval výchozí myšlenku vojenské politiky, která je dodnes aktuální: „Základní otázkou jak válku hodnotit, jaké stanovisko k ní zaujmout je z hlediska marxismu, tj. soudobého vědeckého socialismu, je otázka, proč se tato válka vede, které třídy ji připravovaly a řídily. My, marxisté, nepatříme k bezvýhradným odpůrcům každé války“. [V. I. Lenin, Spisy, sv. 24, Praha SNPL, s. 396—397.] V tomto leninském třídním východisku je obsažen dodnes i třídní obsah toho, jak má socialistický stát přistupovat k obraně vymožeností, jež mu vítězná socialistická revoluce přinesla — k tomu, jak tyto vymoženosti bránit. V pochopení Leninova teoretického odkazu jako celku tkví i podstata úkolů ideologické práce v armádě. Leninův teoretický odkaz je tvůrčím způsobem obohacován v soudobých podmínkách na jednání sjezdů strany sovětských komunistů, které ve svých dokumentech stanoví politickou linii v dané historické etapě. Dokumenty těchto sjezdů pro svůj leninský charakter přinášejí řadu poučení a zkušeností i pro ostatní socialistické země, jejich komunistické a dělnické strany. Nejvýznam-

nějším mezníkem současné doby ve vývoji světového revolučního procesu se stal XXV. sjezd KSSS. Bohatství jeho závěrů, které se dotýkají všech základních otázek marxismu-leninismu, je zdrojem poznatků i pro závěry našeho XV. sjezdu KSČ. Proto úkoly ideologické práce v armádě vycházejí zejména z jednání a dokumentů obou jmenovaných sjezdů.

Vojenská politika je nedílnou součástí linie strany. Jestliže XV. sjezd KSČ určil základní linii výstavby rozvinuté socialistické společnosti, stanovil i úkoly obrany a zajištění bezpečnosti ČSSR. Tato vojenskopolitická linie sjezdu tvoří i závazná východiska vojenské politiky pro příští období. Žijeme na hranicích socialistického a imperialistického světa a naše Československá lidová armáda musí být připravena spolu s našimi spojenci i k obraně naší národní a státní nezávislosti. Tomu musí odpovídat svým obsahem ideologická práce v armádě, zejména v roce 60. výročí první socialistické revoluce na světě. Tyto úkoly stanoví dokumenty strany a velení naší armády. Některé z nich ovšem vystupují s mimořádnou naléhavostí. ČSSR je dnes prvou a aktivní součástí velké rodiny světového socialistického společenství, naše armáda pevnou součástí armád Varšavské smlouvy. Skutečnost, že se můžeme již čtvrté desetiletí v klidu věnovat tvůrčivé práci, vyplývá především z růstu síly a autority Sovětského svazu a celého světového socialistického společenství. Je nutné mnohem ofenzivněji a zdůvodněně našim vojákům vysvětlovat, že tvůrčivá práce našeho lidu je zabezpečena především díky mírové politice SSSR a ostatních socialistických zemí, že uplatňování politiky mírového soužití neznamená žádný klid na frontě třídního boje, ani ústup z třídních pozic. Více je nutné obhajovat třídní principy politiky mírového soužití, okolnosti jejich zrodu i třídní smysl. Třídní postoje příslušníků ČSLA vyžadují docenění skutečnosti, že buržoazní a socialistická ideologie jsou v podmínkách mírového soužití i nadále antagonistické a tudíž neslučitelné. Nemůžeme připustit žádnou variantu pacifistického, netřídního, objektivistického výkladu úspěchů, jichž při postupném uvolňování mezinárodního napětí, díky politice Sovětského svazu a ostatních socialistických zemí, ve světě dosahujeme.

Při objasňování otázek politiky mírového soužití a její podstaty musíme vycházet z toho, že svět je třídně rozdělen. Charakter našeho světa objektivně odrážejí dokumenty naší strany a mezinárodního komunistického a dělnického hnutí. Na jejich základě, který podává realistickou, marxistickou analýzu východisek a podmínek rozvíjení mírového soužití mezi státy s rozdílným, třídně protikladným společenským zřízením, se utvářejí i třídní principy vojenské politiky zemí socialistického společenství.

Sovětský svaz a ostatní socialistické země upřímně usilují o plnění „Závěrečného aktu“ konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, která se uskutečnila v Helsinkách v roce 1975.

Z iniciativy Sovětského svazu byla tehdy přijata tzv. opatření důvěry, která přispěla k uklidnění situace v Evropě. Jde např. o včasné informování jiných zemí o budoucích velkých vojenských manévrech a o přizvání zahraničních pozorovatelů na tyto manévry.

Stále však častěji zaznívá oprávněný požadavek, aby uvolňování napětí v mezinárodních vztazích bylo rozšířeno i na uvolňování ve vojenské oblasti. Pokud jde o Sovětský svaz, boj za mír a mírové soužití států s rozdílným společenským zřízením byl vždy v zahraniční politice spojován s aktivním bojem za odzbrojení. XXV. sjezd KSSS vyhlásil, že boj za zastavení horečného zbrojení se dnes stal naléhavější než kdykoli předtím. Při pokračujícím tempu

zbrojení by se agresivní síly imperialismu nakonec mohly vrátit k politice studené války, od níž vede cesta k otevřenému válečnému konfliktu.

Soudruh L. I. Brežněv informoval představitele 29 evropských komunistických a dělnických stran na konferenci v Berlíně, že sovětské návrhy, které doposud podával ke zmírnění mezinárodního napětí, zůstávají i nadále v platnosti. Těchto návrhů nebylo málo. Vezměme jen hlavní z nich. Sovětský svaz při sovětsko-amerických jednáních o dalším omezení strategických zbraní navrhl dohodnout se na tom, že se upustí od vývoje ještě ničivějších typů zbraní, navrhl uzavření dohody o stažení sovětských a amerických lodí a ponorek s jadernými zbraněmi ze Středozemního moře, předložil návrh o uzavření smlouvy o úplném a všeobecném zákazu zkoušek jaderných zbraní. Tento návrh se setkal se širokou podporou v OSN. Tyto i jiné návrhy Sovětského svazu doposud nebyly realizovány a navíc jsou trvale odmítány.

Deklarace politického národního výboru členských států Varšavské smlouvy z Bukurešti formuluje nové cíle uvolňování mezinárodního napětí, za upevnění bezpečnosti a rozvoj spolupráce v Evropě. Mimo jiné, členské státy Varšavské smlouvy znovu prohlašují, že jsou pro zastavení horečného zbrojení, pro omezení a likvidaci jaderných zbraní a pro úplný a všeobecný zákaz zkoušek těchto zbraní. Navrhují všem státům, které podepsaly „Závěrečný akt“ v Helsinkách, aby přijaly smlouvu, podle níž proti sobě jako první nepoužijí jaderné zbraně a považují za nutnou úmluvu o zákazu a likvidaci chemických zbraní, o zákazu vyvíjet nové systémy zbraní hromadného ničení.

Takové směle možnosti dává zahraniční a vojenské politice socialistických zemí současná situace ve světě. Příslušníci naší armády jsou si vědomi, že takové možnosti pro zahraniční a vojenskou politiku nevznikají automaticky, samy od sebe. Na počátku smělých úkolů pro země, které svrhly nadvládu buržoazie, byla vítězná Velká říjnová socialistická revoluce. Její revoluční odkaz nás dodnes zavazuje. Chceme-li tento odkaz Velkého Října důstojně plnit a řadit se k předním obráncům vymožeností socialistické revoluce, pak věnujeme všechny své síly k realizaci závěrů XV. sjezdu KSČ. Naše strana, náš pracující lid od nás očekávají zvýšené úsilí při zvyšování bojové pohotovosti. Spoléhají na svou Československou lidovou armádu, na její příslušníky, že nebudou litovat sil ani námahy při zvyšování bojové pohotovosti a připravenosti ČSLA. Znamená to výtečně a dobře splnit úkoly výcvikového roku. Výsledky při plnění vojenskopolitické linie XV. sjezdu KSČ nás zavazují. Internacionální charakter socialismu od nás vyžaduje dále prohlubovat bojové bratrství s ostatními armádami Varšavské smlouvy, zejména se slavnou Sovětskou armádou. Učme se od Sovětské armády, která se zrodila ve Velké říjnové socialistické revoluci a dokázala bít všechny nepřátele socialismu, bělogvaržejci počínaje a hitlerovskými fašisty konče. Intenzivněji využívejme její zkušenosti, osvojujeme si její morální a politické kvality. Touto cestou prokážeme, že jsme porozuměli světodějnému významu Velkého Října.

VŘSR a vznik sovětské vojenské vědy

Hloubka přeměn ve vojenství, které mohou nabýt i podoby revolučního převratu, záleží především na

— hloubce přeměn v sociální struktuře společnosti;

— kvalitě technických přeměn a jejich aplikaci v oblasti vojenství.

Zvláště významná v rozvoji vojenství jsou období, kdy jednu společenskoekonomickou formaci střídá jiná, pokrokovější, kdy se revoluční cestou rozbíjí zastaralý společenský řád a vytváří se nový. Tato období dávala zvláště silný podnět k pokroku ve vojenské oblasti, přičemž iniciátory a nositeli těchto progresivních změn byly revoluční třídy, bojující proti přežitým silám společnosti. Vynikajícím znalcem vojenství B. Engels dokazuje tuto zákonitost na příkladu rodícího se měšťanstva uvnitř feudálního řádu (viz např. studii „O rozkladu feudalismu a rozvoji buržoazie“), dále na příkladu prvních buržoazních revolucí a zvláště na příkladu francouzské buržoazní revoluce z let 1789 až 1793 a revolučních válek Francie proti koalici feudálně absolutistických evropských států. Engels vyzdvihuje především fakt, že právě v těchto válkách se výrazně projevila vynalézavost a tvůrčí schopnost lidových mas, přímých účastníků ozbrojeného zápasu, kteří hledali a nacházeli nové formy a metody ozbrojeného zápasu a taktické sestavy, odpovídající novým podmínkám.

Obecně platí, že čím hlubší je revoluční převrat ve společnosti, tím současně

i hlubší jsou přeměny ve vojenství. Tento vztah platí rovněž v případě Velké říjnové socialistické revoluce. Její zvláštností i mimořádný zásah do struktury společnosti byl takového rázu, že socialistická a komunistická společnost jako výsledek této revoluce si nekladla za cíl zdokonalování vojenství, ale jeho zrušení. Tato pravda je všeobecně známá. Připomeňme si, že i tam, kde zakladatelé marxismu Marx a Engels připouštěli možnost vzniku socialistického vojenství, uvažovali o této možnosti spíše jako o výjimce, o přechodném stavu, který, a to je nejdůležitější, je diktován existencí reakce a její ozbrojené intervence.

„Sovětská moc ukázala všem národům světa jediné správné východisko z krvavého chaosu válek, do nichž je vhnán vykořisťovatelský řád. Prvním státním aktem nastolené nové moci se stal leninský Dekret o míru, který vyhlásil jasný a přesný program boje za spravedlivý, demokratický a všeobecný mír.“ (Usnesení ÚV KSSS k 60. výročí VŘSR. Za nová vítězství socialismu. Rudé právo 1. 2. 1977.) Dekret o míru prohlásil válku za největší zločin proti lidstvu. I když buržoazní vlády kapitalistických zemí nepřijaly ideu míru, jasnou a blízkou pro všechny národy, přesto se součástí zahraničně politické orientace země Sovětů stal boj proti militarismu a agresí, za odzbrojení.

Nová socialistická společnost potřebovala mír, aby mohla soustředit všechny své síly na řešení závažných budovatel-

ských plánů. Válka byla v naprostém rozporu se samotnou podstatou socialismu, neboť jenom v mírových podmínkách je možné plně využít všech předností socialismu před kapitalismem ve prospěch lidu vlastní země i revolučního hnutí ve světě. Avšak této nové společnosti, jakou dosud historie nepoznala, znovu vnutila válku, přinášející jen utrpení a strádání. Nová společnost však obstála v těžké zkoušce, zvítězila nad vnitřní kontrarevolucí a vojsky zahraničních interventů.

Příčiny a zdroje těchto vítězství jsou nepochybně výsledkem celkové převahy a historické perspektivy nového nad starým i výsledků mimořádného úsilí komunistické strany v čele s V. I. Leninem, která dokázala využít všech předností socialistické společnosti k vítězství nad nepřitelem. Tato převaha a přednosti socialismu se odrazila v možnostech ozbrojené obrany revolučních vymožeností a tudíž i socialistického vojenství, jehož vznik a rozvoj se tak stal objektivní nutností.

Velká říjnová socialistická revoluce přinesla i nový, kvalitativně vyšší stupeň vojenství — rozvoj vojenské teorie i praxe. Cílem dalšího rozboru není výklad nového stupně vojenství v celku, ale pouze přínos pro rozvoj vojenskoteoretického myšlení — sovětské vojenské vědy.

Marxisticko-leninské vojenskoteoretické myšlení, sovětská vojenská věda [socialistické vojenství] a celý komplex věd, které zkoumají válku, nevznikly izolovaně, nýbrž v kontinuitě s předchozím vývojem vojenství, vojenské historie a dalších věd. E. Engels ve svém dopise F. Mehringovi ze 14. července 1893 připomíná, že lze objevit „v každé vědecké oblasti látku, která se samostatně vytvořila z myšlení dřívějších generací a v mozku těchto generací prošla samostatným, vlastním vývojem.“ (K. Marx, B. Engels: Spisy, sv. 39, Praha 1975, str. 116.)

Vojenská věda existuje a její vývoj probíhá již po tisíciletí. Jejím začátkem jsou, podobně jako u jiných věd, praktické návyky, v daném případě vojenská praxe. Tyto návyky a dovednosti, jejichž složitost v průběhu vývoje lidské společnosti a techniky dále narůstala, byly postupně zobecňovány a stávaly se vědou ve vlastním smyslu tohoto slova, to je systemizovaným souhrnem poznatků o zákonitostech ozbrojeného zápasu a principech jeho vedení. Již v otrokářské společnosti se rozpracovávaly takové otázky, jako je závislost síly armády na pevnosti státu, vliv geografických a klimatických podmínek na vedení bojové činnosti, úloha vojvodce a jeho vlastnosti, význam vycvičenosti

vojsk, jejich bojové zkušenosti, morálka a podobné otázky. Již tehdy se činily první pokusy určit podstatu války, odhalit principy vítězství a porážky, zobecnit bojové zkušenosti a formulovat obecnější názory na způsoby vedení války a boje.

Počátky formování vojenské vědy jako soustavného a teoreticky zdůvodněného systému poznatků spadají do konce XVIII. a začátku XIX. století, kdy se vojenští teoretikové začali daleko důsledněji opírat o filozofické teorie. Četné války XVIII. století a prudký rozvoj všech věd a společenskopolitických idejí na základě rozvíjejícího se kapitalistického způsobu výroby přinesly i výrazné oživení a rozvoj teoretického myšlení. V osmdesátých letech XVIII. století napsal Angličan Lloyd, který sloužil mnoho let v četných evropských armádách, nevelkou knihu „Politické a vojenské vzpomínky“. Tato kniha měla být úvodem k velké práci „Dějiny sedmileté války“, kterou chtěl napsat. Ve vydání této práce spatřuje buržoazní historiografie první základ strategie jakožto vědy o válce. Další rozvoj buržoazní vojenské teorie byl spojen s takovými osobnostmi jako Bülow, Napoleon, Jomini, arcivévoda Karel, Clausewitz, Willisen, Rumjancev, Kutuzov, Suvorov, Dragomirov a další. Tyto teorie však, přes pokrok, který znamenaly, vycházely z mechanického materialismu a idealistické dialektiky, takže nebyly důsledně vědecké. Buržoazní vojenská věda přes systematizaci faktů, objasnění jednotlivých faktů, objasnění jednotlivých stránek vojenství a řadu správných poznatků nemohla všestranně postihnout zákonitosti vývoje vojenství, jeho podstatu a všestrannou determinaci. Je tomu tak v důsledku třídní a gnoseologické omezenosti vojenské vědy, jejíž závěry jsou využívány na podporu vedení dobovačských nespravedlivých válek v zájmu vykořisťovatelských tříd.

Ke zrodu skutečné vojenské vědy došlo až se vznikem marxismu-leninismu a jeho aplikací na studium vojenství. Marx a Engels jako první rozšířili dialektický materialismus na oblast společenského života, vytvořili ucelenou teorii, schopnou svět nejen vysvětlovat, ale i přetvářet. Velkolepý objev Marxe a Engelse — materialistické pojetí dějin, který znamenal největší převrat ve vědě — znamenal současné začátek vojenské vědy v pravém slova smyslu a začátek kvalitativně nového období i v rozvoji vojenské vědy. Vojenství, vojenská historická věda, zkoumající některou stránku války, získaly vznikem marxismu-leninismu filosofický základ, vědeckou metodologii, která podstatně rozšířila

poznávací možnosti jednotlivých specifických vědních oborů.

Klasikové marxismu-leninismu nezůstali na úrovni obecných poznatků o válce a armádě, ale přinesli celou řadu konkrétních poznatků, různých sfér (vojenství) — od obecných filosofických závěrů až k problematice výstavby vojenských jednotek, komponent jejich bojových schopností a taktiky. Tato tvrzení můžeme dokumentovat nespočtem bohatým vojenskoteoretickým odkazem Marxe, Engelse a Lenina, které představují významnou část jejich díla.

Celkově můžeme říci, že do vzniku Sovětské armády existovaly tyto zdroje rodící se nové vojenské vědy:

- klasiky marxismu-leninismu zobecněné zkušenosti a poznatky tisíciletého vývoje vojenství a především posledních válek;

- materialisticky přehodnocené poznatky buržoazní vojenské vědy a vojenské historie;

- zobecněné zkušenosti z ozbrojených povstání lidu a revolučního proletariátu (např. v revolučních letech 1848—1849, Pařížské komuny) a partyzánského boje venkovského lidu proti pravidelným armádám;

- osobní zkušenosti ruských revolucionářů z ozbrojených povstání v Moskvě 1905 a z říjnového povstání v roce 1917 a zkušenosti z první světové války.

Vznik pravidelné Rudé armády a nutnost revolučních vymožeností lidu představuje kvalitativně nový zdroj formování sovětské vojenské vědy. Jde o zdroj, který logicky navazuje na předchozí zdroje, zná jejich vyústění a představuje současně základní kritérium správnosti předcházejících závěrů — kritérium společenské praxe.

Myšlenku o kvalitativně novém stupni vojenství a tudíž i kvalitativně nové vojenské vědy vyslovil Engels ve známé práci „Možnosti a perspektivy války Svaté aliance proti Francii roku 1852“. Vyslovil v ní i nezbytné materiální předpoklady, které musí být splněny, aby bylo dosaženo kvalitativního zvratu ve vojenství — nejméně zdvojnásobení výroby materiálních statků a celkové rozvinutí socialistické společnosti. Vidí tedy kvalitativní zvrat ve vojenství jako déletrvající proces.

Na tyto Engelsovy závěry navazuje a odvolává se v nových podmínkách významný sovětský představitel, vojevůdce a teoretik — leninovec M. V. Frunze. Ve svém referátu „Vojenskopolitická výchova Rudé armády“ naznačil, že Velká říjnová socialistická revoluce a občanská válka přines-

la začátek převratu ve vojenství. Tento začátek vidí především v nové kvalitě Rudé armády — její stmelnosti odshora dolů, ve spjatosti velitelů a vojáků v novém systému kázně a dalších zvládnutostech, které ji odlišují od kterékoliv jiné armády. Avšak radikální změny ve strategii a taktice, přes některé zvláštnosti a novinky, které přinesla občanská válka, Frunze předpokládal až po upevnění socialistického státu, po úplném osvobození dělnické třídy, na základě obrovského technického rozmachu. (Viz M. V. Frunze: Výbor z díla, Praha 1976, str. 53—54.)

Přes skromnost a kritický pohled na dosažené výsledky Frunze v téže práci poukazuje na základní zvláštnosti, které přinesla Velká říjnová socialistická revoluce do metod boje Rudé armády.

Na prvním místě Frunze uvádí aktivitu a manévrový ráz operací Rudé armády, která dokázala překonat pozici charakter vojenských operací typických pro první světovou válku. Tato aktivita vyplývá z nového charakteru Rudé armády, ze skutečnosti, že jde o armádu dělnicko-rolnickou, jejíž vedení má v rukou proletářský živel. „Dělnická třída je třídou převážně revoluční, třídou v největší míře aktivní, která usiluje o převrat světem nikdy nevidaný. Tato třídní zvláštnost se projevuje v ohromné aktivitě, podnikavosti, v organizační schopnosti, ve schopnosti sjednocování a ve schopnosti k akcím ve velikých organizovaných masách, a to jak u jednotlivých stoupenců třídy, tak u celé proletářské masy jako celku.“ (Tamtéž.)

Druhý příznačný moment v akcích Rudé armády Frunze vidí v jejich účinnosti. Rovněž tuto zvláštnost Frunze vyvozuje z nové kvality Rudé armády. Z čistě vojenského hlediska připouští i jiné formy boje, jako je obrana a ústup. Frunze varuje před rutinérstvím a schematismem, které odporují podstatě marxismu-leninismu: „Rudý velitel se musí naučit dokonale ovládat metodu myšlení, umění analýzy jevů, založené na marxistickém učení. Podstata této metody spočívá v tom, že pro nás nesmí být nic absolutní a strnulé, všechno plyne a mění se a každý prostředek, každá metoda se může uplatnit jen v určité situaci. Velitelovo umění spočívá v dovednosti z množství prostředků, jež má k dispozici, vybrat ty, jejichž použití v dané situaci a době zajistí nejlepší výsledky.“ (Tamtéž, str. 57—58.)

Frunze současně poukázal na nutnost zobecnit zkušenosti Rudé armády z občanské války a v duchu těchto zkušeností přepracovat dosavadní směrnice a řady.

V souvislosti s tím zdůraznil nutnost spojovat vědu a Rudou armádu, oživit vojenskoteoretické bádání a získávat pro ně představitele vědy. Dnes se nám zdá být takový požadavek samozřejmostí, avšak tehdy i v revolučním táboře část představitelů měla pochybnosti o vojenské vědě a hovořila spíše o vojenském umění nebo vojenském řemesle.

Frunze, stejně jako další představitelé progresivního směru, velmi rychle pochopili, že skutečný rozvoj vojenské vědy není možný bez odpovídající vědeckozkoumné a ediční základny. Pohotově učinili opatření pro její výstavbu.

V rozvoji vojenskoteoretického myšlení velitelského sboru Rudé armády měly velký význam časopisy jako „Vojennaja mysl“, „Vojennyj vestnik“, „Vojna i revolucija“ a list „Krasnaja zvezda“, na jejichž stránkách uveřejňovali své příspěvky zkušení vojvodcové a velitelé Rudé armády a učitelé vojenských škol.

Zvláštní význam pro rozvoj vojenskoteoretického myšlení měla výstavba vojenského školství Rudé armády. V průběhu let 1918–1919 zahájila činnost Vojenská akademie generálního štábu (později Vojenská akademie M. V. Frunze), Dělostřelecká akademie, Vojenská technická, Vojenská lékařská a Vojenská hospodářská akademie, později též Vojenská politická akademie a řada škol a kursů. Výstavba vojenského školství představovala současně rozvoj vědeckozkoumné základny, kterou představovaly kádry učitelů, zejména na vojenských akademiích. Současně rozvoj školství znamenal přípravu vzdělaných velitelů, kteří byli schopni přijímat poznatky vědy, uplatňovat a ověřovat je v praxi. U škol vznikaly iniciativně vojenskovědecké kroužky a různá sdružení hlubší povahy, jako např. „Společnost pro šíření vojenských znalostí“ v Charkově, kterou připomíná M. V. Frunze.

Ve stejné době můžeme zaznamenat pohotovou ediční činnost orientovanou k vojenskofilosofické, vojenskopolitické i vojenskoteoretické problematice. V důsledku toho vyšla v roce 1923 práce Kláry Zetkinové „Boj komunistické strany proti válce a válečnému nebezpečí“, v roce 1922 vyšla od F. Mehringa publikace „Ve dnech války“ a v roce 1924 „Desetiletí světové války“. Ze sovětských autorů vydal v roce 1922 M. V. Frunze práci „Vojenská politická výchova Rudé armády“ a „Základní vojenské úkoly současnosti“. V témže roce vydal Antonov-Ovsenko „Zápisky o občanské válce“ a N. A. Danilov „Vliv velké světové války na ekonomickou situaci Ruska“ a A. A. Nezna-

mov vydal dvoudílnou studii „Soudobá válka“.

Nová vlna závažných publikací vycházela ve druhé polovině dvacátých let, popřípadě počátkem třicátých let. Mezi nimi uvádím především třísvazkovou práci B. M. Šapošnikova „Možek armády“ z let 1927 až 1929; M. N. Tuchačevského „Otázky soudobé strategie“ z roku 1926; A. A. Svěčina „Strategie“ z roku 1927; A. K. Kolenského „O útočné operaci armády v rámci frontu“; V. K. Trandafilova „Charakter operací soudobých armád“, jejíž poslední vydání vyšlo v roce 1932. V roce 1929 vyšla práce G. D. Chachajjana „Základy vojenské psychologie“. Začátkem třicátých let začaly vycházet pro potřeby výuky velitelů i civilních funkcionářů sborníky „Marxismus-leninismus o válce a armádě“, které obsahovaly především výňatky z děl K. Marxe, B. Engelse, V. I. Lenina, z usnesení strany, dokumentů Kominterny, z vystoupení významných představitelů Sovětského svazu a jeho ozbrojených sil.

I tento stručný a zdaleka neúplný výčet ediční činnosti opravňuje k závěru, že již přibližně prvních deset let po občanské válce, a z historického hlediska poměrně krátkém období po Velké říjnové socialistické revoluci a vzniku Sovětské armády, začal se vytvářet systém vědních disciplín, které zkoumají vojenství z různých stránek a na různém stupni obecnosti:

— marxismus-leninismus o válce a armádě;

— sovětská vojenská věda, která se již diferencovala na teorii vojenského umění, teorii výstavby ozbrojených sil, teorii řízení apod.;

— vojenská historická věda, která začala zobecňovat zkušenosti z bojové činnosti a výstavby Rudé armády;

— válečná ekonomika, vojenská psychologie, vojenské lékařské vědy a řada dalších specifických vědních oborů.

V důsledku tohoto rozvoje a především díky bohatému vojenskoteoretickému odkazu Marxe, Engelse a Lenina získala rozvíjející se sovětská vojenská věda široké teoretické zázemí, které jí umožňovalo chápat daleko lépe determinovanost vojenství, jako podstatu a tudíž i řadu nových jevů, které se ve vojenství dvacátých a třicátých let začaly projevovat. Z nejvýznamnějších otázek můžeme jmenovat především:

— Umění vojenskostrategických rysů příští možné války. Z nich zdůrazňují především obrovský rozmach války a délku jejího trvání. Sovětská vojenská věda na

rozdíl od buržoazní vojenské vědy nesklouzala ke krajnostem krátké nebo dokonce bleskové války.

— Správné ocenění základních faktorů, určujících průběh a výsledky války, především ekonomického, morálně politického a vědeckotechnického faktoru.

— Správné určení potřeby masových ozbrojených sil pro vedení příští možné války a proporce mezi jednotlivými druhy ozbrojených sil a druhy vojsk. Sovětská vojenská věda, na rozdíl od buržoazní vojenské vědy, nesklouzla ke krajnostem malých armád, stejně tak jako ke krajnímu protěžování některých druhů ozbrojených sil a zbraní, např. letectva (teorie „letecké války“), námořních sil apod. Předpokládala vždy proporcionální rozvoj druhů ozbrojených sil a druhů vojsk a jejich koordinaci použití v operaci a boji.

— V oblasti vojenského umění jmenuji především vyzdvížení aktivity forem a metod vedení ozbrojeného zápasu, úlohu při docenění ostatních forem strategické činnosti; strategického stanovení místa a úlohy jednotlivých druhů ozbrojených sil a druhů vojsk v operaci a boji a zobecnění rozmachu útočných i obranných operací. Jako mimořádný vklad do rozpracování sovětského vojenského umění jmenuji teorii hluboké operace a boje. Teorie hluboké operace se rodila postupně. Koncem dvacátých let byla zpracována nejdříve teorie postupných operací, které měly být vedeny za použití všech druhů vojsk včetně letectva na několika strategických směrech, na nichž by se dosáhlo splnění jediného strategického útoku. S bouřlivým rozvojem letectva, tankových a mechanizovaných vojsk se útočné možnosti sovětských vojsk podstatně rozšířily. Teorie hluboké operace byla vyložena ve Směrnících pro vedení hlubokého boje, vypracovaných v roce 1932 jako příručka pro bojovou přípravu vojsk. V definitivní podobě byla dokončena v polovině třicátých let. Podstata hluboké operace spočívala v plnění dvou základních úkolů. Za prvé, prolomit současným úderem pěchoty, tanků, dělostřelectva a letectva frontu obrany nepřítelů do celé její taktické hloubky. Za druhé, taktický úspěch po prolomení fronty rozšířit v operační úspěch neprodleným zasazením rychlých vojsk (tankových a mechanizovaných a vzdušných vý-

sadků). Při tom letectvo mělo izolovat prostor průlomů a nedovolit protivníkovi přísun záloh.

Teorie hluboké operace byla prověřena na manévrech vojsk kyjevského vojenského okruhu v roce 1935, v dalším roce při cvičeních vojsk běloruského, moskevského, oděského a dalších vojenských okruhů. Cvičení kyjevského a běloruského vojenského okruhu se účastnili rovněž představitelé buržoazních armád (např. i československé armády) a nešetřili svým obdivem nad technickým vybavením a bojovými prvky Rudé armády.

Nejdůslednější a nejneúprosnější prověrkou správnosti nejen teorie hluboké operace, ale celého sovětského vojenství, byla válka, především Velká vlastenecká válka.

„Zkušenosti z Velké vlastenecké války výmluvně svědčí o nezvratné převaze sovětského vojenského umění jakožto součásti celé vojenské vědy nad strategií a taktikou německých fašistických vojsk. Průběh a výsledek války přesvědčivě dokázaly, že vojenská organizace, která se opírá o přednosti socialistického společenského a státního zřízení, předčila po všech stránkách vojenskou organizaci kapitalistických zemí.“ (Dějiny KSSS, Praha 1975, str. 493.)

Sovětská armáda tak důsledně naplnila závaznou Leninovu myšlenku, podle níž každá revoluce má cenu jen tehdy, jestliže se dovede bránit.

Od Velké vlastenecké války uplynulo již více než třicet let, během nichž sovětská vojenská věda prodělala další kvalitativní změny a prošla významnými etapami, v nichž dokázala zobecnit a rozvinout zkušenosti z Velké vlastenecké války a druhé světové války a reagovat na bouřlivý rozvoj vojenské techniky a rovněž na změny, které přinesla kolektivní obrana zemí Varšavské smlouvy.

Sovětská vojenská věda, zkušenosti sovětské vojenské výstavby se po vzniku světové socialistické soustavy staly základem předpokladem budování ozbrojených sil nového typu dalších bratrských socialistických zemí a tím současně i předpokladem společné obrany revolučních vyvozeností a zárukou míru a pokroku ve světě.

Způsob výroby a soudobé vojenství

V podmínkách převratných sociálních a politických změn spojených s upevňováním a rozšiřováním pozic světové socialistické soustavy a oslabováním ekonomického, politického a vojenského vlivu kapitalismu, v situaci, kdy politika mírového soužití a uvolňování mezinárodního napětí se stala reálnou skutečností, vystupuje do popředí v nových souvislostech a vztazích celá řada problémů, které je třeba analyzovat, chceme-li proniknout do podstaty probíhajících procesů v současném životě společnosti. Společným „jmenovatelem“ převážné části historických temat je oblast sociálního pohybu a vývoje v souvislosti s vědeckotechnickou revolucí.

Klasikové marxismu-leninismu, objevem materialistického pojetí dějin, formulovali základní teoretická a metodologická východiska pro analýzu všech společenských jevů. Tato východiska pro analýzu společenského pohybu a vývoje obstála v historických zkouškách událostí XX. století a prokázala svou životnost i v současné době v podmínkách vědeckotechnické revoluce.

V článku, který je příspěvkem k analýze vlivu způsobu výroby, spojeného s vědeckotechnickou revolucí na oblast vojenství, se pokusím prokázat jejich obecnou platnost a aktuálnost v soudobých podmínkách zostřujícího se třídního boje v oblasti ideologie.

Základním teoretickým a metodologickým postulátem marxisticko-leninské analýzy sociálního pohybu je materialistické pojetí dějin.

Tím, že zakladatelé marxismu a různých oblastí společenského života vyzvedli eko-

nomickou oblast a dokázali, že vztahy v materiální výrobě tvoří základ vývoje společnosti, které určují i ostatní společenské vztahy, poskytli klíč vědeckému pojetí společnosti, její minulosti, přítomnosti a objevili tak možnost vědeckého předvídání průběhu událostí.

Teze „lidé tvoří dějiny“ mohla být vědecky vysvětlena teprve po odhalení výrobní činnosti lidí jako objektivního východiska veškerých dějin. „To, že měnění okolností a lidská činnost spadají v jedno, lze pojímat a racionálně pochopit jen jako revoluční praxi“ napsal K. Marx v „Tezích o Feuerbachovi“. Odpověď na otázku, proč lidé jednají určitým způsobem, co rozhoduje o tom, jak se utváří jejich život, spočívá v analýze společensko-historické praxe lidí, prvotně výrobní činnosti jako jejich jádra.

Z materialistického pojetí dějin vyplývá, že marxismus nepokládá výrobní způsob jen za „jeden ze tří faktorů“ materiálního bytí lidí. Považuje výrobní způsob za rozhodující materiální hybnou sílu dějin, za jádro konkrétně historického způsobu lidstva v kterékoli etapě vývoje společnosti.

Výrobní způsob je činitelem, který zprostředkovává spojení mezi přírodou a člověkem, reguluje a kontroluje výměnu látek mezi člověkem a přírodou i mezi jednotlivými členy společnosti navzájem.

V procesu výroby dochází také k sebevytváření člověka jako člověka určité historické epochy, i kterékoli společnosti jakožto konkrétně historické společnosti. Lidé si vlastně v průběhu výrobního procesu jako aktivní subjekty budují a tvoří

svůj vlastní život, svět. Stále clevědoměji přetvářejí přírodu a postupně se osvobozují i od negativního působení společenských sil.

Výrobní způsob je činitelem, který má rozhodující vliv na charakter společnosti, prostředky a formy styku mezi lidmi i na společenské vědomí člověka.

Způsob produkce materiálního života podmiňuje sociální, politický a duchovní životní proces vůbec. Z toho vyplývá, že všechny společenské a státní poměry, náboženské a právní systémy, teoretické názory, které se vyskytují v dějinách, můžeme pochopit jen tehdy, pochopíme-li materiální životní podmínky příslušné epochy a odvozujeme-li dané poměry, systémy a názory z těchto materiálních podmínek. Materialistický výklad vztahů mezi materiálním a ideálním nemá nic společného s vulgárně ekonomickým materialismem (který často kritikové marxismu zaměňují za marxismus), který chápe souvislost mezi materiálním bytím a vědomím metafyzicky zjednodušeně a jednostranně, diskredituje materialistické pojetí dějin svým odmítáním jakéhokoli významu ideových pohybů ve vývoji společnosti.

Obecné teoretické a metodologické

principy historického materialismu mají význam i pro oblast vojenství. Umožňují:

— odhalit dialektickou souvislost mezi způsobem výroby a vojenstvím,

— vymezit válku jako společensko-historický jev, podmíněný rozporů společenského bytí, existencí soukromého vlastnictví výrobních prostředků, existencí antagonistických tříd i třídního boje i podstatu války a její politický obsah,

— určit vztahy objektivního a subjektivního, ekonomických, politických, ideologických a psychologických faktorů ve válce, které mají vliv na průběh ozbrojeného zápasu i vztahy zkoumaných jevů,

— respektovat skutečnost, že ozbrojený zápas je nejen srážkou materiálních sil, ale i duchovních sil, zkušeností a znalostí,

— odhalit obecné zákonitosti ozbrojeného zápasu, vztahy lidových mas a osobnosti ve válkách, formulovat obecné požadavky, které respektuje vojenská věda při analýze výstavby a řízení ozbrojených sil,

— zkoumat způsoby soudobé činnosti v jejich historické podmíněnosti bojovými prostředky i společenskými poměry a přihlížet ke zkušenostem ozbrojených zápasů minulosti.

* * *

Dialektika způsobu výroby a vojenství nepatří k teoreticky novým a objevným problémům. Předmarxističtí myslitelé již dávno před vznikem marxismu, determinování sociálně ekonomickými a politickými poměry i stupněm rozvoje věd, byli schopni postihnout objektivně se prosazující tendenci souvislosti výroby a vojenství a prokázat, že základním materiálním předpokladem ozbrojeného zápasu jsou věcné nástroje ozbrojeného násilí — zbraně, které musí být vyrobeny. Mnozí z nich, byť neúplně, si uvědomovali i širší souvislosti.

Teoretická a metodologická východiska o vztazích způsobu výroby a vojenství, která formuloval Bedřich Engels v polemice s E. Dühringem, vyjadřují nejúplněji nejobecnější souvislosti těchto vztahů. B. Engels dokázal, "... že násilí není pouhým aktem vůle, nýbrž že vyžaduje ke svému uplatnění velmi reálných předpokladů, zejména nástrojů, z nichž nástroj dokonalejší přemáhá nástroj méně dokonalý, dále, že tyto nástroje musí být vyrobeny, čímž je zároveň řečeno, že výrobce dokonalejších nástrojů, vulgo zbraní, přemůže výrobce méně dokonalých, že jedním slovem, vítězství násilí spočívá ve výrobě zbraní a tyto zase na výrobě vůbec

tedy — na hospodářské moci, na „hospodářském postavení“, na hmotných prostředcích, jež má násilí k dispozici“ (Engels, B.: Anti-Dühring, Praha 1952, str. 141—142). „Nic není závislejší na ekonomických podmínkách než právě armáda a loďstvo. Výzbroj, složení, organizace, taktika a strategie závisí na příslušném stupni výroby a komunikací“ (Tamtéž str. 148).

B. Engels postihl nejen obecnou závislost armády a její výzbroje na způsobu výroby, ale také závislost způsobů ozbrojeného zápasu a organizace vojsk na zbraních, jimiž vojska disponují, ale také na charakteru a vlastnostech lidových mas, které byly do války zapojeny a na úrovni techniky, která vždy vedla k revolučním změnám ve způsobu boje. „... pokroky techniky, jakmile se staly vojensky použitelnými a jakmile byly též použity vynutily téměř násilím změny, ba převraty ve způsobu boje, nadto často ještě proti vůli vedení armády!“ (Tamtéž str. 146).

V. I. Lenin aplikoval a konkretizoval vojenskoteoretické dědictví Karla Marxe a Bedřicha Engelse na podmínky po vítězství proletariátu v socialistické revoluci a formuloval požadavky na zabezpečení bojovosti socialistické armády. Vycházel

z rozvoje vojenství a válek imperialistické epochy, ze zkušeností revolučního boje dělnické třídy za diktatury proletariátu i z prvních zkušeností výstavby sovětských ozbrojených sil. Požadoval, aby dělnické hnutí vždy doceňovalo základní význam vojenské techniky a výzbroje jako materiálního základu bojových schopností ozbrojených sil a nutnost jejich neustálého zdokonalování.

Platí obecné vztahy mezi ekonomikou a vojenstvím bezesporu i v podmínkách vědeckotechnické revoluce? Bezesporu platí. V podmínkách vědeckotechnické revoluce, která je spojená s kvalitativně novou materiálně technickou základnou výroby, dochází ke vzniku nové materiálně technické základny vedení války. Vědeckotechnický pokrok jako celek má vliv na vědeckotechnickou revoluci ve vojenství.

Vzniká kvalitativně nová materiálně technická základna války daná zbraněmi hromadného ničení. Mění se také účinnost, poslání a funkce tzv. konvenčních zbraní, vědeckotechnický pokrok „přeměňuje“ prostředky dopravy, průzkumu, navigace, spojení a velení i nejrůznější „pomocné prostředky“ různých druhů zbraní a vojsk. Využití mohutných přírodních sil (jaderné a chemické energie, elektřiny), použití spalovacích motorů, automatiky a dalších technických prostředků ulehčilo činnost člověka a změnilo vztah člověka a techniky v ozbrojeném boji. Dokonalá bojová technika a zbraně ulehčují (ale také komplikují) bojové akce vojsk a činí je účinnějšími. Zbraně a bojová technika patří k nejpomělnivějším prvkům bojové síly, závislé na stavu výrobních sil země a celé koalice.

Vztahy mezi ekonomikou a vojenstvím v podmínkách VTR jsou však kvalitativně rozvinutější svým obsahem a rozsahem. V nových podmínkách vědeckotechnického pokroku je ekonomika daleko více, než kdykoli předtím nejen materiální základnou války, ale i objektem ozbrojeného zápasu. Součástí hospodářské strategie všech ekonomicky vyspělých států již v době míru je ekonomické zabezpečení vojenskostrategických zájmů země i koalice.

Mění se a nové kvality nabývá vliv soudobého vojenství na ekonomiku země. V současných podmínkách výroba, udržování a obnova morálně zastaralé vojenské techniky ovlivňuje strukturu národních ekonomik, geografické rozmístění průmyslu, kvalifikační strukturu, dopravu, energetickou bázi, mezinárodní ekonomické vztahy, apod.

Naznačené souvislosti prokazují, že způsob výroby spjatý s vědeckotechnickou revolucí rozhodujícím způsobem ovlivňuje

materiálně technickou základnu ozbrojeného zápasu, která se však nechová vůči ekonomice pasívně, ale zpětně na ni působí mnohými vlivy. Podobně můžeme na soudobém vojenství prokázat, že vědeckotechnická revoluce ve vojenství vyvolala revoluční změny: v organizaci ozbrojených sil, ve způsobech vedení ozbrojeného zápasu, ve strategii i taktice, v rozhodování a velení, v postavení člověka a techniky v ozbrojeném zápase, v nárocích na morálně politickou, vojenskoodbornou a psychologickou přípravu vojáků, v obsahu a formách ideologické práce v armádě, v kvalifikačních požadavcích na vojáky z povolání, v časových a teritoriálních vztazích při vedení ozbrojeného zápasu apod.

Při reprodukování Marxova, Engelsova a Leninova filosoficko-vojenského dědictví bychom zůstali stát napůl cesty při analýze souvislosti mezi výrobou a vojenstvím, kdybychom se spokojili jen s těmi, které jsme připomenuli, které se objektivně projevují v každé společenskoeconomické formaci, berou je v úvahu i soudobí buržoazní ekonomové, filosofové, stejně jako představitelé vojenskoprůmyslového komplexu soudobého imperialismu.

Ve válkách a ozbrojených konfliktech minulosti, které byly bojem států se stejným společenským zřízením, nevystupovaly do popředí společenské souvislosti vlivů výroby na vojenství tak markantně, jako vystupovaly a vystupují v případech střetu antagonistických protikladných třídních sil. Přesto je ani tehdy nebylo možné opomíjet. Každý výrobní způsob je jednotou výrobních sil a výrobních vztahů. Hovoříme-li o vlivu způsobu výroby na vojenství, působí na něj v jednotě výrobní síly a výrobní vztahy.

K. Marx tuto neoddelitelnou jednotu zdůrazňoval v nejrůznějších souvislostech. „Pracovní prostředky jsou nejen měřítkem vývoje lidské pracovní síly, nýbrž i ukazatelem společenských vztahů, za nichž se pracuje.“ (Marx, K.: Kapitál I, Praha 1953.)

Není jisté bez zajímavosti, jak ukazuje Marx v jednom z dopisů Engelsovi, že „dějiny armády ukazují názorněji než cokoli jiného správnost našeho nazírání na souvislost výrobních sil a sociálních poměrů. Armáda je důležitá vůbec pro ekonomický rozvoj, např. mzda se vyvinula ve starověku poprvé plně v armádě. Stejně tak bylo u Římanů peculium castranese (soukromý majetek vojáků v táboře) první právní formou, v níž bylo uznáno movité vlastnictví i jiných osob než otců rodin. Právě tak vzniklo cechovnictví v korporaci řemeslníků (fabri). Rovněž tak je tu poprvé použito ve velkém měřítku strojů.

Dokonce se zdá, že i zvláštní hodnota kovů a jejich používání jako peněz záleží původně — jakmile minul Grimmův kamenný věk — v jejich válečnickém významu. Také dělba práce uvnitř jednoho odvětví nebyla uskutečněna poprvé nikde jinde než v armádě. Jsou tu velmi výstižně shrnuty celé dějiny měšťáckých společenských forem.“ (Marx, K.: Marx Engelsovi 25. září 1857, MarxEngels, Vybrané dopisy, Praha 1952, str. 86.)

V posledním období, v souvislosti s prosezující se politikou mírového soužití, obohacují arzenál teoretických argumentů, které mají protimarksistický charakter, i někteří buržoazní ideologové, zabývající se hodnocením vědeckotechnického pokroku. Není jistě náhodné, že řada z nich, při formulaci prognóz vývoje výroby a jejich vlivu na vojenství, vychází z materiálních postulátů. Dávají přednost materiálním podmínkám před duchovními sférami života společnosti. Spojují soudobý společenský pokrok jen jednostranně s výrobními silami, absolutizují jejich úlohu nebo odvozují sociálně politickou a duchovní tvář společnosti z technického pokroku, jemuž přisuzují rozhodující dějnotvornou roli. Vědeckotechnickou revoluci tuto autoří jednostranně spojují s technickými procesy rozvoje výrobních sil.

Při zdůvodňování svých postojů dokazují, že současná etapa rozvoje socialismu je spojena jen s rozvojem technické základny výrobních sil, která již byla rozvíjena v průmyslově vyspělých kapitalistických státech. Argumentují při tom průkaznými a empiricky zjištěnými fakty, že za kapitalismu a socialismu se používá stejných strojů a nástrojů, úroveň komplexní mechanizace, automatizace, kybernetizace má stejný vývojový trend a že za kapitalismu a socialismu se setkáváme s podobnými lékařskými, demografickými a ekologickými jevy a tudíž nemá smysl zvyrazňovat antagonistické protiklady dvou civilizací — kapitalismu a socialismu, když materiálně technické podmínky výroby v obou společenských systémech jsou si víceméně podobné.

Snaží se všemi prostředky zastít nové kvalitativní rysy typické pro socialistickou civilizaci, skutečnost, že společenský pokrok se neomezuje jen na vědeckotechnické objevy a od vzniku socialistické společnosti se jak ve sféře výrobních sil, tak i výrobních vztahů uskutečňují revoluční změny, které od sebe kvalitativně odlišují protikladné společenské systémy — kapitalismus a socialismus.

Nové výrobní síly socialistické společnosti jsou bezprostředně společenskými silami v důsledku společenského vlastnictví

výrobních prostředků. Odstranění rozporů mezi společenským charakterem práce a soukromou formou přivlastňování výsledků práce umožňuje celospolečenskou plánovitost, harmonický, proporcionální rozvoj různých výrobních sil, úspěchů vědy, techniky a nové organizace práce, osvobození od vykořisťování, využití k uspokojování potřeb pracujících.

Nové kvality nabývá lidský činitel výroby jako hlavní výrobní síla. Pracující osvobození od třídního a národnostního útlatku mají zabezpečeno právo na práci, vzdělání, sociální zabezpečení, bezplatnou lékařskou péči a odpočinek. V důsledku demokratického charakteru socialistické politiky roste podíl mas na řízení výroby, společenských záležitostech a státu, upevňuje se duch kolektivismu, jednota zájmů jednotlivce a společnosti. Pracující ve společnosti, zbavené vykořisťování, neznají sociální nejistoty, krize, anarchii ve výrobě, stávají se stále více uvědomělým subjektem dějin.

Sociálně politické důsledky vědeckotechnické revoluce uskutečňované v socialistických zemích se promítají v celé šíři i do oblasti vojenství. Působí přímo na politickou, ideologickou a vojenskou sílu socialistických armád. Děláme-li analýzu vlivu způsobu výroby na vojenství, nemůžeme např. opomenout, že morálně politický potenciál socialistického státu a jeho armády má svůj nejhlubší základ v socialistické ekonomice.

Tyto skutečnosti si uvědomoval již V. I. Lenin. Dokázal, že možnosti vedení války vzrostou vítězstvím socialistické revoluce a vítězstvím socialismu, kdy se prakticky projeví ekonomické přednosti socialismu při zabezpečení války. Společenské zřízení a jeho ekonomické možnosti hrají v kterékoliv válce ve svých důsledcích rozhodující úlohu.

Rovněž považoval aplikaci výsledků vědeckých výzkumů v praxi za mocného činitele růstu výrobních sil země a zvýšení její obranyschopnosti. Vyslovil přesvědčení, že nové vynálezy v oblasti vědy a techniky natolik posílí obranu země, že bude znemožněno jakékoli její napadení.

Proto mohl soudruh L. I. Brežněv na XXV. sjezdu KSSS konstatovat, že socialistická společnost je společnost, jakou lidstvo dosud nepoznalo. Je to společnost bez krize, společnost neustále rostoucí ekonomiky, vyspělých socialistických vztahů, společnost opravdové svobody. Je to společnost, kde vládne vědecký materialistický světový názor. Je to společnost pevně věřící v budoucnost, ve šťastné komunistické zítřky. Sovětský člověk sám se k nepoznání změnil, sloučil v sobě ideové přes-

vědění a nezdolnou životní energii, kulturu, vědomosti a schopnost jich používat. Je to člověk, který jako zapálený vlastenec vždy byl a bude důsledným internacionalistou. (XXV. sjezd KSSS: Zpráva ÚV KSSS a další úkoly strany ve vnitřní a zahraniční politice, Praha 1976, str. 79.)

To jsou aktiva, která nejsou dosažitelná ve společnosti, která uspokojuje zájmy menšiny na úkor většiny, která rozsévá nenávist — a dilemata tohoto světa — mír nebo válka, svoboda nebo otroctví, spolupráce či rozpory mezi národy a státy, všeobecný blahobyt nebo barbarské zničení civilizace, řeší nikoli v zájmu většiny obyvatel naší planety, ale ve prospěch představitelů finanční oligarchie a vojenskoprůmyslového komplexu.

Vědeckotechnická revoluce umožnila také imperialistickým státům zvýšit jejich ekonomický a vojenský potenciál, ale současně vedla k hluboké ekonomické krizi, k prohloubení a zaostření všech rozporů kapitalistického výrobního způsobu, které mají svůj vliv na všechny oblasti společenského života politikou počínaje a kulturou a morálkou konče. Krize se projevuje také v oblasti vojenství. Nevyhnutelnost imperialistických států vynakládat stále větší prostředky k udržení pozic světového kapitalismu se dostává stále více do rozporu s jejich možnostmi. Neochota představitelů vojenskoprůmyslového komplexu přispět k politice zmírňování mezinárodního napětí konkrétními činy v oblasti vojenství, pseudovědecké teorie zdůvodňující politiku síly a násilí ve vztazích mezi lidmi a národy patří jen k některým projevům této krize.

Teoretická analýza vztahů výroby a vojenství vyžaduje, mimo jiné zdůraznit jeden důležitý metodologický princip. Skutečné síly socialismu a kapitalismu nelze jednostranně hodnotit jen na základě úrovně ekonomického a vojenského potenciálu, kterým disponují. Skutečné síly

jsou závislé na materiálním potenciálu, ale také na možnostech a schopnostech mobilizovat tento potenciál v případě vzájemného střetnutí.

Teprve přes politiku a politikou se stává materiální potenciál reálnou materiální a vojenskou silou. Takové politické faktory, jako je stabilita politickomocenských vztahů ve státě, vztahy tříd a sociálních skupin k vnitřní a zahraniční politice státu, morálně politický stav společnosti a armády, mezinárodní prestiž států, ekonomická, politická a vojenská síla uskupení států, vědeckost a humánnost politiky a ideologie představují reálné hybné síly společnosti, v níž byl odstraněn sociální a třídní antagonismus, ale také faktory vojenské moci socialistických států.

Při analýze způsobů výroby na vojenství bychom jednostranně interpretovali marxisticko-leninskou teorii, kdybychom tento vliv spojovali jen s materiálními faktory a opomenuli Marxovu poučku, že způsob výroby podmiňuje nejen veškerý politický, sociální a duchovní životní proces vůbec, i v oblasti vojenství, že ekonomické, politické, vojenské, ideologické aj. faktory jsou sice konec konců materiálně podmíněny, ale existují také relativně samostatně, vzájemně na sebe působí, navzájem se prolínají, mají různou, ale nezastupitelnou závažnost a zpětně na materiální podmínky působí. Nemůžeme je proto vytrhávat ze souvislostí, závislostí nebo je jednostranně vyzvedávat.

Chceme-li objektivně vyjádřit vztahy mezi způsobem výroby a vojenstvím, musíme přihlížet nejenom k úrovni průmyslového, ale i sociálně politického a duchovního rozvoje té či oné země.

Materiály XXV. sjezdu KSSS a XV. sjezdu KSČ nám poskytují v této oblasti nejen cenný podnět a metodu pro analýzu sociálně ekonomických a politických problémů současnosti.

K ODRÁŽENÍ AGRESE NEPŘÍTELE

(Pokračování z VM č. 5/1977)

Jedním z dalších složitých problémů je bezesporu stanovení doby a způsobu zaujímání výchozího prostoru (pásma příkrytí) a vytvoření podmínek pro přechod do útoku. O tom svědčí nejenom zkušenosti z Velké vlastenecké války, ale také z našich cvičení, což dokumentují citací z rozboru cvičení NĚUTRON 75:

„Cvičící štáby zpracovaly v celku odpovídající plány zaujetí výchozího prostoru pro útok z prostorového hlediska. Nedobře však stále řeší zaujetí výchozího prostoru pro útok z časového hlediska, z hlediska utajení a pořadí zaujetí prostoru jednotlivými prvky operační sestavy.“

(Vojska byla do výchozího prostoru přesunuta předčasně, bez stanovení přesného pořadí a velká část přesunů byla zakončována za denního světla.)

Je pochopitelné, že ani v zaujímání výchozího prostoru nemůžeme připustit jakoukoli šablonu. Bude především záležet na tom, jakou činnost vyvíjí nepřítel a jaké jsou jeho předpokládané záměry, kde a jak jsou dislokována vlastní vojska, v jaké vzdálenosti od státní hranice jsou jejich prostory soustředěny po bojovém poplachu; jaký je stav daného prostoru (počet a kvalita komunikací, možnost manévru mimo ně, ochranné vlastnosti terénu, možnost maskování přesunů a zaujímání prostorů) a podle podmínek budeme časově řešit zaujetí výchozího prostoru.

Ve všech štábech bude proto nutné zpracovat takový grafikon vyvedení vojsk, který se opírá o přesné časové kalkulace, vychází z různých variant (postupné zaujímání výchozího prostoru, po vyhlášení bojového poplachu při nenadálém napadení, ze stálých posádek a prostorů soustředěny po bojovém poplachu, z výcvikových prostorů apod.) a jeho realizace bude všestranně zabezpečena.

Podstata spočívá v tom, abychom na základě zhodnocení situace řešili dosažení pohotovosti vojsk ve výchozím prostoru tak, aby na jedné straně nedošlo k překvapení ze strany agresora, vojska mohla organizovaně odrážet

nepřítele a na výhodných směrech přejít do útoku, a na druhé straně aby předčasným zaujetím výchozího prostoru neprozradila svůj zámysl a nebyla vystavena leteckým, popř. jaderným úderům.

Pásmo přikrytí a výchozí prostor můžeme zaujímat:

- při zostřování vojenskopolitické situace (varianta příznivější);
- v podmínkách nenadálého napadení agresorem (varianta méně příznivá).

Vojska můžeme do plánovaných prostorů v obou případech vyvádět různým způsobem. I když konkrétní realizace v uvedených dvou případech bude různá, zkušenosti z posledního cvičení ukazují, že nejvýhodnější varianta pořadí zaujímání pásma přikrytí a výchozího prostoru může být tato:

— **V prvním pořadí vyvádět** — vyčleněná vojska do pásma přikrytí; posilové síly a prostředky vyčleněné pro vojska v pásmu přikrytí; útvary ženijních vojsk a silniční pořádkové služby; průzkumné útvary, síly a prostředky radioelektronického boje, protivzdušné obrany a raketových vojsk; předšunutá VS.

— **Ve druhém pořadí** — divize prvního sledu armády; vyčleněné posilové prostředky divizí prvního sledu; armádní protitankovou zálohu a POZ; velitelská stanoviště (svazků, armády).

— **Ve třetím pořadí** — svazky druhého sledu armády, ostatní zálohy, tylové útvary a zařízení.

Zaujetí plánovaných prostorů při zostřování vojenskopolitické situace je opatřením velmi vážného vojenskopolitického charakteru. Proto např. činnost vojsk armády v tomto období musí přísně a centralizovaně řídit velitel fronty, protože nadřízený orgán má zpravidla podrobnější a přesnější podklady o předpokládané činnosti nepřítele a může proto i zodpovědněji stanovit dobu pohotovosti vojsk ve výchozím prostoru (pásmu přikrytí).

Charakteristickým rysem zaujímání stanovených prostorů v tomto případě bude především větší organizovanost, plánovitost a postupnost při jejich zaujímání; dále lepší možnost pro všestranné zabezpečení vojsk i lepší podmínky pro ženijní úpravy terénu a dosažení větší odolnosti sil a prostředků určených k odražení agrese.

Včasně zaujetí výchozího prostoru (pásma přikrytí) by na jedné straně mělo vyloučit nebo alespoň podstatně snížit (na základě zkušeností z druhé světové války) počáteční převahu agresora, eliminovat moment překvapení, odrážet agresí při plné bojové pohotovosti a připravenosti vojsk. Na druhé straně vyvedení vojsk musí probíhat tak, aby jednak nevyvolávalo zesílení příprav nepřítele k rozpoutání války a jednak dlouhým pobytem v daných prostorech nebyla prozrazena operační sestava vojsk a tím i zámysl operace. Optimálním v operačním měřítku se ukazuje zaujetí pásma přikrytí i výchozího prostoru v průběhu dvou posledních nocí před stanovenou dobou pohotovosti (před zahájením agrese nepřítelem).

Pro dosažení skrytého vyvedení vojsk do daných prostorů bude zapotřebí vojska přesunovat rychle s využitím především noci, nepříznivého počasí, doby s omezenou viditelností o se zřetelem na kosmický průzkum nad daným prostorem. Bude nutné důsledně dodržovat i operační maskování: např. 2—3 noci před zaujímáním prostoru zintenzívnit činnost k oklamání nepřítele o přijímaných opatřeních a po zaujetí stanovených prostorů vyloučit všechny demaskující příznaky, např. rádiové a radioreléové spojení a znemožnit vedení průzkumu nepříteli.

Výchozí prostor (pásmo přikrytí) v tomto případě můžeme zaujímat přímo na rozkaz (bez vyhlášení bojového poplachu, z mírových posádek a postupně podle uvedeného pořadí). Síly a prostředky, které jsou od státní hranice značně vzdáleny, můžeme přisunout pod záminkou cvičení nebo jiných opatření.

Zaujímání daných prostorů v podmínkách nenadálého napadení agresorem — bude variantou značně těžší a složitější. Charakteristickým rysem při nenadálém zahájení agrese bude to, že všechny výhody postupného zaujímání stanovených prostorů ztratíme a ne vždy můžeme zaujmout stanovené a plánované prostory a postavení. Předpokládám, že předurčená vojska zejména do pásma přikrytí budou nucena zaujímat jiné prostory a svoji činnost budou zahajovat zpravidla z chodu, po vyhlášení bojového poplachu z prostorů soustředění po bojovém poplachu, nebo ve zvlášť složité situaci přímo z posádek.

Tento nepříznivý způsob odrážení agrese (i když z hlediska možnosti utajení příprav k agresi a vysoké efektivity soudobých průzkumných prostředků málo pravděpodobný) by byl poznamenán především nedostatkem času pro organizaci boje a jeho všestranné zabezpečení.

Charakteristickým rysem v této situaci bude to, že zejména vojska v pásmu přikrytí budou plnit úkoly určitou dobu na základě především iniciativy jejich velitelů. Podrobná znalost úkolů v možných variantách, součinnostních vztahů a všestranného zabezpečení je předpokladem pro efektivní odrážení agrese v této složité situaci. Z těchto důvodů je proto nutné, aby vyčlenění funkcionáři znali předpokládané úkoly pro odrážení agrese v potřebném rozsahu již v míru.

Po rozpoutání agrese nepřítelem se musí bojová činnost našich vojsk vyznačovat vedením aktivní manévrové činnosti k udržení rozhodujících operních bodů, soutěsek, postavení, jakož i celých prostorů k vytvoření podmínek pro získání potřebného času na zasazení hlavních sil.

V tomto období mohou sehrát významnou úlohu **taktické vzdušné výsadky**, vyčleněné z prvosledových divizí. Mohou plnit tyto úkoly:

- aktivní činností zabraňovat přísunu sil a prostředků nepřítele z hloubky;
- vyhledávat a ničit místa velení, spojení a různé radioelektronické prostředky a malá uskupení vojsk;
- navádět vlastní letectvo na důležité objekty nepřítele;
- narušovat systém přísunu materiálu, zásobování jednotek a působit paniku v taktickém týlu nepřítele.

Bude účelné, aby výsadky působily v menších samostatných skupinách a byly vybaveny především trhavinami, minami a ručními protitankovými prostředky. Vrtulníkový výsadek hodnotou zesílené čety nebo roty bude účelné vysazovat i na menší hloubku 3—5 km před vojska v pásmu přikrytí.

Široké uplatnění mohou mít taktické výsadky při přechodu do útočné operace z výchozích prostorů a mohou plnit zejména tyto úkoly:

- přehrazovat nepříteli přístupy k soutěskám, přechodům přes horské masívy a držet je do příchodu vlastních vojsk;
- zmocňovat se důležitých dominant na směru hlavního úderu, ničit ohniska odporů a vytvářet podmínky pro postup vlastních vojsk;
- zabraňovat odchodu vojsk nepřítele na nové obranné čáry, zpomalovat jejich postup a ničit zálohy nepřítele přisunované z hloubky;
- vyhledávat a ničit taktické prostředky jaderného napadení a zneškodňovat jaderné miny.

Tyto výsadky je vhodné vytvářet v síle praporu taktéž z prvosledových divizí a vysazovat na hloubku 10—15 km.

Bezprostředně po zahájení agrese ponесou tíhu počátečních bojů **vojska Pohraniční stráže**, dislokovaná přímo na hranici, která musí okamžitě přejít od ochrany státních hranic k jejich obraně.

Úporným bojem přímo na státní hranici mohou vytvářet podmínky pro zaujetí plánovaných postavení a objektů vyčleněnými vojsky v pásmu příkrytí. Jejich úkol v této fázi by měl být jednoznačný — z obsazených opěrných bodů s využitím aktivovaných překážek a zátarasů zabránit nepříteli v překročení státní hranice jednotkami pozemního průzkumu, předsunutých vojsk i vrtulníkových výsadek nepříteli.

Vojska Pohraniční stráže budou mít vždy omezené možnosti působit na větší hloubku, ale přesto se zdá vhodné využít jejich znalostí pohraničního pásma i jako průvodců předsunutých odřadů prvosledových divizí, dále k ochraně některých komunikací v pohraničním pásmu a ničení malých, především diverzních skupin nepříteli. V některých případech, kde to situace dovolí, bylo by vhodné překročením státní hranice ovládnout východy z horských zalesněných masívů a tím vytvořit podmínky pro přechod státní hranice vlastním vojskům.

Na základě těchto poznatků by bylo vhodné usměrňovat bojovou přípravu vojsk Pohraniční stráže i jejich zabezpečení především protitankovými prostředky, prostředky PVO (i ručními), ženijními prostředky a dále zkvalitňovat a zlepšovat jejich mobilitu.

Rozhodující úlohu bezprostředně po rozpoutání agrese **budou plnit vojska vyčleněná do pásma příkrytí**. Jejich činnost bude vycházet nejen ze zpracovaných plánů a procvičených variant, ale zejména po nenadálém napadení především z dané konkrétní situace. Nebude účelně přecházet do obrany např. při výhodném poměru sil, kdy mohou v úloze předsunutého odřadu postupovat přes státní hranici a v součinnosti s vojsky PS ovládnout výhodný prostor za státní hranicí, který by zabezpečovat zasazení hlavních sil.

V některých případech v situaci, kdy značné síly agresora postupují přes státní hranici, bude účelnější přejít do obrany na plánovaných (i neplánovaných) čarách, v součinnosti s vojsky PS zastavit, poutat a ničit nepříteli palbou s využitím zátarasů a tím vytvářet podmínky hlavním silám divize pronikat na jiném směru přes státní hranici, nebo údery do boků pronikajícího nepříteli ničit.

Může být i taková situace, kdy se nepříteli na daném směru podaří překročit státní hranici a rozvíjet postup do hloubky. Pak bude účelnější, aby vyčleněná vojska do pásma příkrytí vedla střetné boje, neboť přechod do obrany v dotyku by nebyl možný a zaujímat obranu v hloubce by znamenalo ztrátu výhodných terénních čar a objektů.

Úspěšný boj v pásmu příkrytí bude ve všech případech podmíněn především:

- vytvořením odpovídající hustoty sil a prostředků na rozhodujících směrech především v protitankové obraně;

- dovednou organizací boje, především s tankovými a obrněnými prostředky nepříteli s maximálním využitím terénu a zátarasů všeho druhu;

- smělostí a dovedností velitelů všech stupňů v řízení boje s nepřátelskými silami, které pronikly přes státní hranici.

Rozhodující vliv na odražení agrese pozemních sil nepříteli bude mít

protitankovost pásma překrytí. Podle zkušeností z posledních konfliktů, především na Blízkém východě, jsou jedním z nejúčinnějších prostředků boje proti tankům a obrněným vozidlům ruční protitankové zbraně, protitanková minová pole a zejména bitevní vrtulníky, které jsou vysoce efektivním prostředkem v boji s tanky. Např. ve válce na Blízkém východě v říjnu 1973 přilétaly vrtulníky palebné podpory neočekávaně ve výšce 3–10 metrů nad terénem mimo oblast normální a radiolokační dohlednosti, při čemž využívaly členitosti terénu a zpravidla nalétaly ze strany nekrýtých boků. V prostoru cíle nabíraly výšku 30–60 m a z dálky 2–3 km, převyšující maximální vzdálenku efektivní palby tankových protiletadlových prostředků, odpalovaly PTRS.

Bojové možnosti vrtulníků vyplývají z toho, že mohou být použity k ničení nejen méně odolných, ale i odolných bodových a plošných cílů. Při použití kulometů a neřízených raket mohou účinně ničit pozemní cíle na vzdálenost 1 500 m. Použitím řízených raket proti pozemním cílům mohou je účinně ničit na takovou vzdálenost, která je mimo dosah protiletadlových prostředků pozemních vojsk.

Vezmeme-li v úvahu charakteristické rysy bojové činnosti při odrážení agrese a bojové vlastnosti vrtulníků, vidíme, že vrtulníky mohou být v této fázi a pohraničním terénu velmi efektivním a všestranně využitelným bojovým prostředkem. Mohou úspěšně ničit obrněné a jiné prostředky nepřítelů, klást v krátkých časových lhůtách protitankové miny, reagovat na rychlé změny situace na bojišti, podporovat útočnou i obrannou činnost vojsk, zabezpečovat velení, vysazovat vzdušné výsadky, dopravovat některý materiál apod. Pro názornost uvedu několik údajů, např.:

- tank typu M 60 můžeme zničit dvěma řízenými raketami s pravděpodobností 0,89; při použití čtyř řízených raket dosáhne pravděpodobnost zničení tanku hodnoty 0,97, při ničení děla ráže 122 mm pravděpodobnost 0,55. Přitom vrtulník může nést 4–5 řízených raket;

- vrtulník Mi-4 při jednom bojovém letu může položit 110 PT min (Mi-8 — 220 PT min). Při vzdálenosti mezi minami 5 m a rychlosti letu při minování 18 km/h, můžeme vrtulníkem Mi-4 zaminovat úsek dlouhý 545 m za 1,8 minuty a Mi-8 úsek dlouhý 1 100 m za 3,6 minuty, půjde-li o minování v jedné řadě;

- vrtulník Mi-4 může vytvořit dýmovou clonu o výšce 70 m a délce kolem 900 m a Mi-8 v délce 1 500 m a výšce 100 m za několik desítek sekund;

- při vzletu vrtulníku (Mi-4 i Mi-8) z pohotovosti č. 1 se mohou objevit v prostoru vzdáleném 24 km od plochy vzletu za 13 (11) minut, v prostoru vzdáleném 40 km za 24 (17) minut a v prostoru vzdáleném 100 km za 47 (35) minut.

Těchto několik příkladů svědčí o vysokých manévrovacích schopnostech vrtulníků, které budou-li rozumně, na správném místě a ve vhodné situaci použity, mohou sehrát významnou úlohu ve specifických podmínkách odrážení agrese.

Při nenadálém napadení nepřítelů **hlavní síly divizí prvního sledu** půjdou do plánovaných prostorů při leteckých (popř. jaderných) úderech nepřítelů a budou je zaujímat z chodu.

Umění velitelů a štábů bude v tomto případě spočívat v tom, aby správně analyzovali danou situaci, volili správný způsob boje při odrážení agrese vojsky prvního sledu, vycházeli především ze situace a předpokládaného zámyslu nepřítelů a činnosti vlastních vojsk v pásmu překrytí a tím i optimálně řešili rozdělení sil a prostředků mezi první a druhý sled.

Bude-li např. nutné odrážet úspěšný úder nepřítele v celém pásmu, bude účelnější přejít do obrany v prvním sledu s hlavními silami armády a druhý sled vytvořit slabší, pro vytvoření hloubky obrany na rozhodujících směrech a pro protizteč nebo protiúder, zpravidla s omezeným cílem. Na druhé straně, bude-li nepřítel pronikat pouze na některém směru, bude účelnější přejít do obrany částí sil prvního sledu, vytvořit silný druhý sled, úderem zničit nepřítele, který pronikl na naše území a přenést bojovou činnost na území agresora přechodem do rozhodné útočné činnosti.

Při nenadálém napadení bude charakteristické i pro hlavní síly svazků prvního sledu různorodost bojové činnosti — útok (střetné boje) — obrana (obrana na široké frontě), odchod apod.

Druhosledové svazky budou předurčovány pro vedení aktivní činnosti — pro protizteč (protiúder) nebo pro vytváření hloubky obrany při pronikání nepřítele na směrech, nebo budou vcházet do úderného uskupení.

Rozhodujícím požadavkem pro odrážení agrese s dalším přechodem do útoku bude nejenom správná volba doby a směru hlavního úderu, ale i **vytvoření na tomto směru silného úderného uskupení**. Jde o soustředění nejméně dvou divizí, raketových vojsk, dělostřelectva, vojsk PVO apod. a též o všestranné zabezpečení úderného uskupení.

Obecně charakterizujeme úderné uskupení jako účelové, cílevědomě vytvořené uskupení sil a prostředků na rozhodujícím směru příští útočné činnosti. Specifikou v tomto případě bude vytváření úderného uskupení v průběhu odrážení agrese, tedy při vedení bojové činnosti a naskýtá se několik variant organizace jeho vytváření:

a) Ze svazků prvního sledu armády, zesílených armádními prostředky. Výhodou bude nevelká vzdálenost svazků prvního sledu od státní hranice, tyto svazky budou zpravidla na vyšším stupni bojové připravenosti, hlouběji seznámeny s dalším prostorem a proto rychleji mohou přejít k plnění bojových úkolů. Vezmeme-li ovšem v úvahu, že v prvním sledu armády mohou být v této době tři divize, z nichž některá (některé) bude zavázána do boje, vytvoření úderného uskupení z těchto divizí ne vždy bude možné. Kromě toho, prvosledové svazky budou zpravidla hlavním cílem jaderných a leteckých úderů, které mohou podstatně snížit jejich bojeschopnost a tím i hodnotu úderného uskupení.

Proto vytváření úderného uskupení z vojsk prvního sledu nebude vždy možné a ani účelné.

b) Ze svazků druhého sledu armády zesílených armádními prostředky. Tyto mohou být doplněny na válečné počty a v době zahájení agrese mohou být soustředěny nebo se přesunovat do plánovaných prostorů. Tato varianta je výhodná v tom, že vytváření úderného uskupení nenaruší celistvost prvního sledu armády. Prvosledové divize mohou zabezpečovat zasazení úderného uskupení a podstatnou měrou ovlivnit poměr sil v daném prostoru a na daném směru. Nevýhodou bude bezesporu to, že druhosledové svazky budou zpravidla více vzdáleny od státní hranice. Jejich přesun může nepřítel zpomalovat a narušovat údery a též hodnota úderného uskupení i vzhledem k značnému mobilizačnímu doplnění může být nižší.

Proto ani tento způsob nemusí být nejvýhodnější.

c) Ze svazků prvního a druhého sledu, zesílených armádními prostředky. Tento způsob může kombinovat výhody prvního i druhého sledu, může zabez-

pečit vytvoření silného úderného uskupení a v sestavě dvou i více divízi, aniž by rozhodující měrou oslabil zejména první sled armády.

Ve všech případech bude ovšem organizace úderného uskupení značně složitá. Bude vyžadovat nejen potřebné soustředování sil a prostředků, ale také manévry vojsky, jejich přesuny na krátké i velké vzdálenosti k frontě i podél fronty, začleňování posilových prostředků, zasazování vojsk, zabezpečení bojové činnosti, velení vojskům a důkladnou součinnost.

Úderné uskupení nebude v operační sestavě „autonomní“ prvek a bude předurčeno především k tomu, aby v dané situaci na rozhodujícím směru svojí údernou silou vytvořilo převahu nad nepřítelem, zničilo jeho hlavní síly, přeneslo těžiště bojové činnosti na území nepřítele a získalo operační iniciativu na daném směru. Ve vztahu k ostatním silám v operační sestavě armády musí být svazky úderného uskupení přednostně zabezpečeny posilovými prostředky a i materiálně technicky všestranně zabezpečeny.

Vzhledem k předpokládanému, časově omezenému působení vytvořeného úderného uskupení, nebude účelné vytvářet zvláštní systém velení. Velení údernému uskupení, vzhledem k jeho významu, musí zabezpečovat přímo VS armády proto, že v dané době toto úderné uskupení v rámci armády plní rozhodující úkol. Svěřovat velení údernému uskupení, např. PVS armády, by mělo být výjimkou.

Závěrem chci zdůraznit, že pásmo překrytí a výchozí prostor pro odrážení agrese je nejvýhodnější zaujmát prvním sledem armády s předstihem. Ovšem tak, aby předčasné vyvedení vojsk neprozradilo zámysl pro odrážení agrese a nevystavovalo vojska jaderným úderům a úderům letectva.

Bezprostřední odrážení agrese bude charakterizováno vedením aktivní obrany i rozhodného útoku se všemi jejich formami se současným obnovováním bojeschopnosti po úderech nepřítele s využitím vybudovaných zařízení v daném prostoru.

Nejsložitější variantou (i když vzhledem k současným průzkumným prostředkům by to měla být výjimka) bude odrážení nenadálé agrese, což bude charakterizováno především střetnými boji a postupným zasazováním sil a prostředků, mnohdy bez možností využití vybudovaných a připravených zařízení.

BOJOVÉ POUŽITÍ ÚTVARŮ NA BOJOVÝCH VOZIDLECH PĚCHOTY

V článku chci uvést charakteristiku a zkušenosti z bojového použití motostřeleckých útvarů a jednotek na bojových vozidlech pěchoty, které jsem získal při taktických cvičeních.

Nejdříve k charakteristice BVP. Bojové vozidlo pěchoty představuje kvalitativní skok v oblasti dosud známých obrněných transportérů i ostatní výzbroje motostřeleckého vojska. Slučuje obě dřívější koncepce řešení (dopravní a bojové), při čemž převažuje a je určující bojový charakter vozidla. Vzniklo na základě přehodnocení názorů na úlohu OT v současných podmínkách vedení bojové činnosti. Jeho hlavní předností je především jeho koncepční řešení jako pásového vozidla s vysokou pohyblivostí a průchodivostí, plavatelností a schopností leteckého transportu. Je schopné odolávat účinkům ZHN a účinkům současné výzbroje OT nepřítele. Organická výzbroj umožňuje účinně vést boj s nepřátelskými tanky. Družstvo BVP může bojovat i z úplně uzavřeného vozidla (všechny zbraně jsou zalafetovány v utěsněných střílnách).

BVP těmito vlastnostmi splňuje zásadní požadavky kladené na perspektivní bojový prostředek. Zabezpečuje plnění požadavků soudobé i perspektivní bojové činnosti, činnosti velmi dynamické a různorodé. Umožňuje samostatnost při vedení bojové činnosti; schopnost rychle využívat účinků vlastních jaderných zbraní; rychlý manévry na bojišti v podmínkách hromadného použití ZHN a ve složitých podmínkách; nepřetržitou bojovou činnost ve dne i v noci, v složité vzdušné situaci a v různých povětrnostních podmínkách; překonávat vodní toky plaváním; přesunovat se vzduchem a konat přesuny na velké vzdálenosti. Splnění těchto požadavků v plném rozsahu zabezpečuje výzbroj BVP, kanón, spřažený kulomet ráže 7,62 mm a komplet PTRS. Tato palebná síla je umocněna ještě zařazením rotních přenosných protiletadlových souprav pro boj s nízko letícími vzdušnými cíli. Beze změny zůstala zachována dosavadní palebná hodnota družstva.

Tyto vlastnosti a schopnosti se odrážejí v kvalitě jednotek a útvarů vyzbrojených BVP. Motostřelecký pluk vyzbrojený BVP je kvalitativně vyšším

útvarem než ostatní motostřelecké útvary. Vysoké technické a bojové vlastnosti BVP umožňují pluku rychle využívat účinků jaderných zbraní, rychle se přesunovat i na velké vzdálenosti a neočekávaně zasazovat údery ve střetném boji, z chodu prolamovat obranu, vysokým tempem rozvíjet útok do hloubky, překonávat vodní překážky, zamořené prostory, energicky pronásledovat nepřítele a v krátkém čase vytvářet odolnou protitankovou a aktivní obranu. Bojové úkoly může pluk plnit na širší frontě, než obyčejný motostřelecký pluk.

Za pochodu s předvídaním střetného boje působí motostřelecký pluk v předsunutém odřadu, nebo plní úkoly v hlavních silách divize. Jako předsunutý odřad divize bude tehdy, má-li se při pochodu zmocnit výhodné čáry a zadržet značné uskupení přicházejícího nepřítele, překonat rozsáhlé prostory radiačního zamoření, prostory zátarasů a má-li uskutečnit rychlý manévry.

V čele hlavních sil divize pluk pochoduje v případě, kdy ve střetném boji plánujeme použít jaderných zbraní a má-li rychle využít jejich výsledků pro úplné zničení nepřítele. V hlavních silách divize pluk pochoduje, jestliže podle zámyslu velitele divize má v součinnosti s tankovým plukem vést rychlý úder do boku a týlu nepřítele nebo odrážet možný boční úder jeho tankového uskupení.

Pochodová sestava pluku se vytváří v závislosti na charakteru obdrženého úkolu a zpravidla se skládá z předsunutého odřadu, jednotek pochodového zajištění, odřadu k zabezpečení pohybu, hlavních sil a týlových jednotek.

Předsunutý odřad vysílá pluk v případě, plní-li samostatný úkol, nebo působí-li na směru izolovaném od hlavních sil divize. Stanovíme mu úkol předejít nepřítele a zmocnit se výhodných čar, udržet je do příchodu hlavních sil pluku. Tvoří jej motostřelecký prapor, zesílený dělostřelectvem (až oddílem), tankovou rotou a jednotkami speciálních druhů vojsk.

Pochodové zajištění u pluku vysíláme podle platných zásad.

Předsunutý odřad (prapor) se zajišťuje od nepřítele čelní pochodovou záštitou v síle do rot, na bocích bočními záštitami v síle až čtyři. Pochodové záštity se zajišťují pátracími vozidly. Do ohroženého boku si vysílají stojící boční záštity. Vzdálenost jednotek zajištění zpravidla bývá: předvoje 20—30 km, pochodových záštit 5—10 km, pátrací vozidla postupují na dohled.

Hlavní síly pluku se člení do hloubky na praporeční proudy, se vzdálenostmi mezi nimi 2—3 km. Vzdálenost mezi vozidly je až 50 km a někdy i více. Protitanková záloha a přidělené dělostřelectvo pochodují v čele hlavních sil.

Tankový prapor v závislosti na situaci používáme centralizovaně. Postupuje celý v čele hlavních sil pluku, nebo jej po rotách přidělujeme motostřeleckým praporům. Zkušenosti z cvičení ukazují, že vyčlenění tankových rot k posílení motostřeleckých praporů bude nejčastější, protože se tím zvyšují jejich úderné a palébné možnosti. Při tom motostřelecké jednotky mají možnost spolehlivě chránit tanky před palbou protitankových prostředků.

Odřady k zabezpečení pohybu vytváříme na každé pochodové ose. Do jejich sestavy zpravidla určujeme ženijní družstvo (popř. četou od ženijní komunikační rot), chemiky průzkumníky, automobily se silničními a mostními konstrukcemi, mostní tank (popř. buldozery na podvalnicích). Postupují za předvojem (čelní pochodovou záštitou). Není-li nebezpečí střetnutí s nepřítelem, můžeme odřad vysílat předem na určené úseky pochodové osy. Všechna bojová a dopravní vozidla vybavíme prostředky pro zvýšení průchodivosti. Do

sestavy každého proudu začleníme jedno — dvě závěsná buldozerová zařízení (radlice), která jsou připravena k použití.

Týlové jednotky pluku vytvářejí za pochodu samostatný proud a pohybují se za hlavními silami pluku ve vzdálenosti 2—3 km.

Hloubka proudu hlavních sil pluku při pochodu záleží na počtu vyčleněných pochodových os a na počtu přidělovaných prostředků. Při pochodu po jedné ose s uvedenými vzdálenostmi mezi vozidly a proudy tvoří hloubka hlavních sil pluku 15—20 km, po dvou osách 8—10 km. Hloubka proudu hlavních sil praporu, určeného jako předsunutý odřad (předvoj), dosahuje 2—3 km. Za těchto podmínek se pluk, určený pro střetný boj s vysunutím k předvoji, rozvine v průměru za 1—1,5 hodinu a prapor s vysunutím k čelní pochodové záštitě za 20—30 minut. V případě, že se rozvinují na místě, snižuje se potřebný čas asi na jednu třetinu.

Pochodové možnosti pluku. Podle zkušeností ze cvičení průměrná rychlost samostatných praporek proudů na bojových vozidlech pěchoty dosahuje 30—40 km/h ve dne a 25—30 km/h v noci. Při zařazení tankových a ostatních posilových jednotek do sestavy motostřeleckých praporů dosahuje 20—30 km/h a délka denního pochodu 250—300 km a více. V zimě na zledovatělých vozovkách se průměrná rychlost pohybu a délka denního pochodu zpravidla snižuje na 30—50 %.

Zásoba paliva umožňuje bojovým vozidlům pěchoty překonávat s jednou náplní při pochodu na nepevněném vozovce vzdálenost až 500 km.

Velení jednotkám a taktéž spojení za pochodu se u pluku na BVP uskutěčňuje podle stejných zásad jako u ostatních motostřeleckých pluků.

K použití pluku ve střetném boji

Při použití jaderných zbraní využíváme pluk na hlavním směru k rychlému čelnímu úderu s cílem rychle využít výsledků jaderných úderů, rozdělit a ničit nepřítele po částech. Při použití klasických prostředků ničení můžeme pluk využít k hlubokému obchvatnému manévru do boku a týlu nepřátelského uskupení. V jednom i druhém případě pluk rychle vychází na určenou čáru a samostatně nebo v součinnosti s ostatními útvary divize ničí hlavní uskupení nepřítele, rychlým úderem odděluje a ničí jeho přicházející zálohy.

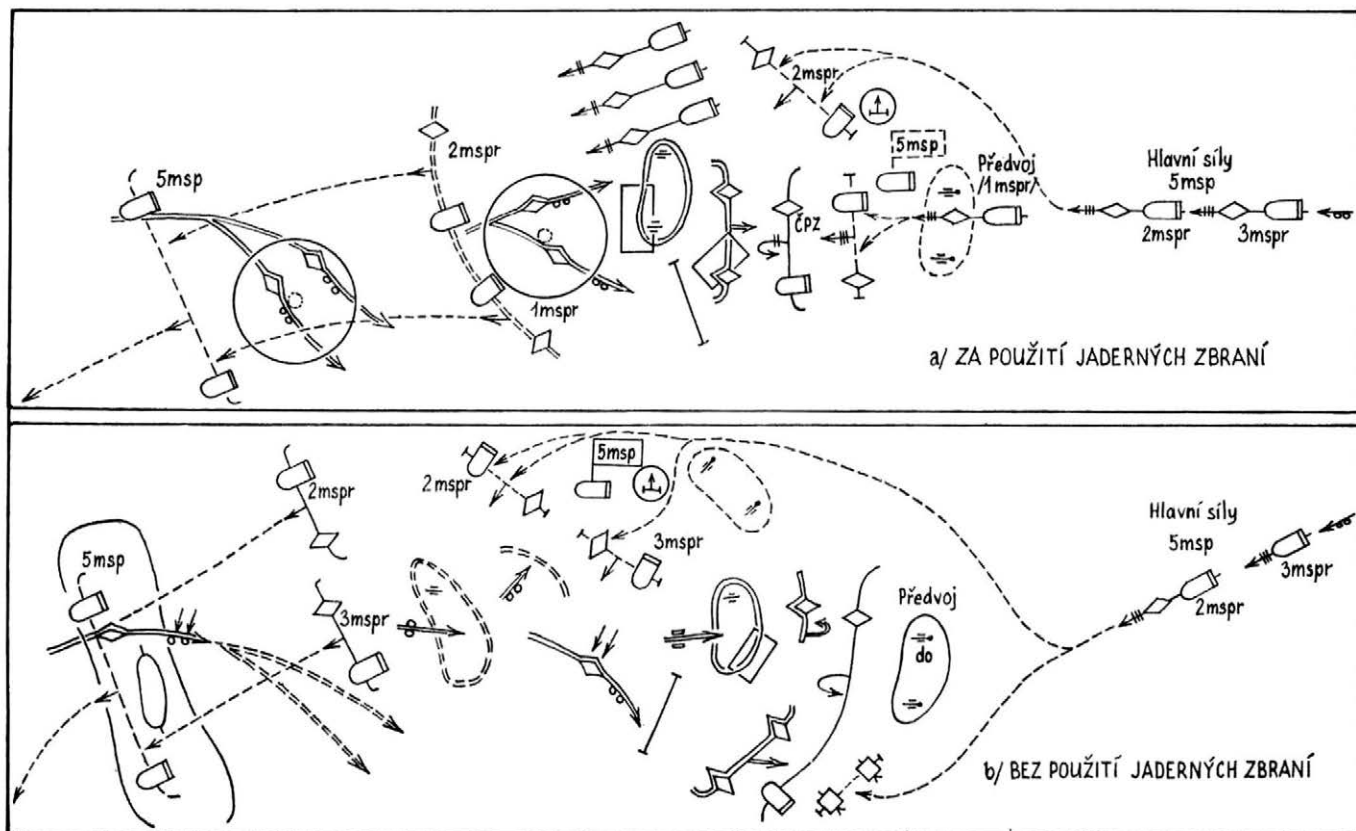
Bojová sestava pluku ve střetném boji bude zpravidla v jednom sledu s vyčleněním silné vševojskové zálohy. Do prvního sledu zpravidla určujeme dva motostřelecké prapory; do vševojskové zálohy — do motostřeleckého praporu. Vytvoření silné zálohy umožňuje úspěšně řešit úkoly, které vyvstanou v průběhu boje při nenadálé změně situace. Protitankovou zálohu tvoří organická baterie PTRS. Pohyblivý odřad zatarasovací vytváříme z organických a přidělených ženijních jednotek.

Ve střetném boji pluku určujeme bližší úkol a směr dalšího útoku. Bližší úkol závisí na jeho místě v bojové sestavě divize (viz obr. 1).

Při útoku na hlavním směru divize má zpravidla úkol zničit nepřítele ve směru útoku a zmocnit se prostoru, který zabezpečí výhodné podmínky k rozvíjení útoku.

Je-li na směru činnosti předsunutého odřadu vysazen vrtulníkový výsadek, zaměřuje odřad své úsilí na spojení s ním.

Šířka pásma bojové činnosti pluku ve střetném boji dosahuje na směru hlavního úderu 5 km, na druhém směru až 10 km.

Obr. 1

Způsoby činnosti pluku ve střetném boji. Při zahájení střetného boje se pluk a jeho jednotky rozvinují z pochodového proudu do předbojové a bojové sestavy. Zpravidla se to uskutečňuje pod ochranou předvoje; ten vždy při střetnutí s nepřítelem s využitím manévru a prudké zteče z chodu ničí jeho zajištění, směle se probíjí k hlavním silám, aktivní a rozhodnou činností je poutá a tím zabezpečuje rozvinování hlavních sil pluku. Jestliže jej nepřítel předejde v rozvinutí, poutá ho předvoj na široké frontě palbou všech zbraní, ničí ho a zabezpečuje výhodné podmínky pro rozvinutí hlavních sil pluku. Činnost předvoje podporujeme dělostřelectvem a letectvem.

Velitel pluku se při zahájení boje přemísťuje k předvoji, upřesňuje mu úkol, činí rozhodnutí k rozvinování hlavních sil, upřesňuje palebným prostředkům a jednotkám bojové úkoly a řídí jejich vyrazení, rozvinování a boj. Jestliže pluk za pochodu postupuje v hlavních silách divize, velitel pluku po obdržení bojového úkolu ihned vysílá průzkum, stanoví úkoly palebným prostředkům a jednotkám a organizuje jejich vyjití na čáru rozvinutí k úderu v určeném směru.

Pluk se rozvíjí na co nejmenší vzdálenost od určené čáry s tím, aby bez snížení rychlosti z chodu zaujal bojovou sestavu a zahájil zteč. Jak ukazují zkušenosti z taktických cvičení, těmto požadavkům zpravidla odpovídá vzdálenost 8—10 km pro pluk a 4—5 km pro prapor.

Jednotky přecházejí do zteče na bojových vozidlech při překvapení nepřítele, je-li tento v proudech nebo zahájil-li rozvinování do bojové sestavy. V těchto případech je hlavním způsobem jeho ničení prudká zteč s cílem rozbití nepřítele nebo úder do boku.

Motostřelecké jednotky pluku v pěší sestavě povedou zteč zpravidla tehdy, jestliže nepřítel nebyl dostatečně zničen palbou, stačil rozvinout větší část vlastních sil, zvláště protitankových prostředků při činnosti v pokrytém a těžko dostupném terénu pro tanky a bojová vozidla pěchoty a též při omezené viditelnosti. V těchto případech bojová vozidla pěchoty budou postupovat od čáry k čáře a palbou podporovat zteč svých jednotek.

K použití pluku v útoku

V útoku motostřelecký pluk je v prvním nebo druhém sledu divize, nebo vytváří její zálohu; při rozvíjení útoku může působit též jako předsunutý odřad.

Do prvního sledu divize zasazujeme pluk tehdy, útočíme-li s použitím jaderných úderů na opěrné body nepřítele na předním okraji a v nejbližší hloubce. Jestliže zničíme obranu nepřítele spolehlivě klasickými prostředky, může pluk útočit v prvním sledu i bez použití jaderných zbraní.

V prvním sledu divize pluk působí zpravidla na směru hlavního úderu v součinnosti s tankovým plukem tak, aby co nejúčelněji využil výsledků jaderných úderů, palby klasických prostředků ničení a aby prolomil obranu nepřítele ve vysokém tempu a do velké hloubky.

Při průlomu připravené obrany bez použití jaderných zbraní bude pluk zpravidla ve druhém sledu divize připraven k stupňování úsilí, k odrážení protizteče silnějšího nepřítele, jeho obklíčení a zničení v součinnosti s ostatními útvary divize, k rozvíjení útoku do hloubky a k pronásledování.

Jako předsunutý odřad motostřelecký pluk využíváme po ukončení průlomu obrany nepřítele k ovládnutí důležitých čar a objektů v hloubce, přepraviš

přes vodní překážky a plnění jiných úkolů. K posílení jeho samostatnosti můžeme pluk posílit jedním až dvěma dělostřeleckými oddíly a baterií raketo-
metů „GRAD“.

Bojovou sestavu pluku tvoří jednotky prvního a druhého sledu (vševoj-
sková záloha), dělostřelectvo, protiletadlové prostředky, protitanková záloha
a pohyblivý odřad zatarasovací (viz obr 2). Při cvičeních se bojová sestava
pluku skládala zpravidla ze dvou sledů.

Bojovou sestavu pluku v jednom sledu vytváříme, jestliže bude nutný mo-
hutný počáteční úder na obranu nepřítele, průlom mezilehlých čar v průběhu
útku a též při nedostatku sil a prostředků. Bojovou sestavu motostřeleckých
praporů vytváříme z jednoho nebo dvou sledů a motostřeleckých rot zpra-
vidla z jednoho sledu s vytvořením zálohy.

Motostřelecký prapor na hlavním směru posilujeme zpravidla dvěma tan-
kovými rotami. Jestliže prapor prvního sledu určíme předem pro činnost jako
předsunutý odřad, posílíme jej tankovou rotou.

Tankový prapor můžeme používat i centralizovaně k prudkému rozvinutí
útku do hloubky ihned po jaderných úderech v součinnosti s ostatními jed-
notkami.

Šířka pásma útoku pluku bude různá. Při činnosti jednotek v pěší sestavě
jsou rozestupy mezi bojovými vozidly pěchoty až 100 m a mezi družstvy
50 m. Budou-li rozestupy menší, značně se sníží možnost využití schopností
zbraňového systému BVP. Jestliže bude útočit na bojových vozidlech pěchoty,
rozestupy mezi nimi nebudou menší než 150 m, protože při menších rozestu-
pech by roje nemohly vést palbu na cíle, které jsou ve směru postupu bojo-
vých vozidel. Proto bude šířka útočné sestavy motostřelecké roty až 1 km,
pásmo útoku praporu 2—3 km a pluku 5—6 km.

Při použití klasických prostředků ničení pluku přidělíme pásmo útoku
a úsek průlomu obrany nepřítele široký 2—3 km. Při použití jaderných zbraní
úsek průlomu bude obvykle stejný jako pásmo útoku.

Bojové úkoly pluku prvního i druhého sledu při útoku stanovíme v závis-
losti na situaci — v souladu s Polním řádem pozemního vojska Českosloven-
ské lidové armády.

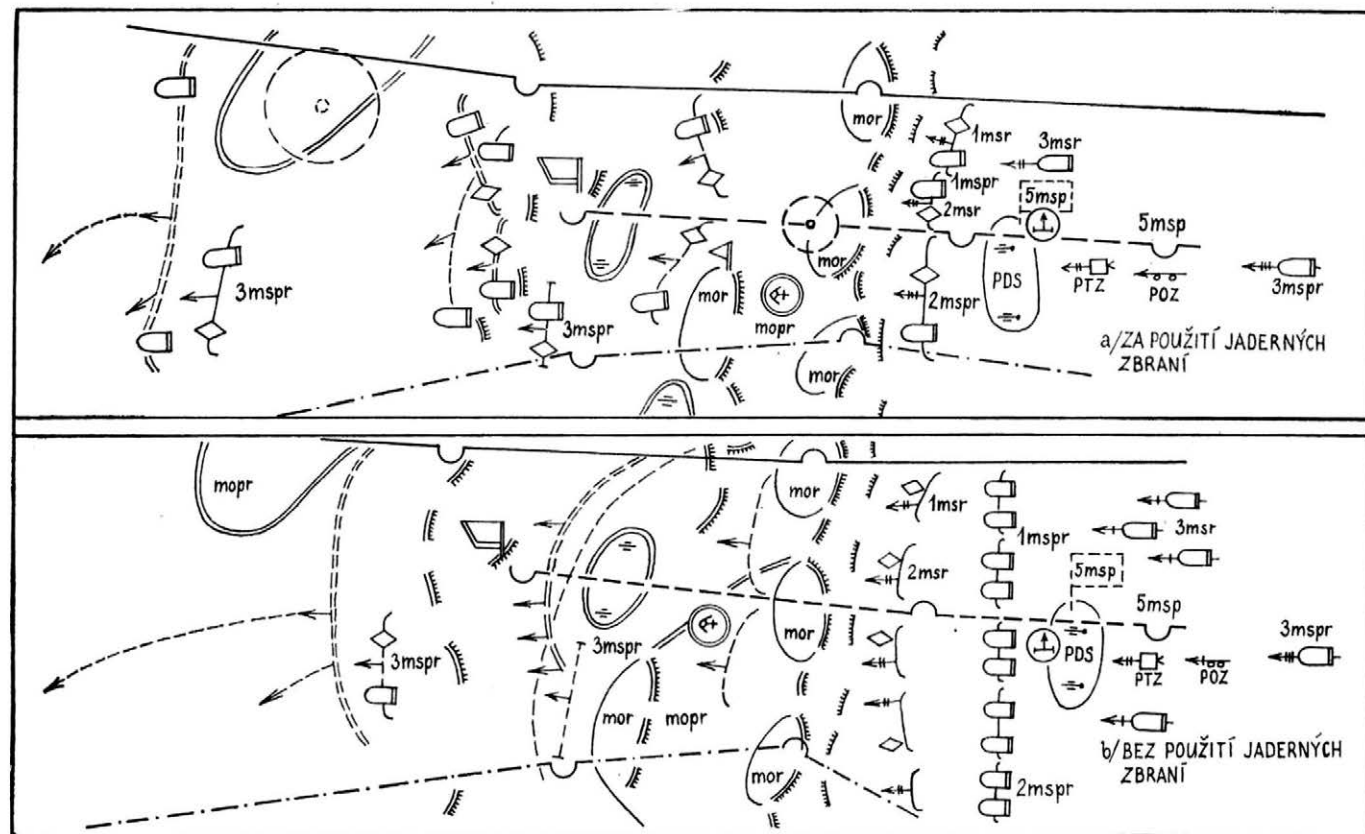
Prvosledovému praporu pluku určujeme bližší úkol, následující úkol a směr
dalšího útoku; rotě a praporu druhého sledu bližší úkol a směr dalšího útoku.

Bližším úkolem prvosledového praporu zpravidla bude zničení nepřítele
a ovládnutí prvosledových opěrných bodů rot; následujícím úkolem zničení
nepřítele a ovládnutí opěrných bodů rozmístěných v hloubce obranného ra-
jónu prvosledového praporu. Bližším úkolem druhosledového praporu při jeho
zasazení do boje bude dokončení průlomu obrany prvosledové brigády ne-
přítele a ovládnutí postavení jejich záloh.

Bližší úkol prvosledové roty je zpravidla stejný jako bližší úkol praporu,
druhosledové roty stejný jako následující úkol praporu.

Vedení útoku. V závislosti na situaci, zvláště na stupni zničení nepřítele
jadernými zbraněmi a palbou klasických prostředků, a na sýzdnosti terénu
jednotky budou používat různé způsoby činnosti: v pěší sestavě, na bojových
vozidlech, v bojových a předbojových sestavách, popř. i v proudech.

Při útoku s použitím klasických prostředků ničení nebo v terénu těžkodo-
stupném pro tanky a bojová vozidla pěchoty, když obrana nepřítele a zvláště
jeho protitankové prostředky nejsou spolehlivě zničeny, půjde o zteč v pěší

Obr. 2

sestavě. Při přiblížení jednotek k úseku průlomu roje pod ochranou palby dělostřelectva sesedají, ihned za tanky průchody překonávají minové záтары a vedou zteč na nepřítele. Bojová vozidla pěchoty s využitím terénu skoky od skrytu ke skrytu postupují za vlastními jednotkami na vzdálenost 300 až 500 m a podporují je palbou. Po ovládnutí rotních (praporečnických) rajónů obrany velitelé ihned přivolávají bojová vozidla pěchoty, řídí nasednutí rojů a rychlý postup do hloubky obrany. Při odporu nepřítele jednotky rychle sesedají, bojová vozidla pěchoty zaujímají skrytá palebná stanoviště a podporují je palbou z místa. Jestliže probíhá zteč na bojových vozidlech s využitím jaderných úderů a ostatních prostředků ničení, motostřelecké jednotky společně s tanky pronikají přes vlny, rychle překonávají prostory jaderných úderů a prudce rozvíjejí útok do hloubky. Při naražení na opěrné body nepřítele sesedají a společně s tanky za podpory palby dělostřelectva a úderů letectva vedou z chodu zteč na nepřítele.

V průběhu rozvíjení útoku jednotky s využitím neobsazených a umlčených úseků a mezer v bojových sestavách nepřítele a vln, které se vytvořily po jaderných úderech, na bojových vozidlech pěchoty prudce pronikají do hloubky obrany nepřítele, ničí ho údery do boku a týlu a z chodu prolamují mezilehlá postavení ještě před tím, než na nich zorganizoval systém palby. Zvláštní pozornost při tom musí věnovat průzkumu na křídlech.

Odrážení protiztečí probíhá podle obvyklých zásad. Na čáru určenou k odrážení protizteče se motostřelecké jednotky přesunují na bojových vozidlech pěchoty. Vojská sesedají a rozmisťují se před tanky a chrání je před protitankovými prostředky nepřítele. Bojová vozidla pěchoty využívají terénu a zaujímají postavení 300—500 m za vlastními jednotkami.

Pronásledování ustupujícího nepřítele zahájíme po průlomu obrany a odrážení jeho protiztečí.

K ovládnutí přepravišť přes vodní překážky, komunikačních uzlů, prostorů uložení jaderných min a jiných objektů na ústupových cestách nepřítele pluk vysílá předsunutý odřad. Někdy místo předsunutého odřadu bude pluk vysílat předvoj nebo zesílené pochodové záštity.

Násilný přechod vodních překážek pluk uskutečňuje v průběhu rozvíjení útoku zpravidla z chodu na bojových vozidlech pěchoty a přidělených samohybných přepravních prostředcích.

Příprava bojových vozidel pěchoty k násilnému přechodu probíhá předběžně při postupu k vodní překážce a konečná ve skrytu blízko břehu. Zvláštní pozornost věnujeme pevnému uzavření příklopů, střílen, dveří, bezporuchovosti vodního čerpadla a tomu, aby všichni vojská měli obléknuty záchranné vesty.

Hlavní síly pluku po příchodu k řece pod ochranou palby dělostřelectva, přímé palby tanků a palby PTRS — rozmístěných na vlastním břehu v blízkosti vodního toku — překonávají vodní tok za chodu a prudce rozvíjejí útok do hloubky. V průběhu násilného přechodu motostřelecké jednotky vedou palbu z bojových vozidel pěchoty na zjištěné palebné prostředky nepřítele. Po vyjití na protilehlý břeh v závislosti na situaci probíhá zteč na bojových vozidlech nebo v pěší sestavě.

Ostatní jednotky pluku — tankový prapor, organické a přidělené dělostřelecké baterie a PTRS — se připravují na samohybných přepravních prostředcích a týlové jednotky po zřízených mostech.

K použití pluku v obraně

V obraně pluk používáme na zvláště ohroženém tankovém směru, podle situace v prvním, obvykle však ve druhém sledu divize.

Úsek obrany pluku se skládá z prvního a druhého postavení, palebného postavení dělostřelectva a prostředků PVO, prostoru rozmístění protitankové zálohy, palebných čar pro druhosledové tankové a motostřelecké jednotky a protitankovou zálohu, ze systému palby a zátarasů, záložních (klamných) opěrných bodů, rajónů a postavení, cest pro manévry a velitelských stanovišť.

Při činnosti v prvním sledu pluku stanovíme úkol způsobit maximálně ztráty útočícímu nepříteli palbou již před předním okrajem, udržet důležité prostory v terénu, vytvořit příznivé podmínky ke zničení nepřátelského uskupení, které se vklínilo do obrany palbou a protiztečí druhého sledu. Pluku zpravidla určujeme širší úsek obrany (viz obr. 3).

V druhém sledu divize je pluk zpravidla tehdy, když hlavní úsilí je položeno v hloubce pásma a zámyslem činnosti je zničení vklíněného nepřitele jadernými údery (viz obr. 4). V takovém případě se pluk nejčastěji rozmisťuje na třetím postavení a je připraven k protizteči nebo manévru na ohroženém směru.

Pluku ve vševojskové záloze určíme prostor rozmístění zabezpečující rozptýlení jeho jednotek, stálou pohotovost k okamžitému zahájení protizteče nebo k manévru na ohrožený směr.

Pro protizteč pluku určíme několik směrů; na každém z nich jsou hlavní a záložní čáry rozvinutí a pochodové osy, které k nim směřují. Směry protizteče určíme s přihlédnutím k tomu, aby pluku umožňovaly vyjít do boku a týlu uskupení nepřitele, které se vklínilo do obrany. Palebné čáry tanků a BVP k zničení tanků určíme na křídlech nebo ve směru protizteče.

Nezávisle na umístění pluku v bojové sestavě divize se jeho obrana vždy buduje s přihlédnutím k nutnosti odražení úderu silnějšího nepřitele. Za tímto účelem mu určíme takovou šířku úseku obrany, aby umožňovala vytvoření potřebné hustoty sil a prostředků, narůstání odporu útočícímu nepříteli, zabezpečovala volnost manévru jednotkami, zvláště druhým sledům (zálohám), rozptýlení bojové sestavy do šířky a do hloubky s cílem ochrany proti ZHN.

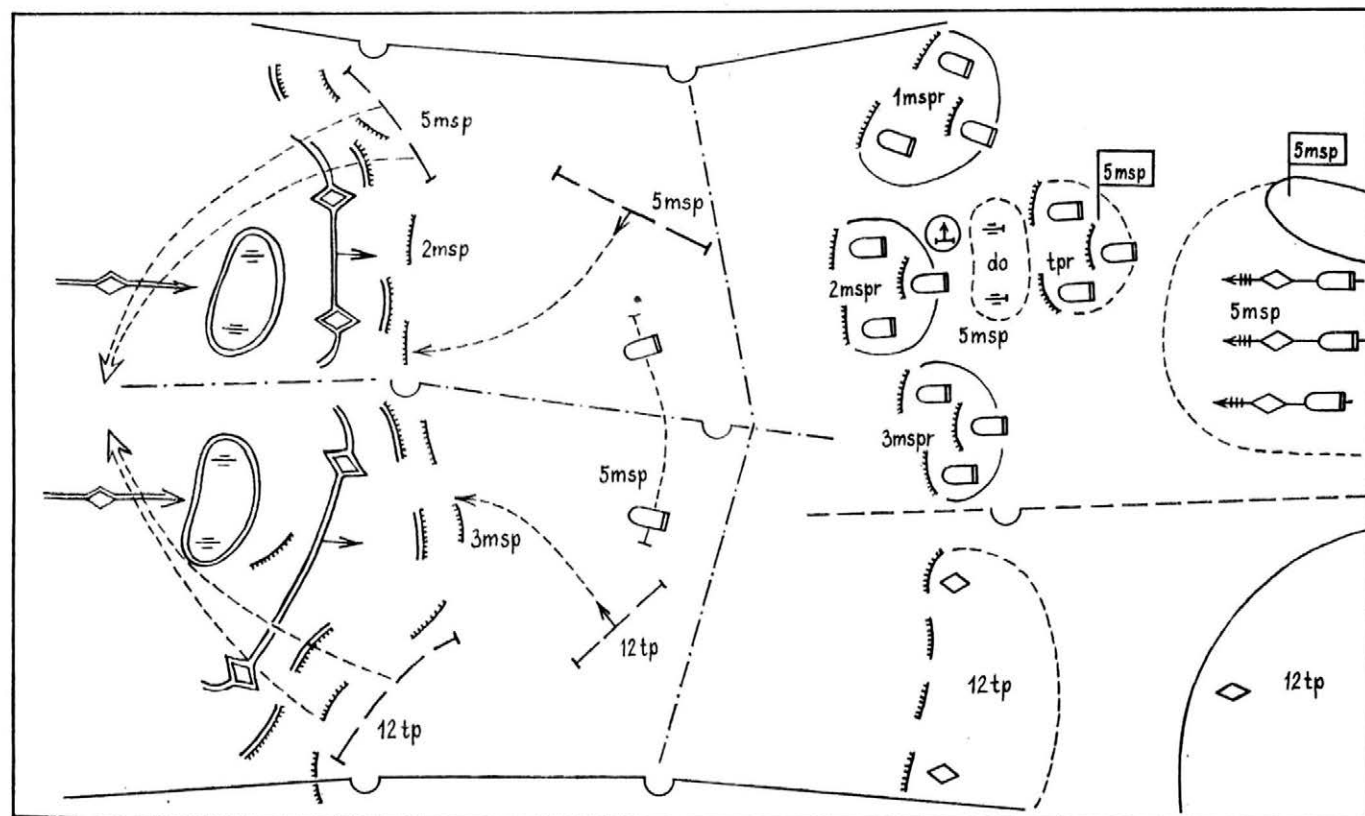
Bojová sestava pluku v obraně je ve dvou nebo v jednom sledu. Stejná bojová sestava je i u praporů.

Jednosledové uspořádání bojové sestavy pluku (praporu) je při zaujímání obrany na podružných směrech a též při nedostatku sil a prostředků v průběhu útoku.

Tankový prapor budeme častěji využívat v druhém sledu a to jak samostatně, tak i spolu s jedním z motostřeleckých praporů.

Motostřeleckým praporům určujeme rajóny obrany. Jejich základ tvoří rotní opěrné body, které se skládají z opěrných bodů motostřeleckých čet, palebných stanovišť tanků a ostatních prostředků. Mezery mezi opěrnými body rot dosahují 1,5 km; mezi opěrnými body čet 300 m; šířka opěrných bodů rot je 1 000—1 500 m, hloubka 500—800 m. Motostřeleckému praporu a rotě druhého sledu kromě toho určíme směr protizteče, čáry rozvinutí a palebné čáry.

Bojová vozidla pěchoty a tanky se zpravidla rozmisťují v opěrných bodech vlastních jednotek na vzdálenost až 150 m od sebe. Pro kruhovou obranu jim určíme palebná stanoviště a doplňkové sektory.

Obr. 4

Vedení obrany. Zkušenosti ze cvičení ukazují, že motostřelecké útvary a jednotky, které mají velký počet protitankových prostředků, jsou schopny zničit značný počet tanků a ostatních obrněných vozidel nepřítele ještě před jeho příchodem k přednímu okraji obrany.

Tanky a obrněné transportéry, které pronikají do hloubky obrany, ničíme palbou dělostřelectva, jednotkami druhých sledů a protitankovou zálohou. Druhý sled pluku podle situace využíváme k protizteči na nepřítele, který se vklíní do obrany, nebo k zaujetí připravených palebných čar a odražení zteče převahy tanků a pěchoty nepřítele palbou z místa.

Palebné čáry zaujímá dvěma způsoby. V prvním případě si vysunuje bojová vozidla pěchoty a motostřelci zůstávají v zaujatých opěrných bodech; v druhém (častějším) si vysunuje bojová vozidla pěchoty obsazená motostřelci. Motostřelecký prapor druhého sledu v závislosti na ženíjném vybudování palebné čáry se rozvíjí do jednoho nebo do dvou sledů s mezerami mezi rotami 1—2,5 km. Rota druhého sledu se rozmísťuje na vzdálenost 800 až 1 000 m od prvního sledu. Jestliže motostřelce (roje) vyvádíme na palebnou čáru, rozmísťují se před bojovými vozidly pěchoty a v součinnosti s nimi palbou ručních zbraní včetně ručních protitankových zbraní odrážejí zteče nepřítele.

Protizteče pluk vede zpravidla spolu s druhým sledem divize, v součinnosti s druhými sledy sousedních pluků nebo samostatně. Při samostatné protizteči zúčastní se jí i druhé sledy (zálohy) praporů prvního sledu.

Motostřelecký pluk druhého sledu divize zpravidla vede protizteč do boku nepřítele, který se vklíní do obrany. Vedeme-li na nepřítele jaderné údery, motostřelecké jednotky působí na bojových vozidlech pěchoty, jinak působí v pěší sestavě.

Otázky bojového použití útvarů a jednotek vyzbrojených bojovými vozidly pěchoty, jakož i způsoby jejich bojové činnosti, jež jsou obsahem tohoto článku, nejsou konečné. Vyžadují další studium a zdokonalování včetně zobecňování zkušeností z výcviku a cvičení u těch velitelů, kteří mají delší praxi ve velení těmto útvarům.

VYUŽITÍ POČÍTAČE V PRÁCI VELITELE

Mezi důležitá racionalizační opatření, která vedou k zefektivnění informačního toku a rozhodovacího procesu ve velení vojskům patří změny v organizační struktuře, v metodách, předmětu a organizaci práce, příprava kádrů, ale také využívání prostředků výpočetní techniky.

Zkušenosti z VŠC i od vojsk ukazují, že využívání výpočetní techniky k řešení operativně taktických úloh (dále OTÚ) představuje novou, netradiční formu a metodu v řídicí činnosti na stupních velení divize, armáda i front.

Intenzita, jak velitelé a štáby využívají OTÚ, závisí na mnoha faktorech. Patří k nim zejména:

- dostupnost výpočetní techniky, její parametry a bezporuchovost,
- kvalita prostředků pro přenos informací,
- zda výsledky OTÚ odpovídají potřebám velitele a štábu,
- připravenost a ochota velitele a štábu výsledky OTÚ využívat,
- bezchybnost při zadávání vstupních údajů,
- snadná interpretace výsledků,
- připravenost a kvalita práce obsluhy výpočetní techniky apod.

Každý z těchto faktorů svým způsobem ovlivňuje další úpravy, novelizaci, popř. tvorbu nových OTÚ.

Jsou-li zkušenosti uživatele s OTÚ dobré, získává postupně důvěru ve výpočetní techniku. Vidí v ní dobrého pomocníka, učí se „číst“ výsledky, které mu podle jeho zadání připravil programátor a

zpracovala výpočetní technika, a hledá ve své práci její další uplatnění.

K hledání nových možností využití výpočetní techniky přispěla skutečnost, že uživatel — velitel nebo štáb — potřebují mnohdy k přípravě rozhodnutí celou řadu variant řešení. Ale připravit přesná vstupní data v průběhu bojové činnosti je časově náročné nebo technicky neproveditelné.

Proto bude vhodné připravit předem **soubor výsledků operačně taktické úlohy** (SVOTÚ). Nejde přitom o zpracování několika variant OTÚ, protože je obtížné odhadnout, které kombinace vstupních údajů se mohou vyskytnout. SVOTÚ je formálně upraven racionálnější způsobem, který umožňuje zobrazení mnoha výsledků OTÚ a v případě potřeby zabezpečuje jejich rychlé a jednoduché vyhledání.

Velitel a štáb mohou mít v polních podmínkách velení vojskům „s předstihem“ zpracovány ve formě SVOTÚ některé potřebné výpočty nezávisle na prostředcích výpočetní techniky.

SVOTÚ umožní zrychlit, zpřesnit a optimalizovat rozhodovací proces velitele. Číslem SVOTÚ je zracionalizovat využívání prostředků výpočetní techniky, zejména počítače a využít jeho možností i na těch stupních a místech velení, kde se s jeho zavedením nepočítá ani perspektivně.

Význam SVOTÚ spočívá nejen v současnosti, při překonávání problémů s přenosovými prostředky nebo s nedostupností výpočetní techniky, ale je možný i v budoucnosti při vyřazení výpočetních pro-

středků v automatizovaném systému velení vojskům.

K výhodám SVOTŮ patří:

- nezávislost na přenosové a výpočetní technice v okamžiku použití,
- současné využívání na různých místech, popř. stupních velení umožňující jednotné hodnocení situace,
- jednoduché zavádění do praxe štábů a množství okamžitého využívání,
- možnost srovnání dílčích výsledků usnadňujících rozhodování a prognózování,
- systematická příprava štábů a další.

SVOTŮ má také nevýhody:

- ačkoliv představuje rozsáhlou množinu výsledků OTŮ, nezahrnuje výsledky všech kombinací vstupních údajů,
- neobsahuje součty dílčích výsledků,
- způsobem SVOTŮ nelze řešit každou OTŮ, především ne úlohy s mnoha vstupy nebo rozsáhlými výstupními sestavami.

SVOTŮ je jednou z forem strojového zpracování informací a pro jeho přípravu a zavedení platí metodické zásady jako při zpracování systémového projektu. Vyžaduje zásadně týmovou práci, zvláště ve fázi ideového řešení a při kontrole výsledků. Bude výhodné toto složení pracovního kolektivu:

- jeden až dva pracovníci se znalostí problematiky uživatele,
- jeden pracovník výpočetního střediska, zpracovatel technického projektu,
- jeden pracovník kontrolující výsledky nezávisle na předcházející metodice zpracování — uživatel.

V ideovém návrhu se soustředíme zejména na formální úpravu možných kombinací proměnných parametrů a algoritmus výpočtu. Formální úpravu je vhodné řešit metodou „odročeného jednání“ nebo jinak „útok na rozum“.

Při zpracování technického projektu můžeme vytvořit jednorázový program, bez vstupních údajů s vnitřními generátory proměnných, nejlépe ve vyšším programovém jazyku, ale s rychlým výstupem. Celý program je nezbytné proložit poznámkami ke snadné opravě v případě dalšího vydání SVOTŮ.

Při vlastním programování můžeme využívat nejrozumnějších racionalizačních opatření s cílem zjednodušit obsluhu počítače a vyloučit možné chyby, které způsobil operátor při strojovém zpracování.

Řešit tento typ úloh můžeme v rámci projekčních pracovišť výpočetních středisek, ale také jako tématické úlohy posluchačů na vojenských vysokých školách.

Orientační analýza dosud zpracovaných OTŮ pro stupeň svazek mimo jiné ukázala, že můžeme třetinu z nich řešit formou SVOTŮ. Dokonce můžeme zpracovat tímto způsobem celou řadu problémů z oblasti druhů vojsk a služeb, které dosud nebyly vůbec řešeny především proto, že současná výpočetní technika zpracování tradičním způsobem neumožňovala. Patří sem problémy RVD, PVO, CHV, ŽV, týlového a technického zabezpečení a i takové propočty jako poměr sil.

Podstatu SVOTŮ nejlépe osvětlí příklad:

Jednou z úloh, která byla před časem řešena je „Předpověď ztrát obyvatelstva po jaderných úderech na města“. Poskytuje odhad ztrát obyvatelstva v obcích, napadených jaderným úderem. Samotný výpočet na počítači ZPA 600 je velmi rychlý, ale jako každá autonomní úloha, vyžaduje i tato řadu vstupních informací. Patří k nim údaje o obcích a jaderných úderech, které je nutné bezchybně, často v časové tísni připravit. A pokud není k dispozici mobilní výpočetní technika a je nutné použít přenosové prostředky nezřídka se stane, že uživatel dostane potřebné výsledky příliš pozdě.

Nedostatek pomohlo překonat zpracování SVOTŮ s takovým formálním uspořádáním výstupní sestavy, ve které můžeme jednoduchým způsobem zjistit ztráty bez použití prostředků výpočetní techniky. Algoritmus výpočtu v jednoduchém a rychlém programu se přitom nezměnil a přesnost výpočtů zůstala zachována.

Důležitým krokem bylo vybrat hodnoty proměnných údajů a navrhnout formální úpravu tak, aby výsledky byly co nejprehlednější.

Hodnoty proměnných byly s ohledem k potřebám uživatele vybrány takto:

- ráže jaderného výbuchu (kt): 2, 5, 10, 20, 30, 40, 50, 75, 100, 130, 150, 200, 350, 440, 600 a 1000,
- přítomnost obyvatel v obci, charakterizující stupeň evakuace (%): 100, 90, 80, 60, 50,
- druh jaderného výbuchu: pozemní a vzdušný,
- živá síla: krytá a nekrytá (50 % v úkrytech),
- ztráty obyvatel: zdravotnické a nenávratné.

Názvy, počty obyvatel a maximální poloměry vybraných 135 obcí byly do programu uloženy jako konstanty.

SVOTŮ obsahuje přes 100 000 hodnot výpočtených ztrát obyvatel po jaderných úderech v obcích, které jsou uspořádány podle abecedy vzestupně. Obsahuje 274 lis-

Prit. obyt. v obci [%]	Ráž JV [KT]	Pozemný výbuch				Vzdušný výbuch			
		živá síla nekrytá		živá síla krytá		živá síla nekrytá		živá síla krytá	
		zdr. ztr.	ztr. nen.	zdr. ztr.	ztr. nen.	zdr. ztr.	ztr. nen.	zdr. ztr.	ztr. nen.
100	2	16 984	15 911	10 941	9 313	11 649	10 990	7 725	6 391
100	5	18 982	22 178	13 772	13 304	17 815	17 783	12 110	10 438
100	10	16 984	26 409	14 159	16 355	18 716	22 173	13 770	13 303
100	20	13 987	32 168	14 620	20 637	16 399	26 409	14 159	16 355
100	30	10 990	35 583	14 887	23 432	14 614	29 575	14 414	18 693
100	40	8 992	37 836	15 043	25 477	13 106	32 168	14 620	20 637
100	50	7 993	39 741	15 120	27 249	11 820	34 268	14 758	22 268
100	75	3 997	43 512	15 130	30 874	9 208	37 304	15 007	24 992
100	100	2 998	45 337	14 307	33 290	7 111	39 738	15 133	27 237
100	130	1 999	45 705	12 542	35 056	5 050	42 129	15 151	29 525
100	150	1 999	45 923	11 496	36 102	3 870	43 498	15 122	30 868
100	200	1 999	46 395	9 219	38 378	2 261	45 337	14 307	33 290
100	350	000	47 415	4 246	43 350	1 428	46 171	10 304	37 294
100	440	000	47 599	3 234	44 364	1 038	46 561	8 417	39 182
100	600	000	47 599	2 940	44 659	473	47 125	5 670	41 928
100	1 000	000	47 599	2 345	45 253	000	47 599	3 119	44 479
90	2	14 986	14 319	9 848	8 380	10 483	9 889	6 953	5 751
90	5	16 984	19 960	12 394	11 974	16 034	16 004	10 899	9 394
90	10	14 986	23 767	12 742	14 720	16 845	19 955	12 392	11 972
90	20	11 989	28 951	13 158	18 573	14 759	23 767	12 742	14 720
90	30	9 991	32 025	13 397	21 088	13 153	26 617	12 972	16 825
90	40	7 993	34 053	13 539	22 928	11 796	28 951	13 158	18 573
90	50	6 994	35 766	13 607	24 524	10 637	30 840	13 282	20 039
90	75	3 997	39 160	13 617	27 787	8 286	33 574	13 507	22 493
90	100	2 998	40 804	12 876	29 961	6 400	35 765	13 620	24 513
90	130	1 999	41 134	11 288	31 550	4 545	37 916	13 636	26 573
90	150	1 999	41 331	10 346	32 491	3 483	39 149	13 609	27 781
90	200	1 999	41 755	8 297	34 540	2 035	40 804	12 876	29 961
90	350	000	42 674	3 822	39 016	1 285	41 553	9 274	33 564
90	440	000	42 839	2 911	39 928	934	41 905	7 575	35 263
90	600	000	42 839	2 646	40 192	425	42 413	5 103	37 735
90	1 000	000	42 839	2 111	40 728	000	42 839	2 807	40 032
80	2	12 988	12 729	8 752	7 450	9 319	8 791	6 180	5 114
80	5	14 986	17 742	11 016	10 643	14 251	14 226	9 688	8 351
80	10	13 987	21 126	11 325	13 083	14 973	17 738	11 016	10 641
80	20	10 990	25 734	11 695	16 510	13 119	21 126	11 325	13 083
80	30	8 992	28 467	11 908	18 746	11 692	23 660	11 531	14 955
80	40	6 994	30 269	12 035	20 380	10 485	25 734	11 695	16 510
80	50	5 995	31 792	12 096	21 799	9 456	27 413	11 806	17 814
80	75	3 997	34 808	12 103	24 698	7 365	29 842	12 006	19 993
80	100	1 999	36 269	11 445	26 631	5 689	31 790	12 106	21 788
80	130	1 999	36 564	10 033	28 045	4 040	33 704	12 120	23 621
80	150	1 999	36 738	9 197	28 881	3 096	34 798	12 096	24 694
80	200	000	37 116	7 375	30 702	1 809	36 269	11 445	26 631
80	350	000	37 933	3 397	34 681	1 142	36 936	8 243	29 834
80	440	000	38 079	2 587	35 491	830	37 247	6 733	31 344
80	600	000	38 079	2 352	35 727	378	37 700	4 536	33 542
80	1 000	000	38 079	1 876	36 202	000	38 079	2 495	35 583

tů formátu A3. Výpočet hodnot a tisk čtyř výtisků představuje 55 minut strojového času počítače ZPA 600. Formální úprava výsledků nevyžaduje bližší vysvětlování. Jeden list pro názornost — viz tabulku.

Soubor výsledků je určen pro radiační střediska nebo skupiny. Může být využit také jako učební pomůcka na vojenských vysokých školách. Plně nahrazuje náročný způsob vyhodnocování ztrát obyvatelstva

v centrech jaderných výbuchů. Umožňuje téměř okamžitý odhad ztrát, protože výpočetní technika je v kritickém období z cyklu zjištění ztrát vyloučena. Periodická obměna nebo novelizace je velmi jednoduchá. Výsledky můžeme formálně přizpůsobit požadavkům mobilizačního oddělení, popř. aplikovat řešení na vyhodnocování ztrát osob a bojové techniky při vedení bojové činnosti.

Ve složitých podmínkách polního systému velení vojskům se setkávají velitelé a štáby s úkony rutinního charakteru. Může je pomoci vyřešit i netradiční způsob zpracování souborů výsledků operačně taktických úloh. Navrhovaný postup podpoří proces mechanizace a automatizace velení vojskům tím, že pomůže připravit kádry, změnit metody a organizaci práce a racionálněji využívat prostředky výpočetní techniky.

MANÉVR

PŘEPRAVNÍMI PROSTŘEDKY

V ÚTOČNÉ OPERACI ARMÁDY

Dosažení, udržení a rozvíjení vysokého tempa v operaci je jeden z rozhodujících faktorů k dosažení vítězství. Při snaze dosahovat vysokých temp postupu vojsk vybavených složitou technikou bereme v úvahu i okolnosti, které brání zvyšování temp. Půjde především o překonávání aktivního odporu nepřítele a pak také o to, jak rychle a bez velkých zdržení překonávat přirozené i umělé překážky a zátarasy, zejména na hlavních směrech v konkrétním terénu.

Nejdůležitější z přirozených překážek, které negativně ovlivňují požadované tempo operace jsou příčné horské hřebeny a pohoří, vodní toky a překážky. Okolom ženiijního vojska je v rámci ženiijního zabezpečení operace s plným využitím bojové techniky a vycvičenosti vojsk dosáhnout technického a organizačního zvládnutí problematiky překonávání vodních překážek vojsky.

Tento úkol musí splnit ženiijní vojsko a to v rámci ženiijního zabezpečení vysokého tempa operace — 60 až 80 i více km/den — jako jeden z hlavních úkolů.

V současné době vlivem nebývalého technického rozvoje v ozbrojených silách je tento úkol pro ženiijní vojsko zcela reálný. Konkrétním dokladem o výrazných možnostech ženiijního vojska a jeho ženiijní techniky je pontonová mostová souprava — PMS, mostová souprava — MS, přepravníky mostu PM-55, mostní tanky MT-55 A, mostní automobily AM-50, pásová samohybná soulodí GSP a další. Doba nutná k přípravě, sestavení a použití této techniky je minimální. Velmi pozitivně

ovlivňují překračování vodních toků bojové vozidla pěchoty, která prakticky umožňují jednotkám 1. sledu překročit řeku bez podstatné časové ztráty.

Postupným vybavením všech motostřeleckých jednotek uvedenými prostředky bude mizet rozdíl mezi bojem v normálních podmínkách na pevném terénu a bojem na vodních tocích nebo bojem o vodní toky, i když vodní tok využitý jako přední okraj obrany bude útočnou činnost ztěžovat.

V dalším se pokusím ukázat na druhy a možnosti soudobých přepravních prostředků a na jejich nejvýhodnější využití.

Přepravních prostředků nebude mít ženiijní vojsko vševojskové armády nikdy tolik, aby např. jednou použité mostové soupravy mohly být ponechány na již prvními i druhými sledy svazků překročených řekách po celou dobu operace (5 až 7 dnů). Proto bude nutné vestavěné přepravní prostředky zvedat, opravovat, doplňovat a urychleně přisunovat k jednotkám 1. sledu.

Formy a způsoby jak neefektivněji použít již jednou vestavené přepravní prostředky (soupravy) volíme podle podmínek na daném operačním směru. Nejvýhodnější je způsob posílení divizí 1. sledu armády přepravními prostředky na první dva dny operace a během druhého dne dodat divizím 1. a 2. sledu potřebné přepravní prostředky na třetí a čtvrtý den. Tím zároveň nahradíme ztráty způsobené nepřátelskou činností během přesunu přepravních prostředků v sestavě divize

i v průběhu provozu při vlastní přepravě na řece.

U armády je výhodné vytvořit jednu až dvě zálohy mostových souprav, které by postupovaly na směrech s úkolem posilovat divize 1. sledu a divize 2. sledu před zasažením do boje přepravními prostředky. Do těchto záloh budou přecházet zvednuté a nízkovodními mosty nahrazené plovoucí mostní soupravy. Zde také počítám s možností odmožení a dezaktivace zasažených motorových souprav, jejich opravami a kompletací.

Z toho plyne nutnost rychlého a promyšleného manévru přepravními prostředky v rámci armády s cílem jednak maximálně využít každou mostovou soupravu, jednak mít v armádě dostatečnou zálohu mostových souprav s možností rychlého přesunu na nejdůležitější směry postupu vojsk armády. Pro rychlé překonávání vodních toků ve vysokém tempu používáme především nejvýkonnější a co do postupu stavby nejrychlejší druhy přeprav. Toto umožňují plovoucí obrněné transportéry, bojová vozidla pěchoty, tanky, vytyčené a předem připravené brody a plovoucí mosty potřebné únosnosti.

V prvé řadě, (kde to podmínky dovolí) vyhledáváme a využíváme brody. Jde nejen o normální nízké brodění, ale také o hluboké brodění a přepravu tanků pod vodou. Při volbě brodové přepravy vždy velmi podrobně prozkoumáváme dno řeky v místě brodu (jde o podrobný ženíjní průzkum).

V dalším pořadí budeme zřizovat plavidlová, přívozová přepraviště a plovoucí mosty, protože ne na každé řece budou

podmínky pro zřízení dostatečného množství brodových přepravišť.

Na širokých řekách při nedostatku mostových souprav a podle konkrétních podmínek použijeme přívozové přepravy převážecích soulodí PMS a pásových samohybných soulodí GSP. Pásová samohybná soulodí zpravidla přidělíme po organických celcích prvosledovým divizím, u kterých předpokládáme, že budou překonávat široké vodní překážky.

První sledy divizí a pluků použijí především výsadekové přepravy a to zejména plovoucích obrněných transportérů a bojových vozidel pěchoty.

Cím více bude mít armáda v útočné operaci možnost využít brodění a obojživelných vozidel, tím spolehlivěji bude zabezpečeno dodržení vysokého tempa útoku divizí a tím více budou mosty, jako přepravní prostředek 1. sledu, ztrácet pro jednotky prvních sledů svůj význam. To je v souladu se současným požadavkem moderního vedení útočné operace. Plovoucí i neplovoucí mosty budou převážně sloužit k přepravě 2. sledů, týlů a týlových zařízení armády, záloh a jednotek, které nemají obojživelná vozidla.

V současné době však počítáme v plné míře s přepravními prostředky všeho druhu, tedy i s mosty a to nejen normovanými na plovoucích nebo pevných podpěhách, ale také s nízkovodními dřevěnými mosty. Ty budou zpravidla nahrazovat mosty plovoucí a budou sloužit svazkům 2. sledů a týlovým zařízením.

Použití a manévry přepravními prostředky značně ovlivní i některé další činitele. Nejsilnější je ovlivní terén.

Vliv terénu na manévry přepravními prostředky s důrazem na PMS

K dosažení reálného řešení manévru přepravními prostředky je třeba vyhodnotit počet řek v útočném pásmu a jejich základní údaje (šířku, hloubku, rychlost proudu, přílehlý terén, cesty apod.). Z toho vyhodnotit kolik vodních toků bude nutné v celé hloubce daného operačního směru překonat a jejich vzájemné vzdálenosti. Každý daný směr bude skýtat jiné podmínky a řešení proto bude odlišné. Chceme-li dojít k určitým konkrétním závěrům zvolíme si jeden operační směr.

Vycházíme-li z charakteru středoevropského válečného, můžeme reálně počítat, že vševojsková armáda bude překonávat v celé hloubce operace 12 až 14 řek a kanálů, z nichž budou 8 až 10 řek o šířce 10 až 40 m, 3 až 4 řeky o šířce 60 až 70 m a jedna široká řeka 200 až 250 m. Kromě

toho budou v útočném pásmu armády ještě další říčky a potoky o šířce menší než 10 m, většinou brodné, které na stupni armády nemusíme uvažovat.

Bude-li armádní útočná operace trvat 5 až 6 dnů, pak na jednotky 1. sledu připadne denně překonat 2—3 řeky, z toho jednu vážnou překážku. Přepravní prostředky vestavěné v prvním dnu operace nemůžeme tedy použít ještě v tomto dnu. Po rozebrání zpravidla přejdou do zálohy armády. Teprve druhý den je můžeme znovu přidělit s tím, že budou použity v noci nebo během třetího dne.

Za reálný předpokládám názor, že není možné jejich znovunasazení tak, že po přepravě divizí 1. sledu (za 5 až 10 hodin) budou tyto soupravy rozebrány a ještě též den použity. Je třeba počítat s bojevou činností nepřítelů, jako možnosti

hromadného nasazení ZHN, včetně raketových jaderných, kterými bude působit na naše přepravy. Nepřítel nám bude způsobovat jednak nenávratné ztráty přepravních prostředků a také ztráty dočasně — návratné. Do kategorie dočasných ztrát řadíme technické poruchy na pontonových dílech a vozidlech, z nichž se soupravy skládají, jejich zamoření otravnými látkami apod. K zamoření BOL a RL látkami bude docházet velmi často a proto bude trvat nejméně půl dne, než se po rozebrání uvedou do použitelného stavu.

Dále je třeba uvážit rychlost postupu divizí 1. sledu a tím vznikající vzdálenosti, které budou nuceny opětovně používané mostové soupravy překonávat při postupu za 1. sledy. Může se stát, že tyto soupravy pro velké stáje se zvětšující vzdálenosti nedorazí včas na místo vestavení během jednoho dne a že dojde k jejich zesazení až v noci nebo v průběhu dalšího dne.

Základní otázkou pro úspěšný manévry mostovými soupravami je stanovení počtu mostů pro každou divizi 1. sledu a počet mostů pro divize 2. sledu. Počet mostů závisí také na množství mostových souprav a ženijních jednotek, které má armáda a na sestavě vojsk, která budou mostových přepravišť využívat. Např. divize v 1. sledu armády musí svými prvosledovými jednotkami překonat řeku s využitím brodů, hlubokým broděním a zejména na plavidlových přepravištích vybavených obojživelnými vozidly, nebo na obojživelných vozidlech a bojových vozidlech pěchoty prvosledových motostřeleckých jednotek. Další útvary armády se již budou přepravovat po vestavených mostech.

Stanovení počtu mostů pro divizi je omezeno jednak počtem mostových souprav u divize armády a jednak šířkou řek, které mají překonávat, jejich vzájemnými vzdálenostmi a dalšími faktory. V podstatě jsou to činitelé, kteří rozhodující způsobem ovlivní možnosti a operativnost manévru mostovými soupravami a dalšími přepravními prostředky.

Současná operačně taktická norma předpokládá pro každou divizi 1. sledu A 2 mosty únosnosti 60 t a v případě nutnosti pro jednu divizi 1. sledu až 3 mosty.

Valná část sil 1. sledu divize se přepravuje na druhý břeh řeky na široké frontě broděním a pomocí obojživelných prostředků. Pro přechod po dvou mostech zůstávají proti divizi 1. sledu 2 pochodové proudy, každý o délce cca 60 km. Oba proudy přejdou po mostech v plukovních nebo praporečnických proudech asi za 5 až 6 hodin. Z toho vyplývá také možnost se-

jmutí plovoucích mostů z řeky, nedojde-li k podstatnému narušení činnosti nepřítelů a nebude-li nutné nahrazovat ztráty, anebo nebude-li velitel A po těchto mostech přepravovat divize 2. sledu A.

Uvažujeme-li stavbu mostu ze soupravy PMS přes řeku asi 60 m širokou při ztížených podmínkách za 30 minut a rozebrání mostu za 60 minut, pak most můžeme sejmuti cca za 6 až 7 hodin po zahájení jeho stavby. K tomu časová záloha 25 %, pak je celkový čas 8 až 9 hodin. Za tuto dobu postoupí vojska při průměrném tempu, např. 6 až 8 km/h (podle odporu nepřítelů na předmostí) 50 až 70 km (ne při průlomu). Podle toho je třeba vzít v úvahu dobu potřebnou pro zařazení mostové soupravy opět za 1. sledy. Při těžkostech předjíždění, napadání proudů nepřítelů ze vzduchu apod. dojdeme k závěru, že divize 1. sledu budou v té době ve vzdálenosti asi do 100 km od řeky. Tzn., že již vychází svými prvními sledy na druhou řeku. Z toho plyne, že použít mostové soupravy můžeme znovu nasadit až na další den nebo zařadit do zálohy A a divizím 1. sledu přidělit nové mostové soupravy a to již v době příchodu na řeku. V tom případě můžeme použít a zvednuté mostové soupravy zasadit třetí den operace.

Výjimečně můžeme počítat s přesunem mostových souprav vzduchem. K tomu je nutné vytvořit podmínky, mimo jiné zabezpečit dostatečný počet vrtulníků velké únosnosti, popř. letounů. Další závažnou podmínkou k takovému manévru je dostatečný počet a kapacita potřebných přistávacích ploch (polních letišť) v blízkosti stavby mostu. Při přesunu mostových souprav vzduchem je možnost jejich častějšího použití.

V rámci manévru přepravními prostředky je tedy výhodné přidělit divizím 1. sledu mostové soupravy na první a druhý den útočné operace armády, aby na první řece mohly použít přidělené přepravní prostředky a pro další řeku jim zůstaly vlastní organické přepravní prostředky.

Armádní ženijní nebo pontonové jednotky, které budou mít část svých přepravních prostředků vestavených na řece, můžeme v tomto případě použít pro stavbu nízkovodních dřevěných mostů. Tím nahradíme mosty z PMS, které můžeme sejmuti z řeky.

Bude výhodné, abychom po zahájení operace a použití mostových souprav divizí již tyto nerozlišovali na divizní a armádní, ale soustřeďovali je tak po sejmutí z řek v ženijních zálohách A a po úpravě

a kompletaci (odmoření) je znovu přidělovali divizím.

Armáda svými organickými PMS zpravidla nebude schopna zabezpečit zřízení dostatečného počtu mostových přepravišť pro celou hloubku útočné operace.

Manévr a použití nízkovodních mostů a mostů MS

K přepravě přes úzké řeky, jejichž šířka nepřesáhne 20 až 40 m, by nebylo ekonomické používat soupravy plovoucích mostů PMS. Přechody přes tyto řeky budou zpravidla zabezpečovat odřady zabezpečení pohybu pluků a divizí jednak vytčením brodů, vestavením mostových souprav MS, vezenými dřevěnými mostními poli, mostními tanky a mostními automobily AM-50.

Použití některého z uvedených prostředků a způsobu přepravy bude záviset na hloubce vody, šířce řeky, charakteru dna, břehů na rychlosti proudu. Bereme v úvahu, že kapacita brodů bývá zpravidla omezena. Nemůžeme předpokládat, že by jedním brodným úsekem řeky prošel celý motostřelecký pluk nebo tankový prapor bez rozšiřování a úpravy brodu, vjezdů a výjezdů. Ekonomičtější zpravidla bude, aby čelní jednotky využily brodu a současně připravovaly a zahájily stavbu mostu z MS nebo AM-50, po jehož dokončení by přeprava pokračovala po něm.

Podobně bude za určitých podmínek výhodné kombinovat brody s mostními tanky a dřevěnými nízkovodními mosty (mostními poli) vezenými OŽP i vyrobenými v dřevozávodech pro daný konkrétní úkol.

Při kombinaci brodů s ostatními mostovými přepravami je třeba počítat s ženijním průzkumem dna dané řeky.

Manévr mostovými soupravami MS bude výhodné uskutečňovat ve spolupráci s jednotkami frontu. Vestavené mosty MS může po dohodě převzít front a dát za ně armádě náhradu, čímž se ušetří síly a obtížné přesuny materiálu. Tuto zásadu nemůžeme uplatnit vždy, bude to záviset na úkolech jednotek v rámci frontu.

Front bude mít zpravidla zájem jen na některých mostech a to v pásmu té armády, za níž povede svůj 2. sled nebo jeho hlavní část.

V místech, kde na mosty z MS budou navazovat cesty z nízkovodních dřevěných mostů A, je třeba mosty z MS ponechat do té doby, než se po nich přepraví 2. sled A a armádní tyl.

Zvýšenou pozornost vyžaduje zabezpečení 2. sledu A. Ne vždy bude 2. sled přepraven po již postavených nízkovodních

Má-li A úspěšně splnit cíle útočné operace, pak je třeba ji posílit soupravami PMS tak, že část mostových souprav bude A dodána před zahájením útočné operace a další mosty budou zabezpečeny prostředky frontu v průběhu operace.

dřevěných mostech. Někdy musíme počítat s ponecháním plovoucích mostů ze souprav PMS na řece tak dlouho, až bude ukončen přesun divizí druhého sledu a záloh armády.

Počet nízkovodních dřevěných mostů se bude řídit časem pro stavbu, potřebou armády, možnostmi, ženijního vojska armády a počtem připravených mostních prvků. Značný vliv na použití nízkovodních dřevěných mostů bude mít materiální situace v prostoru zřízení daného mostu v případě, že most bude třeba vyrobit z místního materiálu v dřevozávodech, který by měl být zřízen co nejbliž řeky.

Pro přechod 1. řeky bude zpravidla čas připravit si materiál na stavbu ještě v době přípravy a plánování armádní útočné operace. Je-li připraven mostní materiál pak vlastní stavba nízkovodního dřevěného mostu (dále NDM) na pilotových podpěrách v délce 60 m a únosnosti 60 t bude trvat jedné ženijní rotě s četou beranidel 3 až 4 hodiny.

Na druhé řece široké 40–60 m bude nutné postavit nejméně 2 armádní NDM.

Na dalších řekách bude stavba NDM otázkou frontu. Je však také možné, že front pověří armádu zřízením NDM i v hloubce operačního pásma.

Podle zkušeností plánujeme zdvojení mostového přepraviště — NDM — brodem nebo podvodní přepravou, abychom eliminovali tak důsledky předpokládaného úsilovného ničení NDM nepřítelem. Ve vhodných podmínkách je výhodné budovat také ponořené NDM.

Zkušenosti ukazují, že stavby NDM armádními ženijními jednotkami je třeba řešit v úzké součinnosti s náčelníkem ženijního vojska frontu. Ten zpravidla účinně přispěje armádě 1. sledu svými prostředky a silami a rozsah posílení v tomto směru uvede již ve svém nařízení. Rovněž je nutné při plánování a stavbě NDM úzce spolupracovat se silničními a týlovými jednotkami A. V místech, kde povedou přes řeky AVAS mohou tyto jednotky na prvních řekách postavit místo NDM mosty z týlové mostové soupravy TMS. V útočné operaci kdy se PAZ přesunuje zpravidla denně, může být tento způsob součinnosti řešení oboustranně výhodný.

Vliv vzdušných výsadků na usnadnění přeprav a manévru přepravními prostředky

Vzdušné výsadky mohou značně přizpůsobit ovlivnit rozsah použití přepravních prostředků v útočné operaci armády. Mimo jiné, můžeme výsadky s výhodou použít k obsazení stálých, zejména mostových přepravišť v hloubce nepřátelské sestavy a jejím týlu. Zpravidla půjde o velké silniční i železniční mosty, které mohou podstatně urychlit přepravu svazků armády a ušetřit velké množství mostových souprav. Hlavní pozornost při plánování a použití vzdušných výsadků bude velitel frontu a armády věnovat mostům přes široké řeky.

Dovedné použití vzdušných výsadků v součinnosti s předsunutým oddílem divize (ve větší hloubce i bez něj) je schopn obsadit mosty v nepřátelském týlu, zabránit jejich zničení a udržet je do příchodu čelních sledů vlastních vojsk. Z toho důvodu je třeba všestranně zvažovat, na které řeky a v které fázi operace jej

použít, aby bylo zabezpečeno splnění úkolů operace a dodrženo stanovené tempo postupu vojsk.

Shoz vzdušného výsadku musí být sladěn s vlastními jadernými údery. Jaderné údery vedené ve prospěch vzdušného výsadku nesmějí mít v tom případě epicentra na řece, ale v terénu od řeky vzdáleném tak, aby most (objekt) nebyl zasažen.

Vysazený vzdušný výsadek musí v místě činnosti — na předmostí — vyvíjet vysoce aktivní činnost, chránit nejen vlastní objekt, ale i přístupy k němu.

Úkolem ženijních jednotek ve vzdušných výsadcích je průzkum a desadjustace mostu a jeho technické vyhodnocení. Dalším úkolem ženijních jednotek je průzkum a odtarasení přepraviště a přístupů k němu, vyhledávání míst vhodných ke zřízení záložního přepraviště a ženijní zabezpečení bezprostřední ochrany objektu.

Vliv jaderných zbraní a ostatních zbraní hromadného ničení na manévr a použití přepravních prostředků a ochrana před jejich účinky

Použitím ZHN nepřítelem může mít negativní vliv na manévr přepravními prostředky a může značně zpomalit tempo útočné operace. Z mnoha nejrušnějších způsobů negativního působení ZHN na manévr přepravními prostředky pokládám za nejdůležitější dva.

V prvním případě může nepřítel pozemními výbuchy zpomalit přesuny mostových souprav k řece. Za druhé může shozem jaderných pum přímo na řeku znesnadnit nebo znemožnit vlastní přechod řeky anebo zničit již vestavený mostový materiál.

Zamořené úseky terénu s vysokou úrovní radiace překonávají mostové soupravy stejně jako vojska objížďkou, průjezdem zamořeného terénu a průjezdem po deaktivaci terénu.

Který z těchto způsobů velitel přesunující se mostové soupravy zvolí bude záviset jednak na rozhodnutí velitele proudy, ve kterém se daná souprava bude přesunovat, nebo na veliteli proudy vlastní soupravy v případě, že se tato přesunuje v samostatném pochodovém proudy.

Velitel proudy mostové soupravy musí vzít v úvahu stupeň zamoření terénu, míru snížení radiace a zamoření osob přesunujících se v uzavřeném automobilu; dále dávku zamoření — ozáření, kterou již stavební jednotka a technika obdržela při předchozím překonávání zamořených prostorů, charakter a stav cest po nichž má souprava překonat zamořený úsek apod.

Při rozhodování a volbě způsobu překonání zamořeného terénu musíme předpokládat, že každé zdržení proudy v radioaktivní stopě (odstraňování závalů apod., které je možné jen v ochranných prostředcích, což práce značně prodlužuje) má za následek zvýšení dávky radiace ženistů a může danou ženijní jednotku vyřadit na určitou dobu z bojového použití.

Kromě uvedených způsobů překonání zamořeného prostoru mostovou soupravou, můžeme za výhodných podmínek přepravit mostní materiál přes zamořený terén vzduchem.

Použije-li nepřítel jaderného úderu na řeku před nebo již v průběhu přepravy jednotek a techniky, dojde k rozsáhlému ničení přepravišť a to nejen tlakovou vlnou, ale také přívalovou vlnou vody a ke změně celkového režimu dané řeky. Výbuchem se vytvoří přirozené přehrady, které musíme co nejrychleji uvolnit. Voda v přívalové vlně bude vysoce radioaktivní, přilehlý terén na březích zamořen a podle povahy břehů také zaplaven a rozbahněn. Protiproudě nad centrem výbuchu se zpravidla vytvoří po několika desítek hodin těžce překonatelná vodní nádrž. Pod touto nádrží voda bude postupně přechodně ubývat, což má za následek přerušení přepravy na plovoucích mostech (pokud tyto nejsou zcela zničeny). K takovému stavu může dojít za velmi krátkou dobu po výbuchu — podle rychlosti odtékání vody.

Za této situace je třeba řešit přepravu přechodem z mostové přepravy na brodovou nebo dokonce jízdu po dně koryta řeky vytyčením normálních vest. Při takovém řešení je stále třeba počítat s vysokou úrovní radiace a podle toho organizovat činnost ženijní jednotky i přepravovaných jednotek v ochranných prostředcích.

Pokud jde o účinky tlakové vlny, pronikavé radiace a zamoření, popř. světelného záření na materiál mostových souprav, musíme s nimi počítat. Nevestavené soupravy podle možnosti chránit v okopech a využitím terénu. Nejúčinnější ochranou normovaného mostového materiálu za přesunu nebo v prostoru rozmístění je rozptýlení podle zásad, které platí obecně pro ochranu techniky v takové situaci. Soupravu nebo několik mostových souprav v prostoru soustředění je nutné vždy rozdělit do menších celků a rozmístit je na

velkém prostoru 4 až 6 km od sebe. Z toho plyne, že pro polovinu soupravy PMS divizního ženijního praporu bude třeba připravit nejméně dva takové prostory. Při dostatečném času a potřebné technice bude nutné vždy usilovat o zapuštění vozidel s PMS do země a chránit ji tak před účinky jaderného výbuchu podle zásad platných pro automobilní techniku.

Pro vestavené mostové soupravy prakticky není preventivní ochrana proti účinkům jaderných zbraní. Počítáme s tím, že soupravy napadené jaderným úderem po vestavení na řeku budou z velké části zničeny tlakovou a přívalovou vlnou a kromě toho silně zamořeny. Proto mechanicky nepoškozené, avšak zamořené PMS budou zpravidla schopny dalšího bezprostředního použití, budou vyžadovat opravu a zejména deaktivaci a odmoření.

Závěr:

V článku jsem se snažil ukázat na složitost manévru přepravními prostředky v útočné operaci vševojskové armády, na jednom z možných směrů předpokládaného válčiště.

Chci zdůraznit, že zásadním předpokladem pro úspěch násilných přechodů řek v útočné operaci armády (na všech stupních) je vytvoření letecké převahy na nejdůležitějších směrech a v prostorech a ochrana zejména frontových a armádních přepravišť na širokých řakách prostředky vojsk PVO. I tak je však v útočné operaci armády třeba počítat s účinky ZHN na přepravní prostředky a reálně kalkulovat se ztrátami, které budou poměrně vysoké. Na rozhodujících směrech mohou dosáhnout i 50–60 % ztrát mostových souprav.

Otázce ztrát budeme při plánování potřeby přepravních prostředků v armádní útočné operaci věnovat zvýšenou pozornost. Reálný pohled na možné ztráty a nepříznivé faktory, které mohou působit zejména na PMS v podmínkách použití jaderných zbraní a také na možnost náhrady způsobených ztrát, zpravidla povede k vyšším požadavkům na počty mostových souprav již při plánování operace a ženijního zabezpečení v oblasti organizace násilných přechodů vodních toků na celou hloubku armádní útočné operace.

POUŽITIE DYMU V SÚČASNOM BOJI A OPERÁCII

Zámerné a systematické používanie dymu a hmly vo vojenskej praxi sa v širšom meradle rozvíja až v priebehu prvej svetovej vojny. V prvej svetovej vojne sa z počiатku používalo na oklamanie nepriateľa a na krytie manévru vojsk. Neskoršie bol dym používaný na vytváranie klamných dymových clon, ktoré boli vetrom unášané na postavenie nepriateľa a boli považované za vlnové útoky toxickými plynmi.

Najviac skúseností z používania dymových clon bolo získaných v priebehu druhej svetovej vojny. Dym sa používal nielen v taktickom, ale aj operačnom meradle. Bol používaný pozemným vojskom, letectvom a námorníctvom.

Po druhej svetovej vojne boli do výzbroja armád zavádzané nové moderné prostriedky prieskumu, zamerovania a navádzania na cieľ, radiolokačná technika, infra-technika a ďalšie technické prostriedky, ktoré z veľkej časti nie sú už závislé od priamej viditeľnosti. Toto viedlo ku skutočnosti, že sa v určitom čase zmenili názory na použitie dymu. Predpokladalo sa, že používanie dymu stráca na význame. Tento názor podporila skutočnosť, že v tom čase používané zadymovacie prostriedky nemohli uspokojiť požiadavky na ne kladené.

V súčasnosti sa názory na použitie dymu zmenili. Vývoj je zameraný na nové účinné zadymovacie prostriedky a spôsoby používania dymu. Význam používania dymu neprestajne rastie hlavne preto, že problém účinného maskovania vzhľadom na stále dokonalejšie technické prostriedky prieskumu sa stáva ťažko riešiteľný.

V tab. 1 sú uvedené technické prostriedky prieskumu a možnosti maskovania pomocou zadymovacích prostriedkov.

Maskovanie dymom pred uvedenými technickými prostriedkami treba prispôbiť na konkrétny prostriedok a situáciu. Maskovanie dymom sa javí najúčelnejšie v oblasti ultrafialového a viditeľného spektra. Účinnosť maskovania v infračervenej oblasti prudko klesá s rastúcou vlnovou dĺžkou žiarenia a u žiarenia s vlnovou dĺžkou nad 8 mikrometrov je neúčelné. U laserových prostriedkov (napr. laserových ďalekohľadov) dym spôsobuje rušenie. U radiolokátorov a navádzacích laserových prístrojov je maskovanie dymom neúčelné.

Použitie dymu v armádach NATO

Armády NATO použitiu dymu prikladajú veľký význam. Podľa názoru vojenských špecialistov tohto bloku použitie dymových prostriedkov v mnohých prípadoch bude napomáhať úspešnému vedeniu bojovej činnosti vojsk. V súlade s predpismi cudzích armád pomocou dymových prostriedkov je možné:

- maskovať rozvinovanie, manévr i preskupenie útočiacich vojsk, vysadenie vzdušného a námorného výsadku;
- oslepuvať útočiace vojská, pozorovateľne a hlavné bojové prostriedky nepriateľa;
- klamať nepriateľa o smere hlavného úderu a o priestoroch sústredenia síl, maskovať dôležité objekty (mosty, letiská, závody, sklady a pod.);
- maskovať pechotu a tankové vojská pri prechode do útoku;
- skrývať obranné práce a odchod do hĺbky obrany.

Tabuľka 1

Por. čís.	Pozorovacie spektrum	Technické prostr. pozorovania	Vlnová dĺžka	Možnosť maskovania dymom
1	Ultra-fialové	Infra prístroje	0,35–0,40 μm	Je možné maskovať
2	Viditeľné spektrum svetla	– Vizualne pozorovanie, – optické prístroje, – fotografovanie, – televízia	0,40–0,70 μm	Je možné maskovať
3	Krátke infračervené (IČ) žiarenie	– IČ fotografovanie	0,76–1,10 μm	Je možné maskovať mohutnou dymovou clonou
4		– Prístroje pre videnie v noci, – IČ letecké prístroje	0,70–1,20 μm	Je možné maskovať v nočných podmienkach
5	Stredné IČ žiarenie	– Tepelné samonavádzacie hlavice (riad. strely, let. prostriedky)	3–5 μm	Maskovanie je neúčelné
6		– Letecké IČ prostriedky pozemného pozorovania USA (AN-UAS-4)	2,8–5,6 μm	Možnosť komplexného použitia dymov pre vytvorenie klamných cieľov
		– Letecká IČ aparátúra pozemného pozorovania USA (AN-AAS-18)	8–13 μm	Maskovanie je neúčelné
7	Dlhé IČ žiarenie a milimetrové vlny	Sú v štádiu rozpracovania a výskumu	15–8000 μm	—
8	Centimetrové vlny	– Palubné letecké rádiodlokačné prieskumové prostriedky, – palubné letecké rádiodlokačné navádzacie a zamierovacie prostriedky, – rádiodlokačné stanice prieskumu pohyblivých cieľov, – pozemné rádiodlokatory pre zisťovanie vzdialených cieľov	2–3,2 cm	Maskovanie je neúčelné Možnosť komplexného použitia dymov pre vytvorenie klamných cieľov

Tabuľka 2

Názov	Označenie	Skupenstvo, vlastnosti	Použitie
Biely fosfor	WP	Svetložltá polopriehľadná tvrdá látka na vzduchu samozápalná s vytváraním bieleho dymu	Delostrelecké granáty, míny, let. bomby, kazety
Plastifikovaný biely fosfor	PWP	Plastifikovaná látka s vlastnosťami bieleho fosforu	Delostrelecké granáty, míny, let. bomby, kazety
Roztok sírouhlika v kys. chlorsulfónovej	FS	Biela na vzduchu dymajúca kvapalina	Letecké postrekové prístroje
Chlorid titaničitý	FM	Bezfarebná kvapalina štipľavého zápachu	Letecké postrekové prístroje
Hexachlóretanová zmes	HC	Tuhá látka so zápachom gafru	Letecké bomby, delostrelecké granáty, ručné granáty, dymovníčky
Naftový olej v zmesi s petrolejom a raketovým palivom	SGF-1 SGF-2 DCEA 131 A	Olejovité kvapaliny	Dymové agregáty, dymovníčky

Počíta sa s použitím dymov vo dne aj v noci. V poslednom prípade sa zabezpečuje maskovanie vojsk a tylových objektov pred nepriateľským pozorovaním pomocou prístrojov nočného videnia a prostriedkami umelého osvetlenia. Pre riešenie týchto úloh sa predpokladá použitie delostreleckých granát a mín, puškové dymové granáty a letecké bomby. Okrem toho sa plánuje vypúšťanie dymotvorných látok z agregátov namontovaných v lietadlách a vrtuľníkoch a vypúšťanie dymu pomocou dymovníčiek a zadymovacích automobilov.

Predpisy armád NATO predpokladajú vytváranie oslepujúcich horizontálnych a vertikálnych dymových clon, alebo vytváranie oparu. Oslepujúce dymové clony sa obyčajne vytvárajú na území obsadenom nepriateľom, aby mu bolo zťažené pozorovanie a vedenie mierenej paľby.

Horizontálna dymová clona sťažuje manévr a bojovú činnosť vojsk, bráni nepriateľovi pozorovanie zo vzduchu, mierené bombardovanie a postreľovanie. **Vertikálna dymová clona** sa vytvára spravidla na prednom okraji obrany preto, aby skryla pred nepriateľom činnosť a postavenie vlastných vojsk a sťažila pozemné pozorovanie. **Cieľom vytvorenia oparu** je ukryť činnosť vlastných vojsk pred pozemným a vzdušným pozorovaním nepriateľa a znemožniť mu viesť mierenú paľbu zbraňami vojsk. Podľa názoru odborníkov opar prekáža manévru jednotiek menej ako horizontálna dymová clona. Dymové clony sa vytvárajú pomocou rôznych dymotvorných látok. Ich základné vlastnosti sú uvedené v tabuľke 2.

Okrem látok v tab. 2 sú v armádach NATO zavedené farebné dymové zmesi, červená (RS), zelená (GS), žltá (YS), fialová (VS). Sú to tuhé látky, ktorými sú plnené granáty, náboje a míny.

V armádach NATO sú špeciálne zadymovacie prápory a samostatné roty dymového maskovania. V rote je spravidla 50 zadymovacích automobilov pomocou ktorých je možné zadymovať pásmo široké 4–6 km hlboké niekoľko kilometrov. Vojenské letectvo je vyzbrojené dymovými bombami, kazetami a postrekovými dymotvornými leteckými prístrojmi.

Podľa údajov zahraničnej tlače velenie armád mnohých kapitalistických štátov za posledné roky venuje veľkú pozornosť zdokonaľovaniu rôznych dymových prostriedkov. Špecialisti usudzujú, že použitie dymových clon oslabí ničivé účinky svetelného žiarenia jadrového výbuchu, a že vytvorenie dymovej clony po dobu 10 minút pred jadrovým výbuchom môže oslabiť pôsobenie svetelného žiarenia 3—8krát (v závislosti od vzdialenosti epicentra). Počíta sa, že s pomocou súčasného vytvorenia mohutnej dymovej clony medzi centrom jadrového výbuchu a objektom je možné zmenšiť dávku dopadajúcej svetelnej energie na objekt 10—12krát.

Ako vyplýva z týchto skutočností, možnosti dymu, ako prostriedku maskovania sú veľmi široké. Preto aj problematika využitia dymových clon pre maskovanie je v kapitalistických armádach veľmi aktuálna a neprestajne riešená.

Zadymovacie prostriedky ČSĽA

Využívaniu dymu ako prostriedku maskovania je venovaná značná pozornosť. Rozkazom ministra národnej obrany na výcvikový rok 1976—77 je stanovené zdokonaľiť vojská vo využívaní dymu pre maskovanie. Vo vojskách je predpis Vševojsk-51-11, ktorý obsahuje základné údaje pre používanie vojskových zadymovacích prostriedkov.

Tabuľka 3

Takticko-technické dáta dymových prostriedkov

Charakteristika	Ručný dymový granát RDG-2	Dymovníčka DM-11	Dymovnica BDŠ-5	Dymovnica BDŠ-15
Celková hmotnosť (kg)	0,5—0,6	2,3	do 50	do 50
Doba rozhorenia (s)	15	30	30	30
Doba intenzívneho horenia (min)	1,0—1,5	5—7	5—7	15—17
Dĺžka dymovej clony (m)	20—25	50	250—350	350—450

Dĺžky dymových clon týchto prostriedkov sú v maximálnej miere ovplyvnené stavom poveternostnej situácie v prízemnej vrstve atmosféry v danom čase a priestore. Rozhodujúci vplyv na dĺžku clony má vertikálna stálosť atmosféry a rýchlosť vetra.

Chemické vojsko zabezpečuje výcvik vojsk v používaní ručných dymových granátov, dymovníčiek DM-11, a dymovnic BDŠ-5, BDŠ-15 podľa vypočítaných noriem jednotlivých útvarov a jednotiek.

Delostrelecké dymové strely „D“ československej výroby sú plnené kyselinou chlór-sulfónovou. Sú určené pre rázu 122 mm, označené sú dvoma čiernymi pruhmi. Hmotnosť strely „D“ je 22,8 kg.

V našej armáde je používaný jeden typ **leteckej dymovej bomby** sovietskej výroby. Je to DAB-100-90FM, ktorá je plnená fosforom. Jej hmotnosť je 100 kg (hmotnosť fosforu 60 kg), doba intenzívneho dymenia je 2,5—6 minút, dĺžka dymovej clony 200—1500 m (podľa konkrétnej situácie).

Pre zadymovanie bojovej techniky môžeme použiť aj tanky T-55A a bojové vozidlá pechoty. Táto technika má vlastné zadymovacie zariadenie pre krátkodobé dymovanie. Pre vytváranie rozsiahlych dymových clon nemôžeme s nimi počítať. Pre zadymovanie veľkých plôch môžeme využiť okrem letectva a delostrelectva aj teplovzdušné zariadenie TZ-74, ktoré okrem špeciálnej očisty bojovej techniky môže vytvárať mohutnú dymovú clonu.

Použitie dymových prostriedkov v súčasnom vševojskovom boji a operácii

V súčasnom vševojskovom boji a operácii prudko vzrástol význam taktického a operačného prieskumu, ktorý musí nepretržite zisťovať ciele pre napadnutie jadrovými a ostatnými prostriedkami hromadného ničenia.

Ozbrojené sily NATO sú vybavené najnovšími prístrojmi fotografovania, rádiolokácie, televízie, infračervenou technikou a tiež optickými prístrojmi s vysokou rozlišovacou schopnosťou a mohutnými prostriedkami umelého osvetlenia čo im dovoľuje viesť prieskum vo dne aj v noci. Vo všetkých armádach štátov NATO sa pripisuje veľký význam činnosti prieskumných diverzných skupín, ktoré predpokladajú použitie pre prieskum zvlášť dôležitých objektov. Hlavným a základným prostriedkom prieskumných diverzných jednotiek a skupín bude televízia. Umlčanie a zničenie televíznych zariadení palebnými prostriedkami bude spojené s veľkými ťažkosťami, pretože kamery majú malé rozmery, sú pohyblivé a dajú sa ľahko zamaskovať.

Vytvorenie dymových clon na čiarach predpokladaného rozmiestnenia televíznych kamier môže zabrániť protivníkovi využívať diverzné prieskumné jednotky, alebo skupiny pre pozorovanie rozmiestnenia, presunu a zasadenia našich vojsk.

Vzdušný prieskum môže používať fotografovanie. Použitie metódy spektroskopického fotografovania dáva možnosť dešifrovať objekty skryté maskovacími sieťami, vetvami, mačínami a tiež minové polia a podzemné kabelové vedenie. Prístroje nočného videnia, ďalekohľady, periskopy, strelecké a delostrelecké zamierovacie prístroje, prístroje pre nočné videnie v tankoch a obrnených transportéroch umožňujú vedenie bojovej činnosti v noci. Na oslepenie všetkých uvedených prístrojov sa môžu úspešne používať dymotvorné prostriedky, ktoré sú vo výzbroji našej armády.

Oslepené palebné prostriedky protivníka buď vôbec nemôžu viesť paľbu, alebo ju vedú bez akéhokoľvek systému. Zadymovanie palebných postavení delostreleckých a mínometných batérií, ktoré vedú paľbu zo zakrytých palebných postavení podstatne zhoršuje činnosť obslúh a vedie k zníženiu rýchlosti streľby. Má však menší význam ako oslepenie dymom delostreleckých pozorovateľní. Pri oslepení pozorovateľne veliteľa batérie bude batéria prinútená prerušiť paľbu, hlavne ak ju vedľa na pohyblivé ciele.

Keď sa do dymovej clony dostanú tanky, alebo bojové vozidlá pechoty, strácajú nariadený smer, sú nútené prerušiť paľbu, alebo vedú nemierenú paľbu, ktorá má minimálny efekt. Pri oslepení tankov protivníka pred priechodmi cez minové polia budú tanky vynútené zastaviť, aby nevybočili z vyznačených priechodov. Po vyjdení z dymu osádky nepriateľských tankov nedokážu rýchlo nájsť cieľ a zasiahnuť ho, pričom práve v tomto okamihu na pozadí dymovej clony budú najlepšie viditeľné obsluhami našich protitankových prostriedkov.

Pri hromadnom použití jadrových a chemických zbraní nepriateľským letectvom budú údery vedené hlavne na vojská v priestoroch sústredenia, na veľké mosty, prepravy a železničné uzly. Maskovanie dymom týchto objektov ich bude skrývať pred vzdušným pozorovaním a nedovolí lietadlám nájsť cieľ v stanovenom priestore, ako i rozpoznať skutočné cieľ od klamného. Letectvo z obavy, aby sa nedostalo do dymovej clony nemôže pôsobiť v malých výškach a pri bombardovaní z veľkých výšok sa veľmi znižuje presnosť bombardovania. Pri bombardovaní v zložitých meteorologických podmienkach a v noci sa používajú rádiolokačné zamierovače alebo rádionavádzacie systémy. Na zničenie cieľa pomocou rádiolokačných zamierovačov musí byť cieľ rádiolokačne kontrastný. Pri zadymovaní rádiolokačných orientačných bodov, ktorými bývajú spravidla železničné mosty, jazerá a pod, nepriateľ nemôže bombardovať pomocou rádiolokačných zamierovačov. Maskovanie vojsk a objektov dymom vylučuje, alebo aspoň maximálne sťažuje možnosť letectvu viesť mierené údery.

V súčasnom boji sa motostrelecké a tankové útvary prepravujú cez vodné prekážky na plávajúcich transportéroch, na prievozoč alebo po dne rieky. V podmienkach trvalej hrozby zničenia mostov a prepráv údermi nepriateľa treba neprestajne venovať pozornosť maskovaniu prepráv dymom. S cieľom skrytia prepráv pred nepriateľským pozorovaním je nevyhnutné zadymovať skutočné i klamné prepraviská na širokom fronte. Hlavné úlohy pri použití dymu pri prekonávaní vodných prekážok v priebehu armádnej operácie sú nasledujúce:

- zabezpečenie prepravy predsunutého odriadu divízie a 1. sledu armády,
- skrytie stavby mostov pred vzdušným a pozemným pozorovaním,
- maskovanie prepráv hlavných síl a tyla armády pri masových leteckých náletoch.

Táto úloha môže byť úspešne splnená iba letectvom, alebo jednotkami vybavenými výkonnými dymotvornými prostriedkami (TZ-74).

Oklamanie nepriateľa o skutočnom zámysle vlastných vojsk bude účinnejšie, keď sa súčasne budú vykonávať maskovacie opatrenia na širokom fronte alebo na niekoľkých smeroch.

Pri prelamovaní obrany nepriateľa v noci sa môže dym používať na prikrytie prechodu pechoty a tankov na seč, na oslepenie palebných prostriedkov, infratechniky a pozorovateľní. V tejto situácii môže byť vhodne použitá dymová delostrelecká munícia. Jej význam spočíva v tom, že dymom môže byť oslepuvaný nepriateľ a pritom umožňuje vojskám v útoku pôsobiť mimo clony.

V obrannej operácii môžu byť dymové prostriedky s úspechom použité pri odrážaní útoku nepriateľa a to aj v noci, na oslepenie jeho infratechniky a obmedzenie efektívneho použitia prostriedkov osvetľovania bojiska. V obrane v nočných podmienkach dym umožňuje jednotkám odísť aj pri používaní osvetľovacích prostriedkov útočníka a tiež sťažuje činnosť prieskumného letectva nepriateľa, hlavne pri fotografovaní preskupenia vojsk.

Použitie dymu na bojisku mimo vplyvov, o ktorých som hovoril, má aj značný vplyv na psychiku vojaka. Keď sa vojská náhle a prekvapivo dostanú do dymovej clony strácajú orientáciu, nevedia odkiaľ hrozí nebezpečenstvo, narušuje sa velenie a odovzdávanie signálov. Tieto nepriaznivé okolnosti sa môžu prejaviť u vojsk, ktoré nie sú na činnosť za podmienok použitia dymu vycvičené a navyknuté.

Použitie dymu v súčasnom boji a operácii má veľký význam, môžeme ním riešiť mnohé úlohy. V niektorých druhoch bojovej činnosti je použitie dymu pre maskovanie nevyhnutné a podstatne ovplyvňuje aj ich výsledok. Preto využívanie dymu je v súčasnosti veľmi aktuálne.

V závere by som chcel zhrnúť úlohy, ktoré môžeme riešiť pomocou použitia dymových prostriedkov:

V obrane:

- maskovanie odchodu jednotiek bojového zaistenia,
- maskovanie rozvinutia vojsk na protiseč,
- oslepuvanie tankov, ktoré prenikli do hĺbky obrany,
- maskovanie vyjdenia z boja a odchodu.

V útočnom boji:

- zabezpečenie prieskumnej činnosti,
- maskovanie zaujatia východiska pre útok,
- maskovanie prác, spojených s vytváraním priechodov v zátarasoch, ktoré sú pod nepriateľskou paľbou,
- maskovanie útoku a seče,
- maskovanie činnosti pri boji v hĺbke nepriateľskej obrany,
- maskovanie násilného prechodu vodnej prekážky,
- oklamanie nepriateľa.

Pri násilnom prechode vodnej prekážky:

- na maskovanie prepravy predsunutých odriadov a ovládnutie predmostí,
 - na maskovanie budovania preprav pred pozemným a vzdušným pozorovaním,
 - na maskovanie prepravy hlavných síl a tyla.
- Mimo vymenovaných úloh môžeme s využitím dymu plniť aj niektoré iné ako napr.:
- oslepuvanie nepriateľských pozorovateľní a palebných prostriedkov,
 - maskovanie priestorov rozmiestnenia vlastných jednotiek,
 - oslepuvanie prostriedkov osvetľovania bojiska,
 - oslepuvanie infratechniky,
 - účasť na rádiolokačnom maskovaní — znižovanie dosahu radiolokátorov,
 - maskovanie tylových objektov,
 - maskovanie presunov vlastných vojsk,
 - ochranu vlastných vojsk pred účinkami svetelného žiarenia vlastných jadrových úderov.

Aj keď tento článok nevyčerpá všetky možnosti použitia dymu v bojovej činnosti, predsa ukázal rad pozitívnych skutočností svedčiacich o veľkom význame používania dymu v súčasnom boji a operácii.

Preto treba použitie dymu venovať tú pozornosť, ktorú si pre svoje bojové možnosti zasluhuje.

KOORDINACE VYUŽÍVÁNÍ SPEKTRA RÁDIOVÝCH KMITOČTŮ

(Pokračování z VM 5/1977)

Decimetrové vlny

(viz obr. 5)

Pásmo decimetrových vln [UKV — 9. pásmo] zahrnuje kmitočty v rozmezí od 300 MHz do 3 GHz. Představuje tedy značně široké pásmo kmitočtů — 2 700 MHz.

Decimetrové vlny mají s vlnami metrového pásma společné to, že se neodrážejí od ionosféry. Úplně ztotožňovat vlastnosti šíření metrových vln s vlnami decimetrovými by však nebylo správné. Difrakce, která se v malé míře vyskytuje u metrových vln, mizí s dalším zkrácením vlny téměř úplně. Při provozu na metrových vlnách často dosáhneme spojení mezi místy bez přímé viditelnosti, i když jsou v cestě např. stromy nebo jiné terénní překážky. U decimetrových a tím více u centimetrových vln je zpravidla nutná geometrická viditelnost. Šíření a pohlcování decimetrových vln závisí v určité míře na stavu nižších vrstev atmosféry. Tak např. pozorujeme zhoršení stavu spojení na centimetrových vlnách vlivem absorpce (pohlcování) za deště.

To by svědčilo o přednostech metrového pásma před pásmem decimetrových a centimetrových vln. Jejich využití má však i nesporné kladné stránky. Především je to jejich značný rozsah a tedy i velký počet pracovních kmitočtů. Malá vlnová délka umožňuje navíc i konstrukci rezonančních systémů a přijímacích i vysílacích antén malých rozměrů. Přitom se tyto antény vyznačují velkými směrovými účinky.

Je tedy spojení na decimetrových a centimetrových vlnách výhodné v těch případech, kdy lze stavbou vysokých nebo vhodně umístěných antén dosáhnout přímé viditelnosti. Výjimečný význam mají decimetrové a zvláště centimetrové vlny v radiolokaci, která je založena na přímočarém šíření vln a na jejich odrazu od pozorovaných předmětů, v našich podmínkách od cílů.

I když byl ještě před 20—25 lety rozsah využití decimetrových a centimetrových vln značně omezený, dnes nám i tato pásma činí z hlediska zabezpečení elektromagnetické koexistence velké potíže.

Tuto skutečnost plně potvrzuje současné obsazení pásma decimetrových vln v ČSSR.

Úsek 300—390 MHz byl vysvětlen již při rozboru situace v druhém leteckém pásmu.

Kmitočtová tabulka Organizace socialistických států pro spolupráci v oblasti spojů (OSS) doporučuje v dalším úseku decimetrových vln, od 390 do 470 MHz, rozvoj civilních radioreléových spojů. Podle schválených zásad meziresortní kmitočtové koordinace se předpokládá, že úsek 390—440 MHz bude využíván pro modernizovanou verzi málokanálové radioreléové stanice VAM se čtyřmi telefonními signály a s duplexním odstupem 10 MHz, zatímco v pásmu 440—470 MHz se uvažuje s dalším rozvojem pozemní pohyblivé služby. V tomto úseku je mimo jiné v celé Evropě zabezpečováno i dispečerské rádiové spojení mezinárodní železniční dopravy (lokomotiva — dispečerská stanoviště výpravek ve stanicích). I zde Radiokomunikační koordinační komise nedávno pro tyto účely, obdobně jako další socialistické státy (NDR, PLR, MLR), přidělila dva duplexní úseky.

Je třeba připomenout, že v úseku 420—430 MHz navíc pracují rádiové výškoměry PRV-1 a RVUM, které se využívají na všech vojenských i civilních vrtulových letadlech a vrtulnících.

Další úsek decimetrového pásma 470—638 MHz je přidělen v socialistických státech pro televizi. Zahrnuje IV. televizní pásmo (470—582 MHz, tj. kanály č. 21—34) a část V. televizního pásma (582—638 MHz, tj. kanály č. 35 až 41). V ČSSR je určen pro zabezpečení 2. programu čs. televize. V současné době je z plánovaných 50 základních vysílačů již 25 v provozu. Po dokončení výstavby 2. programu čs. televize se předpokládá, že jeho vysílání bude zabezpečovat kromě uvedeného počtu základních vysílačů téměř 1000 vykrývacích vysílačů.

V souvislosti s realizací plánu výstavby 2. programu čs. televize zvažovala se reálnost zasazení troposférických stanic R-410 na území ČSSR (475—523 MHz a 575—625 MHz, tj. 21.—27. kanál TV a 34.—40. kanál, celkem 14 kanálů 2. programu čs. televize). Praktické zkoušky v PLR prokázaly, že troposférická stanice R-410 je se službou televize neslučitelná. V tomto případě dochází k většímu rušení spíše u troposférických stanic R-410, především v důsledku vysoké citlivosti jejich přijímačů.

V části kmitočtového pásma, určeného pro rozvoj 2. programu čs. televize, byl v minulosti zasazen rádiový retranslátor RL-30 „FÁZE“ (585—615 MHz), určený pro dálkový přenos radiolokačního obrazu od zařízení P-35. V souladu s plánovanou výstavbou dalších vysílačů 2. programu čs. televize bude nutné pečlivě zvážit možnost vzájemného rušení a včas učinit opatření k jeho předcházení.

Velmi složitá situace je i ve zbývajícím úseku V. televizního pásma (638 až 790 MHz, tj. kanál č. 42—60), které je přiděleno celosvětově rozhlasové službě s určením pro televizi. I v ČSSR se zde v souladu se Stockholmským kmitočtovým plánem počítá s přípravou 3. programu televize. Podle tabulky OSS i článku 331 Radiokomunikačního řádu je však pásmo 622—790 MHz navíc přiděleno v socialistických státech i službě letecké radionavigace. Z 21 televizních kanálů, plánovaných v uvedeném pásmu je již nyní vojenskými radionavigačními systémy obsazeno plných 16. Situací v V. televizním pásmu se zabývala v roce 1975 porada specialistů Organizace OSS za účasti představitelů generálních štábů a vyčlenila pro rozvoj televize pouze kanály 40 a 41 (622

až 638 MHz) bez omezení a kanály 50, 51 a 52 (702—726 MHz) s právy služby „povolené“, tedy pouhých 5 kanálů.

I když je další úsek decimetrového pásma 790—960 MHz celosvětově určen pro rozvoj televize a mohou jej využívat i stanice pracující na principu šíření rozptylem v ionosféře, v socialistických státech je tabulkou OSS jednoznačně přidělen letecké radionavigaci. Využívají jej výhradně vojenské radionavigační i radiolokační prostředky (radionavigační systém blízké navigace, přesné přibližovací a přistávací rádiové majáky, radiolokátory P-15 a další). Také pásmo 960—1 215 MHz je přiděleno radiokomunikačním řádem i tabulkou OSS pro rozvoj radioelektronických prostředků letecké radionavigace, umístěných na palubě letadla a pro pozemní zařízení k nim příslušející. Pracují zde některé rádiové dálkoměry a další vojenské a civilní radionavigační a radiolokační prostředky.

V ČSSR zatím ještě v úseku 1 035—1 215 MHz pracují navíc také civilní radioreléové spoje. Provoz zasazených prostředků je povolen pouze na dožítí. Další rozvoj civilních radioreléových spojů zde v zájmu ochrany vojenských prostředků není povolen.

Protože jsou v uvedeném úseku radioreléové stanice FMS zasazeny pouze v malém počtu, nečiní nám zatím zabezpečení vzájemně nerušeného provozu s vojenskými prostředky vážnější obtíže.

Pro rozvoj letecké radionavigace a radiolokace s důrazem na vojenské prostředky je určeno i pásmo 1 215—1 550 MHz. Kromě důležitých vojenských prostředků je zde provozován i přehledový radiolokátor, určený pro zabezpečení letišť čs. aerolinií. Pásmo 1 215—1 300 MHz využívá také amatérská služba.

Z hlediska zájmů spojovacího vojska je zajímavé pásmo 1 550—2 100 MHz. V úseku 1 550—2 000 MHz pracuje radioreléová stanice R-404. Protože představuje páteř spojovací soustavy, máme na zabezpečení jejího nerušeného provozu mimořádný zájem. Právě proto bude nutné velmi pečlivě koordinovat její zasazování s provozem civilních radioreléových prostředků, pro jejichž rozvoj je tabulkou OSS přidělen úsek 1 700—2 100 MHz.

Federální ministerstvo spojů plánuje perspektivně využívat pásmo 1 750 až 2 100 MHz pro radioreléové spoje druhého řádu, do kterých se počítají systémy pro přenos 24, 60 a 120 telefonních kanálů.

Při provozu radioreléových stanic R-404 i civilních radioreléových spojů bude třeba počítat i s tím, že v úseku 1 985—2 015 MHz pracuje radiovýškoměr RV-3, který využívá jak vojenské, tak i civilní letectvo.

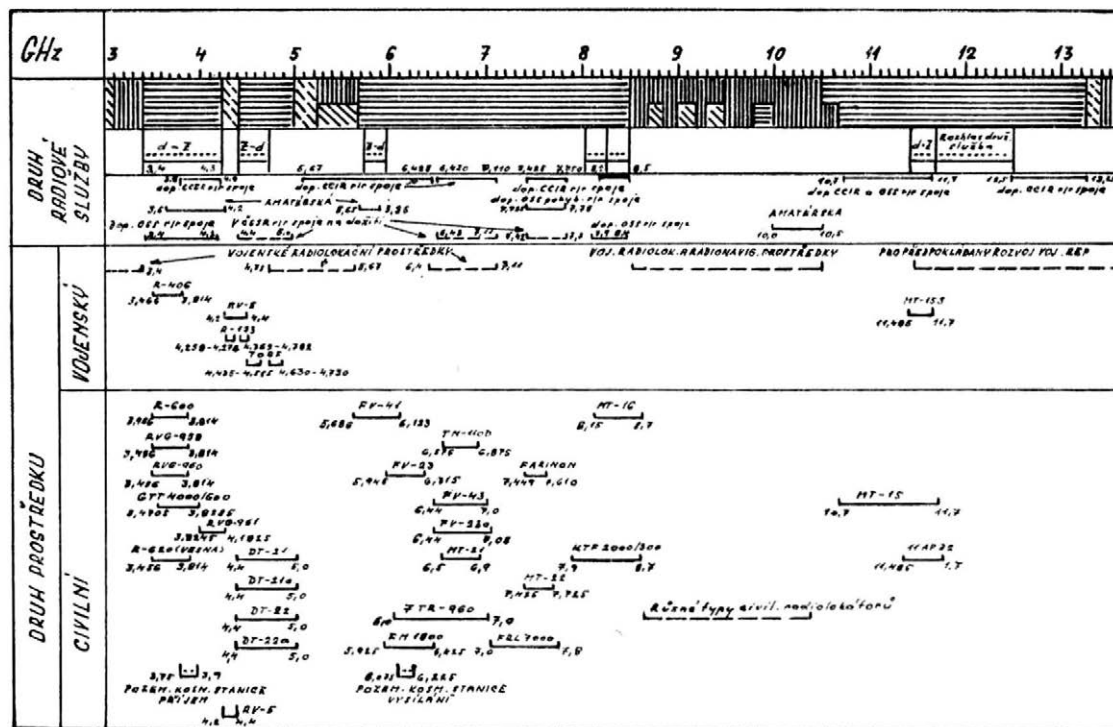
Zbývajícím úsekem pásma decimetrových vln od 2 100 do 3 400 MHz, který již zasahuje do pásma centimetrových vln, má význam především pro vojenská radioelektronická zařízení. Pracuje v něm řada vojenských a civilních přehledových radiolokátorů, některé průzkumné radiolokátory a radiolokační výškoměry.

Centimetrové vlny

(viz obr. 6)

Do pásma centimetrových vln (10. pásmo) počítáme rozsáhlé spektrum kmítočtů od 3 do 30 GHz, což představuje šířku 27 GHz. Centimetrové vlny jsou pro své vlastnosti výhodné především pro radioreléové spoje, radiolokaci a radionavigaci. Řada úseků tohoto pásma je přidělena i pro různé druhy družicových služeb. Podobně jako u pásma decimetrových vln, i zde jsou

ZÁKLADNÍ ROZDĚLENÍ PÁSMO CENTIMETROVÝCH VLN A JEHO OBSAZENÍ V ČSSR

kmitočtové rozsahy většiny vojenských prostředků utajovány. Mohu je tedy rozebrat pouze všeobecně.

Počáteční úsek centimetrového pásma do 3,4 GHz je přidělen pro radiolokaci a jeho využití jsem vysvětlil.

Další úsek od 3,4 do 4,2 GHz se celosvětově využívá v souladu a doporučením CCIR pro rozvoj radioreléových spojů. V ČSSR je určen pro rozvoj radioreléové sítě 1. řádu, tj. pro zařízení, která umožňují podle použitého typu přenos 300, 600, 960 nebo i 1 020 telefonních kanálů.

Při rozvoji radioreléových spojů v pásmu 3,4–4,2 GHz je nutné počítat s tím, že pásmo 3,4–3,9 GHz současně využívá i pevná družicová služba (družice – Země). Pro ČSSR je to aktuální tím spíše, že zde pracuje i naše pozemská kosmická stanice, které byl přidělen pro příjem úsek 3,750 až 3,900 GHz.

V úseku 3,456–3,814 GHz pracuje také 48 kanálová radioreléová stanice R-406, kterou jsou vybavena vojska Sovětské armády.

Na pásmo 3,4–4,2 GHz bezprostředně navazuje 200 MHz široký úsek, určený pro leteckou radionavigaci. V ČSSR v něm využívá vojenské i civilní letectvo rádiový výškoměr typu RV-5.

Pro vybudované radioreléové spoje je v ČSSR tabulkou OSS povolen v pásmu 4–5 GHz do skončení jejich amortizační lhůty ještě úsek 4,4–5,0 GHz. Zařízení, která tento úsek využívají, jsou součástí radioreléové sítě 2. řádu.

Pásmo 4–5 GHz má význam i pro rozvoj vojenských radioelektronických prostředků a je zatím nejvyšším pásmem, kde jsou zastoupeny i prostředky spojovacího vojska. V duplexních úsecích 4,258–4,278 GHz a 4,362–4,382 GHz pracuje troposférická stanice R-133, která je zavedena v Sovětské armádě. Další dva úseky (4 435–4 555 MHz a 4 630–4 750 MHz) jsou využity troposférickou stanicí „TORF“, kterou plánujeme zavést v ČSLA v nejbližších letech. Je zajímavé, že štáb Spojených ozbrojených sil doporučil v nedávné době úseky shodné s kmitočtovým rozsahem této troposférické stanice i pro rozvoj civilních radioreléových spojů. Znamená to, že spodní část pásma 4 GHz bude vyžadovat pečlivou meziresortní kmitočtovou koordinaci.

Zbývající úsek pásma 4 GHz od 4,750 GHz a většina pásma 5 GHz až do 5,670 GHz jsou v socialistických státech vyhrazeny pro radionavigační a radiolokační prostředky vojenského charakteru. Rozvoj civilních rádiových služeb se zde nedoporučuje.

Teprve pásmo 5,670–6,425 GHz je v ČSSR přiděleno na základě doporučení CCIR a v souladu s kmitočtovou tabulkou OSS pro radioreléové spoje. Obdobně jako pásmo 4 GHz, i toto pásmo má pro radioreléové spoje FMS mimořádný význam, neboť je určeno pro rozvoj radioreléové sítě 1. řádu.

Úsek 5,725–6,426 GHz sdílí radioreléové spoje s pevnou družicovou službou (Země – družice). Pro ČSSR se to týká zvláště úseku 6,075–6,225 GHz, v němž pracuje vysílač čs. pozemské kosmické stanice.

Náročná na koordinaci je i zbývající část pásma 6 GHz od 6,225 GHz do 7 GHz, ve kterém pracují některé radiolokační prostředky ČSLA, které však současně využívají pevné a pohyblivé radioreléové spoje FMS. Protože je toto pásmo perspektivně určeno výhradně pro rozvoj vojenských radioelektronických prostředků, meziresortní Radiokomunikační koordináční komise ČSSR rozhodla povolit v něm provoz vybudovaných radioreléových spojů pouze do skončení jejich amortizační lhůty a výstavbu dalších tras nerealizovat.

Složitá je situace také v pásmu od 7 do 8 GHz. Jeho značná část je určena především pro rozvoj vojenských radioelektronických prostředků. Pouze v úseku 7,425–7,750 GHz povoluje kmitočtová tabulka OSS zasazování pohyblivých radioreléových prostředků určených pro přenos televizního signálu s výkonem do 1 W. Některé ze socialistických států, mezi nimi NDR, PĽR a ČSSR neměly o rozvoj pohyblivých radioreléových spojů v uvedeném úseku zájem a začaly v něm v souladu s doporučením CCIR budovat stacionární radioreléové spoje. U nás byly pro tyto účely využity i další úseky pásma 7–8 GHz.

Protože by další rozšiřování stacionárních radioreléových spojů federálního ministerstva spojů v pásmu 7,0–7,9 GHz mohlo přinést z hlediska zabezpečení elektromagnetické koexistence s vojenskými prostředky značné problémy, nové radioreléové spoje stacionárního charakteru zde nebudou zřizovány.

Na základě doporučení CCIR se celosvětově rozvíjí radioreléové spoje v pásmu 7,9–8,5 GHz. V zájmu ochrany vojenských prostředků, které jsou ve výzbroji spojeneckých armád, doporučuje tabulka OSS pro radioreléové spoje v socialistických státech pouze užší pásmo 7,9–8,4 GHz. Možnost využití zbývajících 100 MHz se zkoumá. V ČSSR je pásmo 7,9–8,4 GHz určeno jako doplňkové pásmo pro radioreléové spoje 1. řádu a pro mobilní reportážní televizní zařízení.

Specifické postavení má zde mobilní radioreléové zařízení MT 16 (8,15 až 8,7 GHz), které bylo konstruováno především pro účely přemostění vyřazených úseků radioreléových a kabelových tras. Jeho použitelnost snižuje ta skutečnost, že nerespektuje platné rozdělení kmitočtových pásem, které povoluje radioreléové spoje pouze do 8,4 GHz.

Široké pásmo od 8,5 do 10,7 GHz je radiokomunikačním řádem i kmitočtovou tabulkou OSS přiděleno převážně pro radiolokaci. Je to jedno z nejdůležitějších pásem určených pro tyto účely a v ČSSR v něm pracuje řada palubních radiolokátorů civilního a vojenského letectva a některé letištní dispečerské a přistávací radiolokátory.

I v tomto kmitočtovém pásmu vyžaduje zabezpečení vzájemně nerušeného provozu radioelektronických prostředků pečlivou kmitočtovou koordinaci, založenou na dobré znalosti vlastností i využití jednotlivých civilních a vojenských zařízení.

Poslední pásmo, které se v ČSSR využívá na základě doporučení CCIR a v souladu s kmitočtovou tabulkou OSS pro radioreléové spoje, je úsek 10,7 až 11,7 GHz. Kromě moderních reportážních televizních přenosových zařízení pro barevnou televizi MT-15 se zde počítá s masovým zasazováním 32 kanálových radioreléových stanic čs. výroby 11 AP 32, které mají vytvořit rozsáhlou radioreléovou telefonní síť 3. řádu.

Pro své velmi dobré vlastnosti našlo zařízení MT-15 uplatnění v ČSLA, kde je využíván pod názvem MT-15S letectvo a PVOŠ pro přenos radiolokačního obrazu. Jeho zasazování pečlivě koordinujeme s federálním ministerstvem spojů.

Pásmo 10,00–11,00 GHz je zajímavé i pro radioamatéry, pro něž je přidělen úsek 10,0–10,5 GHz.

Pro rozhlasovou družicovou službu, s určením pro televizi, zabezpečenou přímým šířením z družic, přidělilo v lednu letošního roku shromáždění zplnomocněných zástupců členských států Mezinárodní telekomunikační unie (UIT) pásmo 11,7–12,5 GHz.

Stále stoupající význam radioreléových spojů i omezené kapacitní možnosti dosud pro tyto účely přidělených pásem vyžadují, abychom hledali další možnosti jejich rozvoje. V nedávné době bylo proto CCIR pro rozvoj radioreléových spojů doporučeno další pásmo 12,5–13,25 GHz. Možnost jeho využití pro radioreléové spoje se zkoumá i v socialistických státech.

Zbývající část pásma centimetrových vln je určena převážně pro rozvoj radioelektronických prostředků vojenského charakteru. Při současném rychlém rozvoji radioelektroniky můžeme s jeho praktickým využitím počítat v nedaleké budoucnosti.

Radiokomunikační řád i kmitočtová tabulka OSS zahrnovaly až do roku 1971 rozdělení kmitočtových pásem ve spektru od 10 kHz do 40 GHz. Na správní konferenci UIT pro kosmické spoje v roce 1971 bylo mimo jiné rozhodnuto rozšířit kmitočtovou tabulku až do 275 GHz. Toto rozhodnutí bylo motivováno tím, aby se udal směr, ve kterém se bude rozvíjet technika jednotlivých rádiových služeb. Jeho cílem bylo i to, aby se předešlo jejich dalšímu chaotickému vývoji a s tím spojeným národohospodářským ztrátám, které by vznikly, až by se zařízení musela převádět do jiných pásem, stanovených později. I když byla kmitočtová tabulka rozšířena do 275 GHz, v novém rozsahu od 40 do 275 GHz zůstává přesto celkem 63 GHz, tj. cca 27 % uvedeného pásma nepřiděleno.

Protože je praktické využití zbytku pásma centimetrových vln a pásma milimetrových vln otázkou budoucnosti a současných problémů spojených s praktickým využíváním kmitočtových pásem se nedotýká, mohu na tom rozbor využívání spektra rádiových kmitočtů v ČSSR zakončit.

Současný stav využití spektra rádiových kmitočtů dosáhl ve většině vyspělých států kritické úrovně a vyžaduje stále naléhavěji účinná koordináční opatření.

Není těžké předvídat, že se problém elektromagnetické koexistence v blízké budoucnosti ještě více zkomplikuje. Sníží se možnost přidělení volných kmitočtů pro nové radioelektronické prostředky, neustále se bude zvyšovat úroveň vzájemného rušení mezi jednotlivými radioelektronickými systémy.

Rozbor současného stavu využití spektra rádiových kmitočtů v ČSSR ukázal, že i u nás může být složitá situace v této oblasti úspěšně řešena pouze za předpokladu promyšlení a systematické kmitočtové koordinace.

Nejiná je situace v ČSLA, kde nasycenost vojsk nejrůznějšími radioelektronickými prostředky dosáhla takové úrovně, že se účinné řešení otázek elektromagnetické koexistence stalo jedním z důležitých předpokladů bojové pohotovosti armády.

To vyžaduje aby se otázkami využívání spektra rádiových kmitočtů nezabýval pouze specializovaný kmitočtový orgán na úrovni generálního štábu, ale aby se plnění úkolů spojených se zabezpečováním elektromagnetické koexistence radioelektronických prostředků stalo nedílnou součástí činnosti odpovědných specialistů druhů vojsk a služeb na stupni MNO i štábů vojenských okruhů, svazů a svazků.

PSYCHOGENNÍ ZTRÁTY V JADERNÉ VÁLCE

Správně předvídat, mít představu o situacích, které mohou vzniknout v průběhu bojové činnosti, je velmi důležité nejen pro velitele všech stupňů, ale i pro všechny vojáky. Čím přesněji a plastičtěji si dovedeme možné situace na bojišti představit, tím méně budeme překvapeni a tím snáze se budeme orientovat a rozhodovat.

Období po druhé světové válce dalo dosti podkladů pro vytváření představ o nejrůznějších situacích, které na bojišti vznikaly a to i pro ty, kteří se bojů nezúčastnili. Postarala se o to literatura a filmové umění. Díky tomu, že mnoho umělců, zejména sovětských, se bezprostředně zúčastnilo bojů a mnozí z nich velmi plasticky a věrohodně bojovou činnost a všechno co s ní souviselo předali ve svých dílech veřejnosti.

Popisy situací vzniklých při výbuších jaderných pum v Hirošimě a Nagasaki mají v tomto směru pouze omezenou hodnotu. Pumy byly použity na civilní města, mimo bojovou činnost. Šlo o dva izolované údery na cíle, které se lišily od cílů na budoucím možném válčišti. Postiženy byly osoby, které nebyly na úder připraveny. Proto oba údery mohou být jen velmi přibližným modelem pro posouzení situace na bojišti, kdy například na vševojskový svazek vedoucí bojovou činnost v dotyku s nepřítelem bude použito několik jaderných nábojů nebo pum.

Autoři popisu úderů jaderných pum svržených na japonská města podtrhávají jejich psychický účinek. Nikde se však v dostupné literatuře tento účinek nekvantifikuje a zřejmě číselné vyjádření psychogenních vlivů ani nebylo zpracováno.

V některých materiálech se autoři snaží popsat psychický stav osob, které se ocitly v oblasti úderu v Hirošimě nebo v jiné situaci, které je poněkud přibližná stavu po úderu velké nálože. Aplikují se příklady z velkých přírodních katastrof, zejména ze zemětřesení.

Nás ovšem zajímá nejen popisování stavu psychiky postižených osob, ale zejména jejich množství. Tím více, že i z druhé světové války jsou známé případy, kdy při použití obyčejných zbraní, například po mohutné dělostřelecké přípravě, byli vojáci, kteří ztratili bojeschopnost v důsledku psychických poruch. Tím více je nutno očekávat, že počet psychicky postižených při hro-

madném použití jaderných zbraní nebude zanedbatelný. Velitel, který bude postaven před úkol po hromadném jaderném úderu na vlastní vojska obnovit jejich bojeschopnost, musí počítat s tím, že část příslušníků vlastních jednotek (aniž budou zraněni) ztratí bojeschopnost v důsledku psychogenních poruch. Takoví vojáci přestanou být ovladatelní. Budou se chovat abnormálně, nebudou vnímat popudy vnějšího okolí a ani hrozby ani přesvědčování nebudou registrovat a nebudou na ně reagovat. Část z nich budeme moci postupně znovu ovládat, jakmile psychický šok pomine, zpravidla po odpočinku, nejčastěji po spánku. U některých bude úspěšné farmakologické léčení, které může trvat různě dlouhou dobu a zbytek se stane trvale invalidními.

Příčinou psychogenních ztrát budou nejen fyzikální vlivy jaderných zbraní, jako je světelné záření a účinek hluku, ale zejména pozorované výsledky úderů, pohled na mrtvé, na devastované a změněné okolí a také pocit strachu z opakovaných úderů.

Část psychicky nemocných bude mít také fyzická zranění různých stupňů, což čistě psychogenní účinky jenom zesílí.

Základní otázkou zůstává jak velké mohou být psychogenní ztráty. Nepůjde jen o několik jednotlivců a stojí za to se uvedeným problémem vůbec zajímat? Nebo půjde, například v rámci vševojskového svazku, o takový počet vojáků, který ovlivní jeho bojeschopnost? Skutečností zůstane, že pokud nebudou přijaté jakékoliv, více nebo méně přesné počty předpokládaných psychogenních ztrát, nebude se procvičovat jejich likvidace, otázkou se nebude nikdo zabývat, problém zůstane neřešen.

Kvantifikovat možné psychogenní ztráty je velmi obtížné. V každém případě může jít jenom o odhad. Existují však závislosti, které dávají při podrobném zkoumání možnost stanovit vývoj psychogenních ztrát.

Jaké závislosti ovlivní výši psychogenních ztrát? Pokusme se je najít.

Za základní celek zkoumání je účelné brát vševojskový svazek. Důvodů je pro to několik. Vševojskový svazek je početně takový kolektiv, který dává možnost objektivizovat závěry. Vyskytují se v něm všechny psychické typy osobností a je dostatečně veliký, aby závěry byly statisticky hodnověrné. Svazek bude i při úvahách o použití jaderných zbraní protivníkem, typickým měrným cílem.

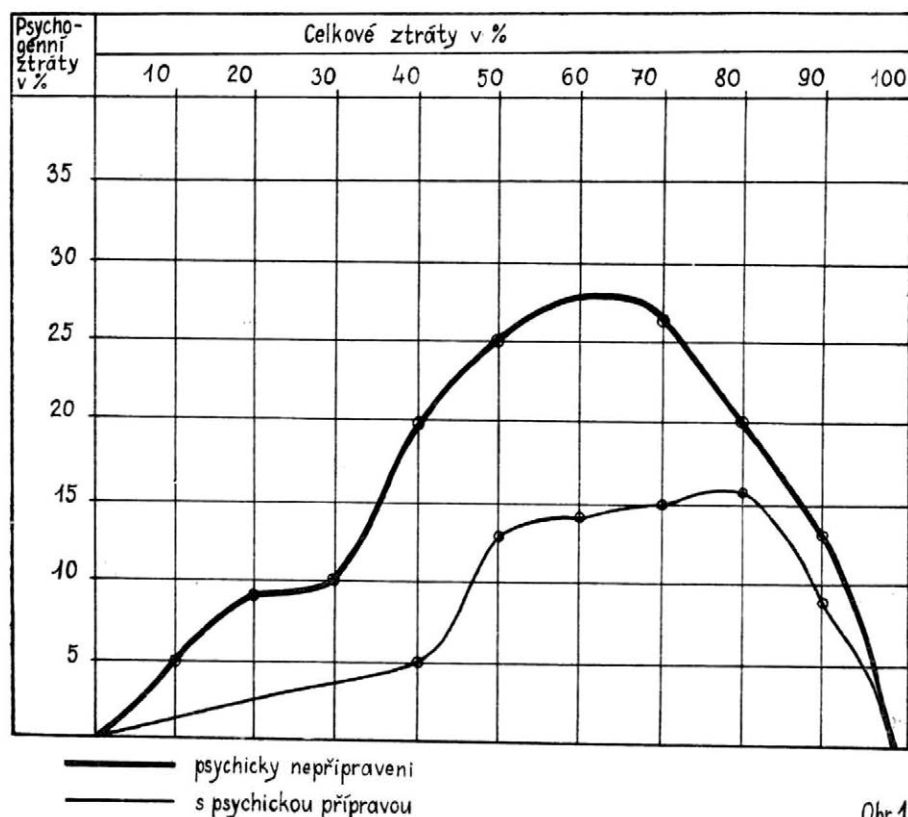
Jistě počet psychogenních ztrát bude závislý na množství jaderných úderů, které nepřítel na svazek použije. Při jednom nebo dvou úderech vznikne psychogenních ztrát poměrně méně, než při např. 10–12 úderech. Výše psychogenních ztrát vzniklých v důsledku několika jaderných úderů nebude prostým násobkem ztrát způsobeným jedním jaderným úderem. To proto, že plošný účinek při 10–12 úderech zasáhne většinu plochy, na které svazek povede bojovou činnost. Bude-li použito pouze 2–3 úderů, budou psychogenní ztráty neúměrně menší, poněvadž bude podstatně větší počet nezasažených osob, na které budou důsledky úderu psychicky působit.

Avšak i závislost „počet jaderných úderů: výše psychogenních ztrát“ má svou horní hranici. Použije-li protivník na svazek např. 18–20 nebo ještě více jaderných úderů, budou fyzické ztráty tak velké, že nezasažených osob pro vznik psychogenních ztrát v podstatě nezůstane. Je tedy možné závislost psychogenních ztrát na celkových ztrátách vyjádřit parabolickou křivkou. K jejímu průběhu a hodnotám se vrátíme později.

Hovoříme-li o vztahu „ztráty“ ke ztrátám psychogenním, vysvětlíme si o jaké „ztráty“ jde. V běžné vojenské terminologii hovoříme o ztrátách zdra-

vojnických a nenávratných. Jejich souhrn tvoří celkové ztráty, které určují bojeschopnost jednotky, útvaru, svazku a svazu. Při používání jaderných zbraní se odhaduje poměr nenávratných a zdravotnických ztrát 1 : 1. Při vedení bojové činnosti pouze klasickými prostředky bude tento poměr asi 3 : 7, tzn., že nenávratných ztrát bude méně. Je-li poměr nenávratných a zdravotnických ztrát při vedení bojové činnosti s použitím jaderných zbraní stejný, je při posuzování psychogenních ztrát lhostejné, budeme-li je vztahovat ke ztrátám zdravotnickým nebo nenávratným. S ohledem na jednodušší představu budeme dále psychogenní ztráty posuzovat ve vztahu k celkovým ztrátám, tedy k součtu ztrát zdravotnických i nenávratných. Velitele zajímá především bojeschopnost, to je počet osob, které budou schopné po jaderných úderech pokračovat v bojové činnosti. Proto bude zvolený postup názornější.

Výše psychogenních ztrát bude závislá na **psychické odolnosti příslušníků svazku**. Ta je dána dvěma činiteli: v první řadě je to skutečnost, že v dostatečně velkém kolektivu vojáků je asi 15 % jedinců psychicky silných, stejný počet osob je psychicky podprůměrně slabých a zbytek, tj. okolo 70 % jsou jedinci psychicky středně odolní. To ovšem platí pro kolektiv, který nebyl speciálně psychicky připravován na vedení bojové činnosti při používání jaderných zbraní.

Obr. 1

Speciální psychická a samozřejmě také ideová příprava budou mít na snížení psychogenních ztrát podstatný vliv. Je správné předpokládat, že při celkových ztrátách do 25—30 % a při vysoké psychické a morálně ideové připravenosti vojsk psychická onemocnění vzniknou jenom sporadicky. V každém případě je správné předpokládat, že i při vysokých celkových ztrátách (50—70 %) nevznikne u celého svazku (u zbytku fyzicky nezasažených osob) psychická lavina. Vznikne-li, bude rychleji zdolána, než u vojáků psychicky nepřipravených.

Na grafu (viz obr. 1) jsem se pokusil o vyjádření vztahu celkových ztrát a ztrát psychogenních a současně výše psychogenních ztrát s ohledem na jejich psychickou připravenost. Pod psychickou připraveností rozumíme nejen speciální výcvik v podmínkách, které se přibližují alespoň částečně podmínkám vedení bojové činnosti s použitím jaderných zbraní, ale také úroveň morálně ideového uvědomění. Význam obou složek v souhrnu pojmu „psychická odolnost“ vyžaduje speciálního zkoumání.

Na psychickou odolnost, kromě speciální a ideové připravenosti, budou mít vliv i další faktory, jako je fyzický stav, tělesná i emoční vyčerpanost, dřívější bojové úspěchy či neúspěchy, pevnost velení jednotkám, útvarům a svazkům, autorita zejména nižších velitelů a řada dalších faktorů.

Množství psychogenních ztrát v závislosti na celkových ztrátách — (viz obr. 1)

Uvedené závislosti můžeme vyjádřit i v tabulce

1	Celkové ztráty v %	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100
2	Psychogenní ztráty osob bez speciální přípravy	5	8	10	20	25	27	26	18	10	0
3	Psychogenní ztráty osob se speciální přípravou	0	0	0	5	8	9	9	11	8	0
	Celkové možné ztráty osob nepřipravených*)	15	28	40	60	75	87	86	98	100	100
	osob připravených**)	10	20	30	45	58	69	79	91	98	100

Poznámka: *) sloupec 1+2; **) sloupec 1+3

Upozorňuji zejména na poslední řádku tabulky, která vyjadřuje souhrnné ztráty (celkové + psychogenní) a dává představu o zachování bojeschopnosti.

Z grafu i tabulky můžeme učinit několik závěrů. První a nejdůležitější bude zřejmě zkušenost, že speciální psychická příprava snižuje podstatně psychogenní ztráty a že zejména ve spektru nejpravděpodobnější výše celkových ztrát (40—60 %) psychogenní ztráty rozhodují o zachování bojeschopnosti

svazku. Posuďme např. bojeschopnost svazku, který v důsledku hromadného jaderného úderu má 50 % celkových ztrát. Budou-li příslušníci svazku psychicky odolní, bude přírůstek psychogenních ztrát 8 %, bojeschopnost si zachová přes 40 % příslušníků svazku a svazek může krátkodobě pokračovat v plnění omezeného bojového úkolu. V případě, že příslušníci svazku nebudou psychicky dostatečně odolní, budou psychogenní ztráty třikrát vyšší a dosáhnou až 25 %. To znamená, že bojeschopnost si zachová pouze 25 % příslušníků svazku a svazek nemůže plnit ani omezené taktické cíle. Úroveň psychické přípravy se může tudíž v řadě případů stát rozhodujícím činitelem v uchování bojeschopnosti a tím i získání času pro postupné obnovení vyššího stupně bojeschopnosti.

V případech, kdy se celkové ztráty budou pohybovat v hodnotách 70 a více %, psychogenní ztráty, ať připraveného nebo nepřipraveného kolektivu, o bojeschopnosti již nerozhodují. Přesto však budou mít vliv na odstranění následků jaderného napadení. Bude rozdíl v tom, zda při vyproštění, poskytování zdravotnické pomoci a odsunu 4 000 raněných a zasažených nám bude překážet tisíc nebo dva tisíce psychogenně postižených. Tito nemusí být fyzicky postiženi a právě proto, že si zachovají schopnost pohybu a nekontrolovatelného jednání, mohou být překážkou při odstranění následků a svým chováním mohou ovlivnit nejen činnost odřadů, ale i raněných a zasažených, kteří jejich nenormální chování budou pozorovat.

Význam psychické připravenosti je zřejmý i při nižších procentech celkových ztrát (20—40 %). Z grafu a tabulky vyplývá, že u připraveného kolektivu do 30 % celkových ztrát se vznik psychogenních ztrát nepředpokládá a ještě při 40 % celkových ztrát je zanedbatelný (5 %). Naproti tomu v nepřipraveném kolektivu psychogenní ztráty při celkových 30% ztrátách činí 10 %, tj. jednu třetinu a při 40% celkových ztrát dokonce polovinu (20 %). To je jistě významný faktor, který vystupuje do popředí zejména v taktických souvislostech. Svazek, u kterého bude souhrn ztrát 40 % (30 % celkových a 10 % psychogenních), budeme jistě považovat za svazek, který si zachoval bojeschopnost. Ale přítomnost na bojišti 1 000 psychicky postižených a přitom ozbrojených osob v bojové sestavě svazku s nevypočitatelnou reakcí nebude příjemnou záležitostí.

Bude správné, aby odborníci zhodnotili zvláště činnost divizní zdravotnické etapy, která by zachycovala největší počet psychicky postižených osob. Bude účelné posoudit, jak je léčení psychicky postižených zabezpečeno farmakologicky.

Jsem si vědom toho, že grafické a nakonec jakékoliv exaktní vyjádření reaktivních psychických poruch je odvážným pokusem. Psychická reakce kolektivu, zejména takové její stadium jako je panika, je svou podstatou nevypočitatelná. Řešení otázek zvládnutí psychogenních poruch se však nevyhneme. Zdravotnickou službu a velitele musíme připravovat ke zvládnutí možných situací na bojišti a přijímat opatření organizační i materiálová.

Uvedené číselné hodnoty jsou diskusní, jejich přesnost kolísavá — ale hlavně mohou být podnětem k diskusi a k praktickým opatřením. To je hlavním cílem článku.

K systému vědeckých znalostí o válce a armádě

Redakce časopisu Vojenská mysl pokračuje v uveřejňování diskusních příspěvků k článku generálporučíka M. A. Garejeva „Systém vědeckých znalostí o válce a armádě“.

V tomto čísle jde o výňatky z diskuse generálporučíka V. G. Rezničenka a plukovníka A. A. Sidorenka, plukovníka A. P. Dmitrijeva, plukovníka R. K. Marjuchina a plukovníka N. F. Federenka.

Systém vědeckých znalostí a válce a armádě

V soudobých podmínkách, vzhledem ke složitému sociálně politickému a vojensko-strategickému charakteru válek, značně se zvýšilo množství odvětví poznání spojených se zkoumáním různých aspektů tohoto složitého sociálního jevu. V současné době má proto zvláštní význam přesná vědecká klasifikace celého systému znalostí o válce a armádě a v ní určení místa a úlohy každé části tohoto systému, zejména vojenské vědy, jejího předmětu a struktury.

Obecný metodologický přístup autora k analýze systému vědeckých znalostí o válce a armádě je správný. Rozdělení tohoto systému vědeckých znalostí na části je logické a zdůvodněné, umožňuje přesně vymezit rámec, úkoly a funkce každého z vědeckých směrů při odpovídajících jejich vzájemných spojitostech. Systémový přístup ke klasifikaci vojenskovědeckých znalostí umožňuje rovněž novým způsobem přistupovat k určení struktury a obsahu vojenské vědy, oprostit ji od těch odvětví znalostí a funkcí, které nejsou bezprostředně spjaty s vojenskou vědou, a současně je uchovat v systému znalostí o válce.

V souvislosti s tím plně souhlasíme, že při dalším rozpracování otázek struktury sovětské vojenské vědy nemůžeme „soustřeďovat pod jednou střešou všechny a

všechno“, tzn. zahrnovat bezprostředně do vojenské vědy ty teorie, vědy a teoretické zásady, které mají základ ve společenských vědách; to se konkrétně vztahuje ke skupině vojenských sociálních věd (vojenská ekonomika, stranickopolitická práce, morální činitel atd.).

Značnou práci věnuje autor analýze došavadních názorů. Originalita úsudků a polemický charakter článku přitahují pozornost vojenského čtenáře a nabádají k přemýšlení.

Za základ klasifikace odvětví vojenské vědy autor položil dva charakteristické rysy: předmětový v souvislosti s poznávacími zákonitostmi každým odvětvím znalostí a předmětově problémový s vyčleněním v soustavě vojenské vědy řady jejích důležitých odvětví ke komplexnímu zkoumání důležitých teoretických a praktických problémů.

V zásadě, v závislosti na cílech a praktické potřebě, můžeme klasifikovat jevy, předměty a odvětví znalostí ne podle jednoho, ale podle dvou i více podstatných příznaků a zdůvodnění. Přitom v první řadě uskutečňujeme klasifikaci a rozdělení obsahu pojmu (v daném případě „vojenská věda“), jak o tom píše autor, podle jednoho základu a potom podle druhého. Ve všech případech však musíme rozhodně dodržovat pravidlo logiky, že celkový

počet členů dělení se musí rovnat počtu děleného pojmu. V opačném případě můžeme těžko souhlasit, že dělení je správné.

V této souvislosti chceme vyjádřit některé názory ke klasifikaci některých odvětví znalostí, které jsou začleněny do vojenské vědy.

O teorii vojenské ekonomiky, o jejím místě v systému věd se již nejednalo psalo, avšak přesnou odpověď na otázku o vztahu teorie vojenské ekonomiky k vojenské vědě jsme doposud nedostali. Správně autor píše, že teorie vojenské ekonomiky je úzce spojena s ekonomickými vědami, v určité míře je vědou vzájemně blízkou, hraniční ve vztahu k vojenské vědě; přesto však začleňuje do vojenské vědy ty její části, které mají největší vojenskou specifikou. Je to motivováno rostoucím významem vojenské ekonomiky v rámci zabezpečení ozbrojeného zápasu.

Myslíme, že argument autora je málo přesvědčivý pro takový závěr. Podle charakteru předmětu poznání je teorie vojenské ekonomiky nerozlučně spjata s politickou ekonomikou, operuje jejími zákony, kategoriemi a je její specifickou částí. Současně však je bezprostředně spjata s vojenskou vědou a je s ní v těsné součinnosti. Na základě závěrů vojenské vědy o možném charakteru války rozpracovává teorie vojenské ekonomiky celý komplex problémů ekonomického zabezpečení ozbrojeného zápasu. Vojenská věda bere v úvahu a hodnotí, v zájmu vítězství nad nepřítelem, závěry vojenských ekonomických a jiných blízkých věd. Sama však, jak známe, nezkoumá ekonomické, politické a geografické faktory, ale využívá podkladů jiných věd. Proto teorii vojenské ekonomiky nemůžeme zařadit k vojenské vědě, ale ke třetí části systému znalostí o válce a armádě — k odvětvím společenských, přírodních a technických věd, které jsou spjata se zabezpečením ozbrojeného zápasu.

Místo teorie civilní obrany v soustavě vojenské vědy není v článku rozebráno jednoznačně. Při předmětové klasifikaci se tato teorie vztahuje k teorii vojenského umění a v souvislosti s tím do soustavy teorie operačního umění navrhuje autor mít společně s jinými jejími částmi i teorii operačního umění civilní obrany. Avšak v teorii strategie a taktiky analogické vyčlenění neřeší. Při předmětové problémové klasifikaci rozebírá teorii civilní obrany jako samostatné odvětví vojenské vědy.

Takové určení není dostatečně zdůvodněné. Podle našeho názoru, ve všech případech bychom měli zkoumat teorii civil-

ní obrany jen jako samostatnou část vojenské vědy. Začleňovat je do teorie vojenského umění, a tím i do teorie operačního umění není úplně správné, protože jejich funkce jsou zásadně rozdílné.

V článku autor navrhuje zkoumat samostatně v soustavě vojenské vědy jako její odvětví teorii vyzbrojovací. S tím můžeme souhlasit. Avšak myslíme, že je nutné další podrobné rozpracování obsahu teorie a jejích funkcí. Jsou zcela zřejmé těžkosti formulování takové jedné teorie v důsledku neobyčejně různorodé vyzbroje s různými zákonitostmi rozvoje a činnosti, požadavky a předurčením, principy konstrukce, exploatace atd. Problémy teorie vyzbrojování, které řeší mnohé technické vědy a jejich odvětví, musí být více zkoumány na základě předmětu s přihlédnutím k doporučení vojenské vědy.

Je potřebné se zvláště pozastavit i u určení místa historie vojenského umění. Doposud na danou otázku existují diametrálně rozdílné a vzájemně si odporující názory. V jedné práci je vojenská historie plným svým rozsahem bez jakýchkoli námitek zahrnuta jako součást vojenské vědy, ve druhé se jí udílí buď zvláštní postavení v systému vojenskovedeckých znalostí, nebo se ukazuje, že na jedné straně je součástí obecné historie, ale na druhé straně bezprostředně hraničí s vojenskou vědou.

Někteří autoři přiznávají, že vojenská historie je součástí součástí dvou věd — historické a vojenské, jiní připouštějí možnost začlenění do vojenské vědy jen některých částí vojenské historie, jako např. historii vojenského umění.

Správné řešení této otázky má nejen teoretický, ale i důležitý praktický význam. Na něm v mnohém závisí směr rozvoje samotného předmětu historie vojenského umění, problematika a úroveň jejího zkoumání, poměr popisné metody a zevšeobecnění, analýza, specializace a kvalita přípravy vědecko-pedagogických kadrů v oblasti historie vojenského umění, a tím i kvalita vyučování tohoto operačně taktického předmětu.

Marxismus-leninismus učí, že správně pochopit jakýkoli jev a událost můžeme jen tehdy, když jej studujeme v procesu vzniku a rozvoje ve spojitosti s konkrétními podmínkami, které jej vytvořily. Každá věda má svou historii, historii svého předmětu, která je neoddelitelnou součástí této vědy. Pro vojenskou vědu je takovou součástí především historie vojenského umění. Její začlenění do vojenské vědy odpovídá objektivnímu obsahu této vědy a má důležitý praktický význam.

Klasifikace vojenských vědeckých znalostí

Rozvoj kterékoli vědy předpokládá nutnost pravidelně se zabývat vlastními základy, upřesňovat svůj předmět a metodu, strukturu a místo v systému vědeckých znalostí. To plně platí i o vojenské teorii. Proto je pochopitelný zájem o ty práce, ve kterých tyto otázky jsou podrobovány metodologické analýze.

Klasifikace vědeckých, včetně vojenských teoretických znalostí, je možná podle různých zásad. Základ ve všech případech však tvoří předmětová klasifikace. Rozdělovat a spojovat vědy nebo dílčí teorie na základě jiných zásad můžeme jen tehdy, ujasníme-li si co zejména tyto studují a jaké zákony objasňují v obecném objektu zkoumání.

Společným objektem různorodých vojenských zkoumání je válka a armáda, v širším měřítku — vojenská praxe tříd a států a rovněž specifické formy jejího odrazu ve společenském vědomí. Tento objekt je značně mnohostranný. V něm působí obecné zákony dialektiky, sociální zákony různého druhu, některé přírodní a technické zákony, specifické zákony války a vojenství. Je jasné, že jedna věta, která se snaží objasnit všechny stránky vojenské praxe a všechny jí vlastní zákonitosti, je nad její možnosti. Proto tento objekt zkoumá množství společenských, přírodních a technických věd a zvláště vojenská věda. Každá z nich vyčleňuje vlastní aspekt, vlastní „část“ v objektu, zkoumá vlastnosti a zákonitosti určitého typu.

Přitom probíhá diferenciace, ale projevuje se i zpětná tendence k integraci vojenskoteoretických znalostí. Rada věd, vědeckých směrů, které mají příbuzné předměty, spojují se v širší, komplexní vědy. Analogickou tendenci pozorujeme, řešíme-li komplexní problémy obranného charakteru, které vyžadují úsilí určitého množství věd. To umožňuje doplnit předmětovou klasifikaci znalostí o válce a armádě problémovou nebo předmětově problémovou klasifikací.

Začátek v systematizaci vojenskoteoretických znalostí tkví v tom, abychom správně vyčlenili hlavní a nejobecnější aspekty vojenské praxe, správně určili nejobsažlejší komplexní předměty zkoumání a na základě toho vyčlenili hlavní odvětví vojenskoteoretických znalostí. Tato odvětví se mohou především skládat z komplexních věd menšího rozsahu, z dílčích teorií, které mají vlastní specializované předměty zkoumání. Proto nejsložitější práce v systematizaci vojenskoteoretických znalostí tkví v tom, abychom správně určili před-

měty a hranice každé vědy i dílčí teorie, stanovili jejich podřízenost a koordinaci mezi sebou a s hlavními odvětvími vojenskoteoretických znalostí.

Hlavní odvětví (podsystemy) vojenskoteoretických znalostí tvoří:

1. Marxisticko-leninské učení o válce a armádě — světónázorový a metodologický základ celého systému.

2. Vlastní vojenská věda — hlavní část, jádro vojenských speciálních znalostí,

3. Vojenské části jiných společenských, přírodních a technických věd.

Proč právě tak, a ne jinak, musíme vést hranice uvnitř celkového systému znalostí o válce a armádě? Můžeme přesně rozlišit takové stránky nebo aspekty vojenské praxe, které můžeme oprávněně rozebírat jako odpovídající komplexní předměty zkoumání? Kladná odpověď na tyto otázky je podmíněna tím, že vojenská praxe skutečně v sobě zahrnuje třídně politický a vojenský speciální obsah, že rovněž dodává vojenský charakter mnohým přírodním technickým a sociálním jevům.

Třídně politický aspekt slučuje všechna sociální zkoumání. Převládající část mezi nimi směřuje k objasnění třídně politických vztahů, sociálních (obecných sociologických, ekonomických a politických) zákonů vzniku a rozvoje vojenské praxe tříd a států. To také je komplexní předmět marxisticko-leninského učení o válce a armádě.

Vojenský speciální aspekt slučuje všechny výzkumy, které zkoumají válku jako ozbrojený zápas a vojenskou praxi v jejím specifickém obsahu. Určení charakteru ozbrojeného zápasu ve válkách různého typu, zákonů jejich přípravy, vedení a zabezpečení tvoří obecný předmět vojenské vědy socialismu.

Vojenské části všech dalších společenských přírodních a technických věd jsou určitým způsobem rozděleny mezi těmito hlavními aspekty a jsou styčnými teoriemi (vědami) vzájemně blízkými s marxisticko-leninským učením o válce a armádě a vojenskou vědou. Toto značně různorodé odvětví vojenskoteoretických znalostí se rychle mění ve svém rozsahu i obsahu a vytváří různé spojitosti a prolíná se s výše jmenovanými hlavními odvětvími.

V dalším musíme vysvětlit vnitřní obsah a strukturu vyčleněných podsystemů vojenskoteoretických znalostí.

Pokud jde o obsah a strukturu marxisticko-leninského učení o válce a armádě, autor řekl svůj názor. Pozornost budeme věnovat obsahu a struktuře vojenských

speciálních znalostí. Jejich jádro tvoří vojenská věda. Je to komplexní systém znalostí, jednotný svým obecným předmětem a současně zahrnující celou řadu věd a teorií, které mají poměrně samostatné, dílčí předměty výzkumů.

Přesné určení součástí vojenské vědy není lehkým úkolem. Jen co se pokusíme určit přesné vnitřní a vnější hranice, ihned zjišťujeme, že získáváme společné body, které vytvářejí možnosti k vzájemnému protínání a pronikání dílčích vojenských teorií. Takové hranice určuje v článku: generálporučík M. A. Garejev. Vyjmenovává řadu dílčích vojenských teorií; přitom se řídí předmětovým principem klasifikace a potom doplňuje tento přehled z pozice předmětové problémové příslušnosti.

Rozdělení dílčích vojenských teorií na základě předmětového a problémového principu vyžaduje detailnější a přesnější zdůvodnění. Z obsahu článku není vždy jasné, proč jedny teorie jsou rozebírány

jako výsledek předmětové a druhé jako předmětové problémové klasifikace, neboť každá z nich má svůj předmět zkoumání a cílem všech je řešit komplexní problémy různé činnosti.

Proto je účelné především vyčlenit hlavní prostředek a hlavní proces, zkoumané vojenskou vědou. Takovými jsou, podle všeobecného názoru, „ozbrojené síly“ a „ozbrojený zápas“. Ve spojitosti s tím je účelné v první řadě jmenovat dva hlavní podsystémy vojenskovědeckých znalostí, tj. „teorii vojenské výstavby“ a „teorii vojenského umění“. Každou tuto teorii můžeme zkoumat jako komplexní, která se skládá z celé řady dílčích teorií.

Dílicí čára mezi hlavními podsystémy vojenské vědy je dosti pomyslná, protože jsou hluboce spojené a jednotné hlavní prostředky a procesy ozbrojeného zápasu. Proto jsou i takové dílčí teorie, které pod určitým zorným úhlem současně zahrnují obojí, tj. jsou prvky jak teorie vojenské výstavby, tak teorie vojenského umění.

Struktura a oblast vojenské vědy

Není docela přesné zahrnovat teorii vyzbrojování do třídy předmětové problémových, a ne do třídy předmětových teorií vojenské vědy. Jestliže konkrétním předmětem zkoumání vojenské vědy je ozbrojený zápas a problémovým je příprava státu k tomuto zápasu, potom předmět zkoumání teorie vyzbrojování bude nejspíš ve vojenské vědě. Věc je v tom, že při zkoumání zákonitostí ozbrojeného zápasu jsme povinni brát v úvahu i zákonitosti rozvoje dřívější výzbroje jako konkrétního jevu. Je pochopitelné, že teorie vyzbrojování se projevuje i po problémové stránce, ale jak přímo, tak ve zpětné vazbě předmětových teorií s předmětově problémovými teoriemi vojenské vědy. Teorie vyzbrojování může být v zásadě jednoznačně začleněna do struktury vojenské vědy.

Jiná situace je s teorií civilní obrany. Její předmětově problémový charakter a v souvislosti s tím i místo v komplexu teorií vojenské vědy není těžké vidět i když z druhotnosti zkoumaných otázek (zejména otázek ochrany obyvatelstva a objektů národního hospodářství ve válce) ve vztahu k samotnému ozbrojenému zápasu.

Chceme ještě upozornit na jednu okolnost. Je-li předmětová klasifikace vojenské vědy správná a všichni ji podporují, pak je možné rozšířit ji i na teorii bojového použití každého druhu ozbrojených sil nebo druhů vojsk, protože zvlášť souhrn

těchto teorií je hlavním obsahem samotné vojenské vědy.

Použijeme-li v článku navrhovaný předmětový přístup ke klasifikaci vojenské vědy k jakékoli teorii bojového použití konkrétního druhu ozbrojených sil nebo druhů vojska, potom uvidíme, že v předmětově klasifikaci budou tyto teorie závazně „přítomny“ v takových částech, jako je obecná teorie, která v sobě zahrnuje také teorii velení (pro hlavní teorie vojenské vědy — v souladu s tím obecné otázky bojového použití a velení jednotlivým druhům ozbrojených sil nebo druhům vojsk), vojenské umění (analogicky — operační umění nebo umění bojového použití druhů ozbrojených sil, druhů vojsk), teorii výstavby (teorii výstavby daného druhu ozbrojených sil, druhů vojsk) a teorii vojenského výcviku a výchovy (vzhledem k odpovídající specifikaci daného druhu ozbrojených sil, druhů vojska).

Pokud se týče teorie vojenské ekonomiky, pak není v tomto případě na místě. Kromě toho je zřejmé poměrně vysoce problémový charakter otázek, které zkoumá. I přes značný růst významu vojenské ekonomiky při zabezpečování soudobého ozbrojeného zápasu, teorie vojenské ekonomiky musí zaujímat místo v soustavě předmětově problémových teorií vojenské vědy.

Současně teorie týlu ozbrojených sil (v souladu s tím teorie týlu druhů ozbrojených sil, druhů vojsk) a teorie vyzbrojo-

vání [v souladu s tím teorie vyzbrojování druhů ozbrojených sil, druhů vojsk], které se zabývají poměrně konkrétními otázkami zkoumání v rámci předmětu vojenské vědy, musí zaujmout místo mezi jejími teoriemi, v souladu s předmětovou klasifikací.

Máme-li nyní do předmětové klasifikace vojenské vědy zahrnout teorii, vojenské umění, teorii výstavby, teorii vyzbrojování, teorii týlu, teorii vojenského výcviku a výchovy, potom taková klasifikace nejen že obsáhne všechny hlavní stránky předmětu vojenské vědy, ale bude také oprávněnou v poměru k jakékoli a každé samostatné teorii bojového použití toho kterého druhu ozbrojených sil nebo druhu vojsk.

Otázka předmětové klasifikace vojenské vědy není jen potřebou vojenského myšlení. Je rovněž projevem stupně účinnosti praktické stránky vojenské teorie, která usměrňuje rozvoj vojenské praxe a dovádí ji k odpovídajícím výsledkům.

Vděčíme starostlivosti M. A. Garejeva, aby systematizace vojenských teorií zabezpečovala celistvý, systémový přístup ke zkoumání objektivních procesů ve vojenském a nepřizpůsobovala se „ke vzniklé struktuře existujících kateder a studijních programů“. Tohoto cíle můžeme dosáhnout jen za podmínky „přítomnosti“ bez výjimky všech teorií bojového použití druhů ozbrojených sil a druhů vojsk v každé součásti vojenské vědy v souladu s její

předmětovou klasifikací a opačně, ve struktuře každé z těchto teorií musí být zastoupeny předmětové součásti samotné vojenské vědy.

Co se může stát, nebudou-li zahrnuty v každé teorii bojového použití jednotlivých sil a prostředků ozbrojeného zápasu všechny předmětové součásti vojenské vědy? Rozvoj takové teorie v tomto případě bude jednostranný a ne plně hodnotný a spoléhat na její účinné „předávání“ do praxe vojenství bude těžko. Známe např., že již ve třicátých letech byly rozpracovány v sovětské vojenské vědě otázky použití silných vzdušných výsadků. Ve výstavbě sovětských ozbrojených sil se předpokládalo v souvislosti s tím vytvořit vzdušná výsadková vojska v rozsahu sboru, vycvičit a vyzbrojit vojáky několika nástupních termínů. Poněvadž nebyla všestranně rozpracována teorie bojového použití vzdušných výsadků, nedostalo se jim širokého uznání nejen v prvním těžkém období války pro sovětské ozbrojené síly, ale ani v dalším období, kdy sovětská vojska úspěšně vedla hluboké útočné operace za úplné nadvlády ve vzduchu.

Zkoumání předmětové klasifikace vojenské vědy bude dobrým základem dalšího uspořádání programů vojenského výcviku a vědecké práce, stanovení těžiště soustředění hlavního úsilí při rozvíjení teorie druhů ozbrojených sil a druhů vojsk v souladu s potřebami vojenské praxe dneška a zítřka.

Vojenská věda a vojenská psychologie

V článku je správně zdůrazněný velký a rostoucí význam vojenské psychologie ve vojenské výstavbě. Zásady vojenské psychologie organicky pronikají do mnohých částí vojenské vědy — např. do teorie výstavby ozbrojených sil a teorie vojenského výcviku a výchovy; teorie vedení také do možné míry využívá závěrů vojenské psychologie. Soustřeďuje-li podklady o osobnosti vojáka, psychologii mas na bojišti, vojenská psychologie se zařazuje i do těch částí vojenské vědy a praxe, kde se uvažuje a hodnotí morálně psychologický stav vlastních vojsk a vojsk nepřítel. Vojenskou psychologii autor zahrnuje také do oblasti společenských věd, které jsou blízké vojenské vědě a zabezpečují přípravu a vedení války nejen ozbrojenými silami, ale také lidem, celým státem. Jde o tu část psychologické vědy, která napomáhá řešit úkoly obranného charakteru. Souhrn zobecnění vojenské psychologie a všeho, co psychologie v celku může dát pro upevnění obranyschop-

nosti státu, můžeme pojmenovat systémem vojenských psychologických znalostí. Tím se zdůrazňuje význam vojenské psychologie a celkového systému vojenských psychologických znalostí jak pro praxi vojenství a různých částí vojenské vědy, tak i pro mnoho oblastí celkového systému znalostí o válce a armádě, pro řešení širokého rozsahu obranných problémů.

Stanovení úlohy a místa vojenské psychologie v systému vojenských znalostí umožňuje upřesnit její charakteristiku jako vědy. Máme podklady k tvrzení, že vojenská psychologie je odvětvím sovětské psychologické vědy, která má své místo v systému znalostí o válce a armádě. Jakožto blízka (hraniční) s mnohými částmi vojenské vědy a vzhledem k jejímu rostoucímu významu rozpracování problémů lidského faktoru pro ně, vojenská psychologie má tendenci změnit se v odvětví vojenské vědy. Vzhledem k reálnému stavu a perspektivám můžeme vojenskou psychologii zkoumat jako hraniční oblast

znalostí, která je odvětvím psychologické a vojenské vědy.

Když jsme určili postavení psychologie v systému znalostí o válce a armádě, můžeme hovořit o způsobech jejího rozvoje. Vojenská psychologie se musí především rozvíjet na základě sovětské psychologie v chápání a přístupu k předmětu svého zkoumání, využívat celého souhrnu metod a prostředků sovětské psychologie a rovněž ji zjištěné obecné zákonitosti. Tato spojitost obohacuje vojenskou psychologii, upevňuje její metodologické a vědecko-terapeutické postavení, zabezpečuje základní charakter zkoumání a získaných zveřejněných a závěrů.

Směr zkoumání vojenské psychologie, její problematika, praktické zaměření, přístup ke zkoumanému předmětu, musí být současně určovány požadavky boje, operace a ozbrojeného zápasu v celku, které vyjadřuje vojenská věda. To zabezpečuje její spojitost se životem, správnou orientací bádání a dává jí praktický charakter. Vojenská psychologie se může rozvíjet jen jako vojenská psychologie v oblasti vojenské vědy a praxe a v důsledku úsilí psychologů a praktiků ve vojenství. Mimo tuto spojitost ztrácí praktický charakter a význam.

Spojitost vojenské psychologie s vojenskou vědou je podmíněna podstatou samotného objektu a předmětu jejího zkoumání. Jsou to vojáci a vojenské kolektivy. Vojenská psychologie zkoumá ve službě, výcviku a bojové činnosti zákonitosti formování a projevu těch psychologických zvláštností osobnosti vojáka a vojenského kolektivu, které tvoří jejich charakteristické rysy, jejich duchovní síly a jsou zdrojem vítězství v boji a ve válce v celku.

S využitím vojenské psychologie vojenská věda a praxe získávají možnost hodnotit mravní zdroje toho, kdo vede boj, ozbrojený zápas, kdo je realitou taktiky, operačních замыслů, tj. vojáků. Je pochopitelné, že vojenskopsychologický aspekt je jedním z aspektů přístupu k vojákům. Ovšem aspekt povinný, nutný pro naši vojenskou vědu a praxi, které se rozvíjejí na základě té poučky V. I. Lenina, že výsledek boje, operace a války v celku nakonec určují lidé.

Vojenská psychologická zkoumání formulují zákonitosti a závislosti, závěry a zobecnění, která objasňují proces postavení vojáka, skloubení vojenského kolektivu, zvláštností jejich činnosti a reakce v různých podmínkách, mobilizující a podněcující pohnutky atd.

Objektivní požadavky ozbrojených sil ve vojenskopsychologické vědě jsou natolik jasné, že můžeme nyní oprávněně hovořit o vzniku celého systému jejích odvětví, která zabezpečují rozpracování celé řady jak obecných, tak i speciálních problémů v zájmu druhů ozbrojených sil a druhů vojsk. Takovými obecnými problémy a směry vojenských psychologických výzkumů jsou psychologie osobnosti sovětského vojína vojenského kolektivu, bojové činnosti, velení a řízení, psychologická příprava a další. K nejvíce rozšířeným odvětvím této vědy můžeme zařadit vojenskou leteckou, vojenskou námořní, vojenskou inženýrskou psychologii atd. Proces diferenciací vojenskopsychologických znalostí tak ve značné míře vyžaduje regulování, neboť se v něm pronikavěji projevuje životní nutnost. Podobné vědecké znalosti jsou velmi důležité pro praxi přípravy vojsk a pro práci důstojníka s podřízenými.

z kapitalistických armád

K HODNOCENÍ

ZÁPADNÍ VÝZBROJE

V podmínkách třídně rozděleného světa a za současného rychlého vědeckotechnického rozvoje není hodnocení západní výzbroje jen otázkou odbornou, ale má i nemalý politický význam.

Při hodnocení západní výzbroje již neschází argumentovat pouze zjednodušeným tvrzením, že naše je lepší, nebo mechanicky porovnávat jen takticko-technickou či konstrukční stránku výzbroje. Za mnohostranného působení vědeckotechnické revoluce je třeba brát v úvahu řadu dalších faktorů a jejich vzájemné souvislosti, které se projevují především rostoucí technizací, náročností, složitostí, nákladností a účinností.

Výzbroj západních zemí, především Severoatlantického paktu, je poplatná koncepci přednosti kvality před kvantitou, která byla přijata v roce 1971. Předpokládá — a vývoj k tomu směřuje — spíše méně početné, ale vysoce až úplně profesionalizované operační síly vyzbrojené nejmodernější technikou, zabezpečené v týlu a na vedlejších směrech druhořadějšími, většinou mobilizovanými silami. Tuto špičkovou výzbroj sice nemůžeme po čistě technické stránce bagatelizovat, ale zrovna tak nemůžeme přehlížet její velmi závažné stinné stránky:

1. Na Západě prozatím neexistuje možnost masové výroby složitých zbraňových a jiných systémů, a to ani v takových zemích jako je NSR, Francie, V. Británie nebo dokonce USA, jakkoli je to v rozporu s běžnými představami o technických možnostech a kapacitě jejich zbrojní výroby. Složitě zbraňové systémy se však vyrábějí měsíčním tempem doslova několika a nejvýše několika desítek kusů bez ohledu na to, že poptávka na trhu je obvykle větší.

Tak např. Francie není schopna vyrábět více než 15 letounů Mirage všech typů, ačkoli zájem o ně je mimořádný. Výroba tanků v USA činila v posledních letech kolem 35—40 měsíčně; aby mohla být zvýšena o 10 i více kusů, bylo nutné aktivovat jeden záložní závod. Výroba PL systémů

Podplukovník ing. Josef Hrdlička

mu Gepard v NSR se kalkuluje kolem 10—20 měsíčně atd.

Hlavní příčinou této malovýroby je — kromě konkurenčních zájmů, nedostatku standardizace a mezinárodní spolupráce — nesmírná složitost a pracnost výroby špičkových zbraňových systémů a v nich zvláště elektronických kompletů a dosažení jejich kompatibility.

Nesmíme zapomenout, že pracnost výroby se např. u letounů stejného druhu již v polovině šedesátých let ve srovnání s typy ze 2. světové války zvýšila o více než 2600 %, že např. v 1 dm³ nějakého elektronického zařízení se ve 2. polovině padesátých let umísťlo maximálně 2000 polovodičových prvků, zatímco v současné době tento počet vlivem integrované konstrukce a mikrominiaturizace přesahuje 100 000.

Naproti tomu jednodušší výzbroj, zhruba do úrovně protitankových řízených střel, se vyrábí masově v počtu řádově tisíců měsíčně.

2. Dalším negativní stránkou západní výzbroje je její **nesmírná nákladnost** která znemožňuje nákup nejmodernějších zbraňových systémů ve větším počtu.

Zároveň se ukazuje, že každá nová zbraňová generace je v běžných cenách dvojnásob drahá než generace předchozí, přičemž k obměně dochází v průměru za 10—15 let. Dále platí, že náklady na údržbu a provoz během životnosti dané zbraňové generace jsou dvakrát větší než nákupní cena. Jinými slovy, čím více by se nakoupilo těchto nejmodernějších zbraňových systémů, o to dvojnásob by stála jejich údržba a provoz a nebyly by tudíž peníze na vývoj a nákup další zbraňové generace. To proto, že ve vojenských rozpočtech imperialistických zemí natolik vzrostly výdaje na běžnou činnost, že na nákup výzbroje (včetně námořní) málokdy zůstává více než pětina rozpočtu. Při tom jakkoli tyto rozpočty poznamenané inflací rostou, jejich reálný růst dosahuje v dlouhodobém průměru jen asi 2—4 % ročně, což je ale v podstatě pohlceno rostoucími cenami výzbroje (vlivem technického pokroku), její údržby a provozu. Přes fantastické výše vojenských výdajů je tak prostředků na nákup výzbroje relativně zhruba stejně mnoho, a proto také počet hlavní výzbroje na Západě všeobecně stagnuje. Přitom stále se prohlubující technizace západní výzbroje je již taková, že např. elektronika představuje 20—60 % ceny daného zbraňového systému a navíc elektronifikace zasahuje postupně i jednodušší výzbroj.

Několik příkladů nákladnosti: zatímco ze 2. světové války nakoupily Spojené stá-

ty za 1,1 miliardu dolarů 57 000 tanků, mohou nyní za tuto sumu získat jen 3600 tanků, neboli 16krát méně. U letounů to vychází na 100 až 300 násobné zdražení. Za 4,6 miliardy dolarů nakoupily USA 99 000 letounů a nyní to stačí jen na 980 kusů typu Phantom nebo 300 námořních stíhacích letounů F-14 Tomcat (tento letoun jako systém, tj. s kompletním vybavením atd. stojí 30 miliónů dolarů). Americký tank M48 z poloviny padesátých let stál západoněmeckou armádu 600 tisíc DM, jeho nástupce Leopard 1 o 15 let později již 1,2 miliónů DM a vyvíjený Leopard 2 má stát minimálně 2,4—2,7 miliónů DM a včetně systémové přírůžky asi 3,25 miliónů DM. Ještě horší je situace kolem nového amerického tanku XM-1, kdy americká vláda jich nemůže objednat více než 3325. Přitom celý program bude stát 4,1 miliardy dolarů, takže jeden tank přijde s úvahou všech vedlejších nákladů na 1,6 miliónu dolarů. Další příklady: protiletadlová řízená střela Sparrow o maximálním dosahu 10 km stojí asi 100 tisíc dolarů, náboj pro nově vyvinutou 155 mm houfnici FH 70 (spolupráce NSR, V. Británie a Itálie) stojí 1 300 DM, cena jednoho protitankového raketového systému HOT pro západoněmecké samohybné stíhače tanků činí 775 tisíc DM, samohybný obrněný protiletadlový dvojkánón Gepard (NSR) ráže 35 mm stojí 4,6 miliónů DM atd.

3. Dalším negativním momentem západní výzbroje, který vyplývá z předchozích dvou i dalších okolností, je prozatím **neexistence vytvářet válečnou zálohu u nejmodernějších zbraňových systémů** západních armád, nejvýše jen operativní zálohu k nahrazení nenadálých ztrát v době míru. Přitom tato záloha málokdy přesahuje 10 %, avšak v řadě případů se nevytváří ani operativní záloha. Namátkou tři příklady z NSR:

— z celkového plánovaného počtu 216 polních houfnic FH 70 je pro operativní zálohu vyčleněno 10, tj. necelých 5 %;

— u raketového protitankového stíhače v počtu 316 (s PTRS HOT) se záloha nevytváří; je možné však zčásti využít 19 stíhačů určených pro výcvik, což v nejlepším případě představuje asi 5 % celkového počtu;

— u 227 protitankových vrtulníků první generace pro západoněmeckou armádu s prvními dodávkami v roce 1980 se z finančních důvodů se žádnou zálohou nepočítá.

Prakticky to znamená, že by imperialistické armády šly do války (až na menší výjimky) s těmi nejmodernějšími zbraňovými systémy, které jsou u vojsk. Jejich

ztráty by byly tedy pohotově nenahraditelné.

Dostáváme se tedy k důležitému konstatování, že válečná záloha Západu zahrnuje převážně jen druhořadější (byť z části modernizované) zbraňové systémy plus moderní až nejmodernější méně nákladnou jednodušší výzbroj.

Pokud se týče rychlého rozvinutí výroby špičkových zbraňových systémů k nahrazení ztrát v počátečním období války je tato možnost prozatím dosti iluzorní, pokud ovšem ohromné zbrojní zakázky bohatých rozvojových zemí již v době míru nepřispějí k výraznějšímu předstihovému rozvinutí špičkové výroby. To se začíná pro Západ ukazovat jako reálná, i když dlouhodobější perspektiva.

4. Neméně důležitou negativní stránkou západní výzbroje je její menší **spolehlivost**. Protože západní systémy jsou neobyčejně komplikované, je výslednicí to, že i bez našeho zásahu a při ideálních polních podmínkách a při vrcholné spolehlivosti komponentů na 99 celých a něco procent je takový zbraňový či jiný komplet sám svou existencí spolehlivý sotva na 70–80 %.

Je ovšem nutné v zájmu serióznosti argumentace poukázat na to, že tento nedostatek ve spolehlivosti se snaží Západ usilovně zmenšit, a to jednak s využitím stavebnicových konstrukcí, kdy se při závadě vymění celý modul, jednak s využitím vestavěné diagnostiky, která umožňuje i podprůměrně obsluze zjistit závadu. Nicméně tento moderní a účinný přístup k řešení spolehlivosti je prozatím uplatněn v malém rozsahu, a to u posledních vývojových nebo nově zaváděných typů výzbroje.

Po stručném objasnění čtyř negativních stránek, které se týkají hodnocení západní výzbroje se vnučuje otázka, proč tedy Západ na takové koncepci přednosti kvality před kvantitou trvá, když navíc je známo, že zejména technické, ekonomické a některé jiné praktické otázky jsou tam posuzovány mírně řečeno střízlivě a když

mnozí poněkud nezávislejší západní odborníci nedostatky této koncepce kritizují.

Vysvětlení k tomu je třeba hledat nejméně ve čtyřech skutečnostech:

— nejprve je to podstata imperialismu, kdy vládnoucí třída chce mít pro své zoldnéře tu nejlepší výzbroj;

— i když se počet hlavních výzbroje na Západě všeobecně nezvyšuje, zvyšuje se s každou novou zbraňovou generací její účinnost o 25–30 %; tím neustále stoupá i bojová hodnota západních armád;

— riziko, které vyplývá z nedostatků koncepce přednosti kvality před kvantitou, je anulováno použitím jaderné výzbroje, minimálně v případě, že by hrozila porážka elitních polních vojsk;

— otázka maximálního zisku, který má poněkud jinou formu než dříve. K tomu několik slov, neboť je to otázka ústřední. Zhruba do poloviny šedesátých let, neboli do širšího prosazení se vědeckotechnické revoluce v západním vojenství, existovalo pro všechny zbrojní výrobce a dodavatele ziskové eldorádo. V důsledku nezbytných úsporných opatření však musela být míra zisku omezena zákonem, přičemž jednoduchá zbrojní výroba byla znevýhodněna. Např. podrobné analýzy v USA ukazují, že míra zisku v civilní výrobě je asi 12 %, zatímco ve zbrojní oblasti se pohybuje v průměru kolem 6–7 %. I když můžeme mít o správnosti analýzy pochybnosti, jedno je zřejmé: v USA a některých jiných státech tisíce a desetitisíce drobných zbrojních dodavatelů víceméně paběrkuje a zúčastní se realizace zbrojních zakázek stále více buď s ohledem na tíživou hospodářskou situaci, nebo z moci zákona. Tito drobnější dodavatelé nejsou již sami schopni nejen vyvíjet, ale ani vyrábět ony špičkové zbraňové systémy, které jsou jediné a výlučně doménou velkých zbrojních monopolů. Ty si je nechají dobře zaplatit, protože zákon v podobných náročných případech umožňuje určitou horní hranici míry tisku, která je vyšší než v civilu a dosahuje v některých oblastech až 15 %.

Důležitým faktorem hodnocení západní výzbroje je její **účinnost**. Tato na první pohled jednoznačná vlastnost je ve skutečnosti značně kombinovaným jevem, který v sobě zahrnuje nejen již uvedené faktory, ale i morálně politického činitele, stupeň ovládnout dané výzbroje, takticko-technickou a konstrukční charakteristiku, určení, antropotechnická hlediska, způsob použití v rámci, resp. v součinnosti s ji-

rou bojovou technikou, množství dané výzbroje u vojsk (mít na zřeteli i okolnost, že větší množství obyčejné výzbroje může za určité situace představovat např. ve srovnání s malým počtem vrcholových bojových prostředků vyšší bojovou účinnost, neboli novou kvalitu), životnost, vlastní ničivý účinek zbraně, otázku standardizace (její existence či neexistence může ve svých důsledcích zvýšit či snížit bojovou

hodnotu příslušné výbroje u vojsk až o 30 %), atd.

Tyto a další vlivy, které působí na stupeň objektivnosti hodnocení je schopen rozborově zvládnout již jen tým fundovaných pracovníků. Že tomu tak opravdu je, to mohu doložit na obdobném případě, kdy „pouhé“ stanovení požadavků (takticko-technických aj.) na nový typ výbroje před zahájením jeho vývoje trvá normálně kolem 1–1,5 roku.

Z toho důvodu a pro zřejmou mnohostrannost kritéria účinnosti nemůžeme tento faktor při běžném nebo povrchním hodnocení západní výbroje uplatňovat kromě případů, že jsou k dispozici využitelné poznatky, že můžeme za použití simulace a další cestou vytvořit model účinnosti zbraňového systému, nebo že ničivý účinek výbroje se výrazně liší.

Přes složitost faktoru účinnosti je však mimo pochybnost obecná převaha socialistické výbroje nad kapitalistickou, což vyplývá především z nedostatku standardizace na Západě a z aspektů společenského zřízení. Tuto převahu uznávají i nejvyšší orgány NATO, neboť ve svém prosincovém zasedání 1976 v Bruselu si stanovily za cíl dosáhnout počátkem osmdesátých let zvratu v pro ně nepříznivém stavu v konvenční výbroji ve srovnání s Varšavskou smlouvou.

Když by někdo přesto setrval na hodnocení výbroje na bázi čistě technické a neuznával by širší souvislosti, ať si uvědomí toto:

Pokud by se v jednotlivých případech naše výbroj jevila jako méně dobrá, není to rozhodně proto, že bychom nedovedli vyrobit obdobný typ jako na Západě. Musíme vidět, že minimálně vedoucí země našeho tábora, Sovětský svaz, který první vstoupil do kosmu a dosahuje celosvětově uznávaných vědeckotechnických úspěchů, by toho byl schopen. V této souvislosti mohou odkázat přímo i na západní prameny, kde se mimo jiné dočteme, že:

— Západ se „cítí ohrožen“ kvalitou a množstvím nejmodernější výbroje na naší straně (jde o strategickou a jinou špičkovou výbroj); toho ovšem využívá k antikomunistické a protisovětské kampani a především ke zdůvodnění vlastního zbrojení.

— Válečné zkušenosti z posledních izraelsko-arabské války 1973, publikované v západním odborném tisku, hodnotí též světovou výbroj dodanou arabským zemím. Ukázalo se, že např. v tankových střetnutích se složité palebné systémy amerických tanků neosvědčily. Protiletadlové raketové prostředky ochromily izra-

elské letectvo. Komplikované americké letecké PLRS Sparrow s poloaktivním radiolokačním navedením měly katastrofálně nízkou účinnost; jen kolem 7 %, zatímco relativně jednoduché sovětské infra typy prokázaly vynikající manévrovost, spolehlivost, účinnost) atd.

K tomuto nemůžeme při mechanickém srovnávání naší a západní výbroje opomíjet velmi důležité hledisko času. Známe, že na Západě se z různých příčin uveřejňuje většina informací o teprve vyvíjené nebo právě vyvinuté výbroji, která v nejlepším případě je zaváděna do vojsk až za několik let, přičemž celý proces přezbrojení trvá dalších několik let. Takovouto nezavedenou výbroj přece není možné srovnávat s naší zavedenou výbrojí, neboť časový rozdíl mezi nimi je 10 i více let, což se rovná rozdílu jedné celé zbraňové generace.

I když převaha socialistické vojenské techniky je obecně nesporná, i když toto konstatování je více než potvrzeno též mírovou ofenzivou našeho tábora (neboť síla je nakonec argumentem, který Západ uznává a respektuje), přesto se můžeme v jednotlivých případech setkat s tím, že některý typ výbroje může být na Západě i s úvahou širších souvislostí lepší než srovnatelný náš typ. Takováto výjimka je dokonce v této fázi vývoje přirozená. To proto, že tyto výjimečné případy úzce souvisí s celkovou situací v našem a západním koaličním rámci.

Na naší straně mohl být v důsledku jednotné výbroje armád Varšavské smlouvy nastolen též jednotný rytmus v přezbrojování vojsk, ať již formou výměny celých zbraňových generací „najednou“, nebo postupným etapovým přezbrojováním na racionální či další časové bázi, nebo formou modernizace. Západ k podobnému jednotnému časovému rytmu není schopen dospět dříve, než někdy koncem tohoto století. Každý z imperialistických států má tedy prozatím svůj vlastní rytmus přezbrojování, který se pochopitelně nekryje s rytmem naším. A proto se také stane, že např. americká, či západoněmecká, britská nebo francouzská armáda zavede určitý typ výbroje, který může mít vrcholnou úroveň.

Soutěžení obou světových soustav se dostává do stadia, charakterizovaného určitou vyrovnaností vědeckotechnické hlady. Jednou se podaří něco jedné, podruhé druhé straně. Celkový trend dalšího vývoje se bude již vyznačovat nezvratnou vědeckotechnickou převahou našeho tábora, protože jediný socialismus je schopen vytvářet optimální podmínky pro rozvoj vědy a techniky.

WEHRMACHT A OKUPACE

Plukovník ing. Josef Mareš, CSc.

Mezi odbornou vojenskou literaturou, která se zabývá objasněním podstaty fašistického útoku na SSSR, zaujímá zvláštní místo kniha Norberta Müllera: „Wehrmacht a okupace 1941—1945“ (Deutscher Militärverlag Berlin), vydaná pro sovětské čtenáře v překladu (Vojenizdat MO SSSR Moskva 1974). Je určena především vojenským čtenářům, historikům a politickým pracovníkům jako sbírka dokumentů s vědeckými závěry i jako zbraň propagandisty.

☆

Autor, pracovník Institutu válečných dějin NDR, na základě podrobného studia obsáhlých materiálů zobecňuje a v závěrech formuluje pádnou kritickou obžalobu fašistické branné moci (dále jen wehrmachtu) při okupaci Sovětského svazu. Význam díla nejlépe vyniká v současné době, kdy v západním tisku vycházejí nejrozumnější publikace převážně protisovětského zaměření, které se podbízejí západnímu čtenáři a svou rádobu „objektivností“ mají zlehčit tíhu fašistických zločinů a vydávat je za výstřelky, náhodné případy a přehmaty, které vznikaly nekázní nebo špatným výkladem vojenských rozkazů a nařízení na nižších stupních velení.

Vinu za dokázané válečné zločiny svádí a přisuzují klíče fašistického vedení (NSDAP, říšským komisariátům a zločineckým jednotkám zvláštního určení). K těmto cílům slouží nejrozumnější publikace o druhé světové válce zaměřené na všechny vrstvy čtenářů, od memoárů fašistických generálů po obsáhlou dobrodružnou literaturu k ohlupování mládeže podle tradic „hrdinného německého ducha“, které vycházejí ve vysokých nákladech.

Na „očistění dobrého jména“ wehrmachtu jsou k zastření jeho přímého podílu na válečných zločinech využívány nejrozumnější „argumenty“ od údajných „rozporů mezi politickým a vojenským řízením zásadních problémů vedení války“ (Vierteljahreshefte 16/1966 str. 493 Bremen), přes tvrzení, že vojenské orgány se nezúčastnily okupačních zločinů až k nestoudné verzi, která omlouvá zločiny okupantů jako vynucená a nezbytná opatření přiměřeně reagující na odpor sovětských partyzánů.

Proti nim staví autor svědectví i argumenty nejpřesvědčivější. Přímou cituje a v přílohách v plném znění uvádí konkrétní dokumenty vojenských velitelů a štábů nejen z doby příprav a z průběhu válečných operací proti Sovětskému sva-

zu, nýbrž i takových, které byly vydány před věrolomným přepadením, kdy fašisté po uzavření smlouvy o neútočení celý svět ubezpečovali o svých mírových úmyslech, zatímco hlavní štáb wehrmachtu (OKW) horečně plánoval jak využít kořist po přepadení státu, se kterým byl smluvně zavázán k neútočení. Výběr dokumentů dokazuje skutečné zámysly funkcionářů fašistické bezpečnostní služby, štábu pozemních vojsk, říšského ministra propagandy, štábů armád a armádních týlů. Další dokumenty ukazují, jak byly tyto směrnice formulovány v rozkazech a nařízeních divizí a útvarů.

Z vědeckých pozic, s vojenskými znalostmi a bez afektu, ale o to přesvědčivěji dokazuje autor na základě usvědčujících konkrétních rozkazů zločiny, které nesnesou měřítko kteréhokoli ustanovení mezinárodního a válečného práva, usvědčuje hrůznou podstatu fašistického vpádu hord zlodějů a lupičů v čele s vojenskými štáby, tzv. bezpečnostními složkami i celým aparátem fašistického státu i jednotlivé osoby, jak s promyšleně zrudným přístupem plánovali a připravovali i největší loupež v dějinách století. Politici představitelé fašistického státu, za kterými se skrývala dravčí imperialistická uskupení bankéřů a průmyslníků, podle programových dokumentů nijak netajili své skutečné zámysly. Po ovládnutí státního aparátu v Německu vytyčili za svůj hlavní cíl výpady a loupeže, včetně zničení socialistického zřízení Sovětského svazu a vyloupení bohatých nálezů jeho přírodního bohatství. Podrobně plánovali připojení značné části sovětského území k německému fašistickému státu. Hodlali uzákonit otrocké vykořisťování práce schopného sovětského obyvatelstva ve prospěch fašistické ekonomiky. Věrolomně, v duchu středověkého loupežného rytířstva, jehož bezuzdnost si vybrali za vzor pro zahraniční politiku, bez vypovězení uzavřených smluv, bez vyhlášení války a se zvrácenou důsledností započala hitlerovská armáda plnit plány fašistického vedení. Jejich praví iniciátoři — imperialistické monopoly měli zůstat světu utajeni.

Navenek sehrály hlavní úlohu fašistické ozbrojené síly. Orgány velení všech druhů ozbrojených sil i státního aparátu se aktivně a bez přinucení ujaly úlohy prodloužené zlodějské ruky imperialistických monopolů. Tyto si nezfídka zavázaly fašistické pohlaví nemalým podílem na lupu. (Hermann Göring - Werke nebyly jediným důkazem). Neaktivnější úlohu sehráli velitelé a štáby wehrmachtu. Jim

bylo nařízeno, aby válku se Sovětským svazem od okamžiku jejího zámyslu chápali jako totální loupež i prostředek „k vyhlazení podřadných ras“. Na podporu tohoto zámyslu již 30. 3. 1941 byla fašistická generalita předem instruována, že tato válka „... se bude ostře lišit od války na západě. Na východě bude nejvyšší krutá... Znamená ale blaho a výhody do budoucna... Zde... [na východě] to bude válka totální, směřující k úplnému zničení protivníka“. [IMGN [Protokoly z procesu] Nürnberg 1947 až 1949].

V červenci 1941 byly vydány další dokumenty s nestydatě podrobným výkladem cílů tohoto napadení. „... nyní stojí před námi úkol rozdělit si tento ohromný koláč tak, jak se nám hodí, aby bylo možno v této zemi vládnout, řídit ji a účinně využívat“. Ke splnění i těchto úkolů byla nasazena pozemní vojska wehrmachtu. Ve zmíněném dile je podrobně dokázána úloha velitelů a štábů jako poslušných nástrojů této obhludně organizované hospodářské loupeže.

Že velení wehrmachtu se ztotožňovalo s touto zločineckou směrnicí, o tom svědčí nařízená opatření ke splnění výše uvedeného zámyslu, která se vyznačovala nebývalou krutostí a nelidskostí. K zavedení fašistům potřebného systému a „nového pořádku“, jaký před tím vnutili střední a západní Evropě, měly fašistické kruhy obnovit hospodářskou strukturu carského Ruska z let 1900—1902 jako základ koloniálního hospodaření nových pánů. Jeho realizace by znamenala ohromný krok zpět a ožebračení sovětských národů, ale i úplnou likvidaci základů socialistické ekonomiky a návrat ke kapitalistické hospodářské struktuře tak, aby vyhovovala potřebám fašistických monopolů.

N. Müller uvádí přesvědčivé důkazy — dokumenty wehrmachtu, které svědčí o tom, jak vojenské orgány i nesčetní zvláštní „pověřenci“, skupiny, správy a úřady, jaké byly v tu dobu v okupovaných českých zemích jen z části známy, vytvářely dokonalou pavučinu kanálů k drancování sovětské ekonomiky a vykořisťování obyvatelstva.

Tak např. velitel a štáb 12. td v duchu vydaných směrnic armádních týlových orgánů v listopadu 1941 nařídil násilný „odběr“ veškerého hospodářského zvířectva u obyvatelstva, včetně slepic. Ani to nestačilo. Oficiálním dokumentem nařídil loupež domácích potřeb, dokonce i ložního prádla. Takové případy nebyly ojedinělé. Poslušní základní směrnice — úplně zničit tu část obyvatelstva, která

nebude ochotna otrocky sloužit fašistům, nebo nebude schopna germanizace — zanechávala za sebou fašistická vojska spoušť a hladomor. Již na podzim roku 1941 byla vydrancována a odsouzena ke smrti hladem větší část okupovaných sovětských oblastí. A v zimě 1941—1942 v důsledku epidemií a hladomoru vymřely statisíce sovětských lidí v okupovaném území, takže i oficiální fašistická propaganda přiznávala, že „... zásobovací situace v okupovaných východních oblastech je krajně ztížena. Hladem umírají desetitisíce lidí bez povšimnutí“. (Tamtéž.)

Souhrnná oficiální operační směrnice pro fašistická vojska vydaná v listopadu 1941 přímo doporučovala vyzbrojit se krutostí a nelítovat ničeho, neboť „... každý kousek chleba, který německý voják soucitně přenechá obyvatelstvu, je z krajíce upřeného německému lidu a jeho armádě...“. A tak fašistická okupační správa ukládala sovětskému obyvatelstvu ohromné daně, dokonce i „za poskytování ochrany“, daně podle počtu dveří a oken v domě, za „nadbytečný“ nábytek a další podobně.

Díky nesmírnému úsilí sovětského lidu a vítězným bojům Rudé armády se nepodařilo uskutečnit tato v dějinách dosud nepoznaná plánovaná zvrstvá v celém rozsahu.

Přesto i v době, kdy hitlerovská vojska byla hnána ze sovětského území, nevzdal se fašističtí pohlaví úmyslu zničit hospodářské základy Sovětského svazu. A tak wehrmacht poslušně a se zručnou pečlivostí realizoval směrnici „spálených mostů“. Vojska vyvážela všechny zemědělské výrobky, potraviny i domácí zvířectvo. Co nevyvezla, ničila. Násilím evakuovala praceschopné obyvatelstvo. Celé střední a západní oblasti Sovětského svazu zůstávaly zpustlé a vyhladovělé. Všechno se dělo podle podrobných nařízení, doloženo dokumentací. Velitel skupiny vojsk „IH“, fašistický generál Mannstein, v nařízení o evakuaci a zničení Donbasské oblasti přikázal, „... aby veškerá zařízení, která nelze vyvézt byla zničena, elektrárny, vodárny, transformátory, uhelné a rudné doly, zařízení závodů a jakákoli jiná výrobní zařízení, jakož i sídliště a jednotlivé domy zničeny... Dobytek ve stádech hnát na západ“. (Tamtéž.) Ke splnění této směrnice následovaly další rozkazy vojskům. Tak např. štáb 6. A upřesnil, že „... v případě, kdy při ústupu vojska nebudou schopna organizovat odsun skotu, je povinností vojsk jej postřílet. Domy vesnice i celá sídliště zničit ohněm...“.

To jsou jen některé vybrané dokumenty. V posuzovaném díle je autor uvádí podrobněji a ve větším počtu. Všechny dokazují barbarství a nelidskou zvrstvá odrážející se v promyšleném postupu velitelů a štábů wehrmachtu, který se plně dal k dispozici při uskutečňování fašistických zločinů. Bylo tomu tak proto, že politické vedení fašistického státu předem veřejně „zbavovalo“ armádu a její velitele odpovědnosti za přikazované zločiny a teror.

Množství dokumentovaných případů dokazuje, že i předem garantovaná beztrestnost byla hnací silou válečných zločinů. Vždyt vrchní velení německé armády (OKW) již 13. května 1941 ve směrnici „O soudním rozhodování a posuzování na území nepřítelů“ při realizaci plánu „Barbarosa“ zvlášť pečlivě provedlo výklad, jak rozumět požadavku nelítostného zacházení s civilním obyvatelstvem a požadavku likvidace nejen těch, kdož projeví odpor okupačním orgánům, ale i likvidaci jejich rodin a známých. V tomto dokumentu je dovoleno trestat zastřelením a bez soudu i podezřelých podle rozhodnutí důstojníků. Takový výklad, který byl ohromujícím narušením mezinárodního válečného práva a jakoby předem zbavoval odpovědnosti za zločiny jednotlivce, vedl k válečným zločinům v měřítku, jaké historie dosud nepoznala.

Trest smrti byl používán za nejmaličernější přestupky. N. Müller uvádí jako příklad dokument rozkaz 1. armádního sboru, který požadoval, aby „... jakákoli činnost civilního obyvatelstva, která je na prospěch sovětům a libovolný čin, škodící německé branné moci (jako např. úschova nepřátelských letáků) byly trestány smrtí zastřelením... přitom v mnohých případech je rozhodující i podezření z této činnosti“.

Realizace podobných „směrnic, rozkazů a nařízení“ znamenala již v prvních týdnech a měsících války hromadné válečné zločiny — usmrcení desetitisíců civilních sovětských občanů jednotkami armády. Velmi často z nejmaličernějších příčin byli sovětské občané označováni za podezřelé či „nežádoucí“. Autor nepostihl celou apokalypsu hrůz okupace rozehranou později „bezpečnostními“ orgány (SD a „police“) nasazovanými v týlech wehrmachtu. V mnoha zajateckých a koncentračních táborech umírali sovětské občané v nelidských podmínkách ve velmi krátkém čase. N. Müller střízlivě dokazuje tato fakta např. dokumentem ministerského rady Dorsche určeným ministerstvu zahraničních věcí o situaci v táboře

zřízením 4. A generála Kluge: „V táboře pod Minskem rozlohou asi jako Wilhelmplatz je umístěno přes 100 000 válečných zajatců a 40 000 civilního obyvatelstva. Lidé se na tomto prostoru prakticky nemohou pohybovat.“ Dále Dorsch uvádí, že „zajatci po mnoho dní nedostávají stravu, takže jejich stav způsobený hladem i apatií připomíná dobytek“.

Velitel 2. jezdeckého pluku SS (v jiném takovém elitním útvaru SS sloužil za 2. světové války jako důstojník i západoněmecký dirigent H. von Karajan) hlásil, že se „nepodařilo doslovně splnit uložený rozkaz likvidovat civilní obyvatelstvo včetně žen a dětí, protože močály a blata, kam bylo toto zahrnuto, nebyly dost hluboké, aby se utopilo, neboť v hloubce asi 1 m bylo tvrdé dno“... A na závěr uvádí, že se přesto podařilo zlikvidovat 6 526 osob, a proto pokládá úkol za splněný.

Podobná hlášení, včetně rozkazů a nařízení, které jim předcházely, nejsou v recenzované knize ojedinělá. Všechna dosvědčují, že směrnice fašistického vedení jednotky a útvary wehrmachtu plnily doslova. Velitelský sbor neodmítl je splnit, takže podobná hlášení nepotřebují komentářů, má-li být posuzována účinnost vleklých soudních procesů, které se ještě v dnešních dnech v NSR, byť ojediněle a pod nátlakem veřejnosti, konají.

Často bývá podíl wehrmachtu na těchto hromadných zločinech zakrýván tvrzením, že ne vojenské, ale jednotky zvláštního určení (SD „police“) byly pověřovány „obránnými úkoly“ v týlu vojsk. Věrohodnost tvrzení vyvrací N. Müller opět jedním z mnoha dokumentů — hlášením příslušníka SD o výsledcích operace, který si v hlášení stěžuje, že jednotky wehrmachtu, které se operace zúčastnily, zničily a spálily všechna sídliště, ačkoli to byl úkol jednotek SD...“

Ve službách západoněmeckých militaristů jsou plně využívána i rádobý „histo-

ricky objektivní a vědecká“ pojednání k očistění „dobrého jména“ wehrmachtu. Tak např. práce vědeckého institutu pro historii v Tübingenu (Monatszeitschrift d. O. A. Lüneburg 62, str. 137) rozebírají úlohu wehrmachtu převážně při administrativně hospodářských úkolech na základě tzv. „právních norem“ hitlerovského státu, které byly vnuceny všem okupovaným zemím. Přesto jsou plny dalšího překrucování faktů, aby autoři dokázali nevinu okupačních úřadů, vojenských orgánů a hlavně představitelů monopolů. Ničím nezdůvodněné dělení okupačních orgánů podle jednotlivých sfér působnosti má zamaskovat aktivní podíl wehrmachtu a pomáhá vytvářet legendu a rehabilitovat wehrmacht.

Význam posuzovaného díla vidíme tedy především v tom, že kriticky střízlivě a v celé šíři, na základě originálních dokumentace dokazuje zločinnou účast fašistického wehrmachtu při hromadné likvidaci sovětského obyvatelstva, hospodářské loupeži a při ostatních válečných zločinech, které v dějinách neměly obdoby.

Tím jsou vyvráceny lži nejen těch, kteří od doby Norimberského procesu stáli před soudy obvinění jako váleční zločinci, nýbrž i západních historiků, kteří přisluhují kapitalistické společnosti, poražených generálů a maršálů bývalého wehrmachtu, kteří se snaží v dnes hromadně vydávaných memoárech vyličit svou úlohu jako poslušných důstojníků, plnících rozkazy velení a podivuhodně zapomínajících na skutečné cíle „výboje na Východ“.

Proto doporučuji tuto knihu i velitelům a politickým pracovníkům jako velmi potřebnou pro výchovu příslušníků ČSLA k nenávisti vůči třídnímu nepříteli. Pomáhá vyzbrojit pádnými argumenty proti falšování dějin a odhalit pokusy o ideologické zpracování západoněmecké mládeže k novým „křížáckým pochodům“.

СОДЕРЖАНИЕ

Полковник Йосеф Редерер, кандидат общественных наук

Великая Октябрьская социалистическая революция – начало истории военной политики социалистического государства 3

Автор объясняет зарождение вооруженных сил нового типа и в связи с этим возникновение военной политики советского, социалистического государства. Он указывает некоторые новые, до сих пор не существующие черты, которые качественно отличаются от военной политики империалистических государств.

Подполковник Алоис Михняк, кандидат исторических наук

Великая Октябрьская социалистическая революция и возникновение советской военной науки 7

Автор на основе предшествующего развития военного дела объясняет возникновение марксистско-ленинского мышления и советской военной науки, а также указывает на ее источники. Разбирает создание системы научных дисциплин, которые рассматривают вопросы военного дела с различных сторон и в разной степени развития, после Великой Октябрьской социалистической революции, а также ее развитие в двадцатых и тридцатых годах 20-го века.

Подполковник Ян Полашек

Способы производства и современное военное дело 12

Автор рассматривает влияние способов производства связанного с научно-технической революцией и ее отражение в военном деле. Иказывает общую действительность в современных условиях обостряющегося классового боя в области идеологии.

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Генерал-майор Яромир Яшек, кандидат военных наук

К отражению агрессии противника 17

Автор в следующей части статьи (продолжение из № 5) разбирает вопросы касающиеся способов занятия исходного положения (района), отражения агрессии и создания благоприятных условий для перехода в решительное наступление. Он подчеркивает решающую роль войск, выделенных в полосу прикрытия.

Подполковник Вацлав Еха

Боевое использование частей оснащенных БМП 24

Автор, исходя из опыта некоторых учений частей оснащенных БМП, рассматривает вопросы применения указанных частей в марше, во встречном бою, в наступлении, а также в обороне и при преодолении водных преград. Автор в разбираемых видах боя рассматривает главные вопросы применения этих частей.

Майор Антонин Ржегорж

Использование ЭВМ в работе командира 36

Автор статьи указывает новую форму работы с данными получаемыми от ЭВМ, которые являются основанием для принятия обоснованного решения и дальнейшую деятельность командира и штаба. Статья разбирает метод разработки данных для предполагаемой оперативной и тактической обстановки формой совокупности большого количества итогов.

Подполковник Франтишек Вашица

Маневр переправочных средств в наступательной операции армии 40

Автор рассматривает важнейший вопрос обеспечения наступательной операции – маневр переправочных средств. Особое внимание он обращает на влияние местности, маневр и применение низководного моста, влияние воздушных десантов, а также ядерного оружия на обеспечение переправ и маневра.

Майор Мирослав Томек

Применение дымовых средств в современном бою и операции 46

Автор знакомит читателей с применением дымовых средств и с его значением в армиях НАТО. Далее разбирает задачи, вытекающие из применения дымовых средств в нашей армии и способы использования указанных средств в некоторых видах боевой деятельности.

Подполковник Зденек Дворжак

Координация использования спектра радиоволн (окончание) 52

Автор в этой части статьи рассматривает характеристику дециметровых и сантиметровых радиоволн и указывает возможности обеспечения бесперебойной работы радиоволн, а также сложности в их применении в современном этапе развития этих средств связи.

Генерал-майор Йосеф Микулец

Психогенные потери в ядерной войне 60

Автор разбирает проблематику психогенных потерь, вопросы их количества, возможности развития и зависимость, а также психическую выносливость солдат.

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

К системе научных знаний о войне и армии 65

(Из дискуссии в советском журнале «Военная мысль»)

ИНФОРМАЦИИ

Подполковник Йосеф Грдличка

К оценке вооружения некоторых армий НАТО 71

Автор рассматривает проблематику боевой техники некоторых армий НАТО, ее использование и внедрение в войска, а также ее негативное влияние на производство. В заключении автор указывает некоторые точки зрения возможного сравнения нашего и западного вооружения.

Полковник Йосеф Мареш, кандидат военных наук

Вермахт и оккупация 75

Рецензия книги Норберта Мюллера «Вермахт и оккупация 1941–1945 гг.», которую в переводе издало Военное издательство Министерства Обороны СССР в Москве в 1974 году.